

The Project Gutenberg eBook of Juoseppi lumessa: eli onnettomuus vaihteleehtaa onneksi

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Juoseppi lumessa: eli onnettomuus vaihteleehtaa onneksi

Author: Berthold Auerbach

Translator: Malakias Costiander

Release date: June 16, 2008 [eBook #25806]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUOSEPPI LUMESSA: ELI ONNETTOMUUS
VAIHTELEHTAA ONNEKSI ***

Produced by Tapio Riikonen

JUOSEPPI LUMESSA

eli

Onnettomuus vaihteleehtaa onneksi

Tarina

BERTHOLD AUERBACH'ilta

Suomentanut Malakias Costiander.

Helsingissä,
G. W. Edlund'in kustannuksella.
J. Simeliuksen perillisten kirjapainossa, 1863.

Imprimatur: L. Heimbürger.

SISÄLTÖ:

1. Eikö jo päivä? 2. Sointo keskeytetty, vaan ei häiritty 3. Rajut Pentinpojat 4. Martinan kotia palaaminen 5. Päivä on pilvinen 6. Kuinka kirkkoherra, sairaan tykö kutsuttu, vastaanotettiin 7. Kello-Taavetilla 8. Lämmin ja hupainen kirkkoherran huoneessa 9. Kosiokulku ja karkaaminen 10. Isä, poikaansa etsivä 11. Kirkko pitää seisoa keskellä kylää 12. Missä Juoseppi? 13. Yötisen joukon edespäin kulku 14. Anna neuloo ja juttelee väsymättömästi 15. Lapsi, etsivä isäänsä 16. Maataan ja valvotaan Heljemyllyllä 17. Suurta pienessä tuvassa 18. Lapsen tähden 19. Yksi ääni sydänyön hetkenä 20. Jo

tulee päivä

ENSIMMÄINEN LUKU.

Eikö jo päivä?

"Äite, eikö jo päivä?" kysyi lapsi nousten ylös vuoteella.

"Ei, ei vielä hetkeen. Mitä se on? — ole hiljan ja makaa!"

Lapsi makasi ääneti vähän aikaa, ja kysyi taas äänekköön: "Äite, eikö vieläkään päivä?"

"Entä mitä, Juoseppi? Ole nyt hiljan! Anna minun maata ja makaa itse! Rukoile vielä kerran, niin kyllä uni tulee!"

Äite luki edellä vielä kerran lapselle sen ehtoorukouksen, sanoen sitte päätökseksi: "Hyvää yötä, nyt!"

Lapsi makasi ääneti ison aikaa. Mutta kuulden äiden kääntäivän vuoteellansa, huusi hän äänekköön:

"Äite!"

Ei saanut vastausta.

"Äite, äite!"

"Mikä nyt on? Mitä tahdot?"

"Äite, eiköhän ole jo päivä?"

"Sinä olet vallaton poika, sangen vallaton. Etkö taida suoda minulle yörauhaa? Minä olen kovin väsyksissä, ollut kolmin ottein metsässä tänään. Herätät minut vielä kerta, niin saan luvan käydä vitsan metsästä, ja sen teenki mielelläni. Hyvää yötä nyt! Makaa makeasti! Kuules, kello tornissa lyö kaksitoista."

Lapsi huokasi vielä kerran syvästi ja sanoi: "Hyvää yötä huomeneen asti!" kätkevä sitte hiljaa päänsä tyynyihin. — Se oli vähäinen pimeä kammio, ullakolla, missä tämä kanssapuhe pidettiin. Ruudut pikkaisen akkunan olivat jäässä, jotta kuun kirkas valo ulkoa ei taitanut tunkeuta sisään. Äite nousi nyt ylös ja kumartui lapseen. Poika makasi levollisesti ja syvästi, itse saattanut ei äite maata, ehkä kuinka nopeasti olisi rientänyt takaisin vuoteellensa ja kokenut ummistaa silmänsä. Äänekköön saneli hän itsellensä:

"Veisikö hän myös kotiin minun aviopuolisona — sen uskon kuitenkin, kaiketinki, hän ei taida muka muuta, hänen täytyy — veisikö hän myös kotiin minun, — kuinka paljon eikö hän kuitenkin ole rikkonut sekä minua että lastani kohtaan? Vuodet eivät palaja! Ah, joka saisi elää ne uudestansa, ja paremmin! Jos kerran on horjahtanut, niin saa sitte kantaa kuormansa elinkauden, ei kukaan sitä purkaa. Olleeko tosi, mitä ihmiset sanovat, että nuorena olin niin iloinen? Mutta mitä se merkinnee, että lapsi kolmasti kysyi: eikö jo päivä? Mitä tuonee päivä myötänsä? — Ah, Uoti! Uoti! Etpä tiedä, mitä täydyn kärsiä, jos tietäisit, et sinäkään saisi maata..."

Virta, pytingin takana juokseva, oli jäässä, mutta yön hiljaisuudessa kuului veden kohina jääpeitteen alta.

Unettoman ajatukset seurasivat virran juoksua ylöspäin ja niinkuin virta, juostuansa laaksot ja rotkot, seisahtuu Helje-myllyllä, siksikun heti pauhaten putoo isolle vesipyörälle, niin pauhasivat ja pyörsivät unettomankin ajatukset yön synkeydessä. Siellä myllytuvassa asui se häijy neito, johon Uotin vanhemmat ovat luoneet silmänsä. Myllärin tytär Elsa on aina kuulunut olevan hyvä neito, ja kuitenkin taisi hän käyttäitä niin häijysti... Mitäs tahdot myllärin Elsasta? Hän on sinulle viaton. Mutta hän — Uoti!... Unettoman kädet pusertuivat yhteen ja äänekköön sanoi hän hammas-salveesta:

"Taitaisiko hän osottaita uskottomaksi! Ei, hän ei taida; jos taitaisiki, niin minä en sitä kärsisi; minä menen sinne, kirkkoon, Juoseppini kanssa. Kuitenkin, ei! Minä en ota poikaa mukaani; minä menen yksin sinne; minä huudan kovasti: minä en salli sitä, minä olen hänen morsiamensa! ja niin tahdon nähdä, jos joku pappi tohtii hänen sitoa toiseen."

Virta juoksee taas tyyneesti ja hiljaa laakson tienoita. Muin siellä, muin täällä seisoo rannalla lehtipuu, mutta tuolla ja missä vuorilla kohoaa ylös tihku ja pitkärunkoinen hakometsä. Kohta putoo taas virta yli kivien rotkoihin; kohiseva ja nopea on juoksu. Tuossa näemme yhden merkki-kiven! "Nyt olemme jo kotona!" niin sanoi kerran Uoti tällä paikalla, josta kuitenkin vielä oli hetki matkaa Siltalaan, missä Uoti Pentinpojan rikkaat vanhemmat asuivat. Se oli kaunis kesäpäivä — eilen oli jylistänyt ja salahmoinnut, jotta taidettiin uskoa ettei yhtään puuta metsässä ollut jäänyttä pystyyn. — Jaa, niin se on täällä ylhäällä, niin ulkona metsässä, niin sisällä huoneessa — usein on ryty ja melske, niinkuin särkyisi kaikki — ja päivänä sen perään on kuin ei olisi mitään tapahtunut. Kaunis oli kesäpäivä silloin; kaikissa noroissa juoksi vesi ja purot kiiruhtivat edespäin surinalla, niinkuin tietten, elettävänä heillä olevan ainoasti yhden päivän — ja päivänä jälkeen olevansa kuin eivät olleetkaan olisi. Linnut laulavat, ja neito, purolla sotkuva, täytyy myös laulaa; miksi ei hän laulaisi? on niin nuori vielä ja murheeton! Hän taitaa monta laulua, opituita isältä, joka niin somasti ja hyvin ymmärtää laulaa. Tuolla tulee useita miehiä myötä virtaa, sillä siinä on tarpeeksi vettä, hirsii lautata. Katso, mikä sukkeluus! Tuossa tulee Uoti Pentinpoika, seisoen aarniolla puurungolla; runko käännäksen ympäri, mutta Uoti on tottunut, hän pysyy paikallansa ja pystyssä. Ja koska hän pääsee neidon kohdalle, laskee hän hirren menemään; itse lujittaa hän airon virran pohjaan, kohoaa sillä — ja yksin hyvin harppauksin hoippaa hän rannalle. Neito nauraa, nähdessänsä miehen väkevän, isoin vesisaappahin, häälyvän ilmassa; mutta sydän vapisee koska mies äkkiä seisoo edessänsä.

"Minä olen jo aikaa tahtonut sanon sinulle, kiitoksia" — virkkaa Uoti.

"Mistä sitte?"

"Siitä että kestät äiteni tykönä!"

"Minä palvelen, saan palkkani ja täydyn jotakin sentähden kestää. Sinun äites, hänen on itse vaikea. Hän riitelee meidän kaikkien Herramme kanssa, että hän sallei veljes kuoliaaksi lyötää hakkauksen alla metsässä. Ämmä marisee Jumalaa ja koko mailmaa, ja siitä on hänellä itsellä pahin vaikeus."

Uoti katsoi neitoa suurin silmin. Änköittäen sanoi hän: — "Sinä — sinä olet — sinä ..." Hänen nytkähytti kasvoissa; mutta juurikun aikoi pitkittää, kohotti hän keksin ja huusi: "Ettekö tahdo kulkea! pois te!"

Hän juoksee nyt jokeen, jotta vesi präiskyy kauas ympäri, ja hirret, yhteen rannan kierteeseen päällyksyttäisin kokountuneet, syöksee hän taas väkevällä väellä ulos virran juovaan.

Martina katselee hämmästyksin hänen menoansa. Mitä tapahtuu Uotille? Hän katoa; neito kuulee hänen alaspäin virtaa huutelevan toisten lautta-miehien kanssa; senjälkeen tulee taas äänettömyys.

Monena viikkona ei puhu Uoti sanaakaan Martinalle, hän tuskin tervehtääkään. — Syksypuoleen syövät lehmät sonnin kanssa niitulla. Martina käy ohi niitun, alas mäkeä, vettä noutamaan lähteestä toiselta puolen; silloin näkee Martina, sonnin äkkiä kohottavan päänsä ja rupeevan juoksemaan. Näky kauniilta, kun raskas eläin hyppien juoksee lähespäin; mutta paimenpoika huutaa peljästyksestä: "varo Martina, sonni tahtoo puskea!"

Martina parkasee, kääntyy takaisin ja juoksee; mutta lankee. Hän kuulee jo sonnin nuhkimisen, kohta sen jälkeen kuuluu sen mylvinäki pitkin maata. Uoti on rientänyt paikalle, tarttunut sonnin sarviin ja pitänyt pään alaspäin taivutettuna, siksikun toiset miehet ovat ynnä apuun päässeet.

Martina on pelastettu, ja Uoti sanoo ainoasti: "Toisten, kun tulet kulkemaan ohi niitun, niin älä ota päähäs tuota punaista vaatetta!"

Uoti on verinen, ja Martina kysyy: "Jumalan nimessä, eihän ole sonni vahingoittanut sinua?"

"Älä huuda! ei se mitään ole; sonnin juoksi vähän verta kuonosta, ja siitä olen saanut minäki päälleni. Mene nyt ja nouda vettä!" Sitte kääntyi hän pois ja meni vähään lammikkoon pesemään itsensä.

Vasta siellä alhaalla lähteellä havaitsi Martina koko vaaran tästä seikasta; hän ymmärsi nyt, missä vaarassa oli pyörinyt ja kuinka Uoti oli hänen pelastanut. Hän itki, ja kyyneleet vuosivat myös kiitollisuudesta ja ihailemisesta sitä väkevää, hyväsydämellistä miestä kohtaan. Päivällisaterialla kuuli hän Uotin äiden, toruen, sanovan pojallensa: "Sinä mar olet yksinkertaisin, hyödyttömin itikka mailmassa; heittäyt hengenvaaraan, pelastaakses semmoisen tytön henkeä."

"Enpä tee niin enään," vastasi Uoti.

"Uskon kyllä sen," sanoi isä, leveästi nauraen. "Sitä et mar tee'kään toista kertaa: seisahduttaa sonnin sarvista ja päästä itse hengissä se on urostyö, josta koko pitäjä, luulen, saa pakista."

Uoti tervehti siitä hetkestä ystävällisesti Martinaa, vaan ei muuten puhellut mitään hänen kanssansa.

Hän näkyi ainoasti tytyväiseksi siitä, että neito oli antanut hänelle tilaisuuden osoittaa varman näytteen siitä väkevyydestä, kuin on tehnyt Siltalan isännät mainittaviksi koko paikkakunnassa.

Yksi päivä seuraa toista! Vielä kerran seisoo Martina puron rannalla, ja äkkiä näkee hän Uotin kookkaan muodon edesssänsä.

"Voitko hyvin?" kysyi hän tervehdykseksi. "En!" — tuli vastaukseksi — "minä tunnen vielä jäsenissäni kauhun silloiselta, ja sinua tulee minun kiittää hengestäni, niin kauan kuin minä"...

"Ei kestä puhua semmoista. Sonni ei ole oikeasti vihainen. Ei mikään eläin ole vihainen, ei hevoinen, sonni eikä koira, ellei niitä ensin härsytetä ja peljätetä... Mutta puhuakseni toista niin ... niinkuin nyt on asia, niin ymmärrät kyllä, että minä tahtoisin sinulle sanoa, kuinka"...

Hän ei taitanut puhua paljoa, mutta hänen silmänsä katsannossa, jonka heitti neitoon laskiessansa kätensä hänen olkapäällensä — siinä katsannossa makasi sorrettu, syvä, sisällinen helleys. Hän suuta antoi hänen silloin ensi kerran; ja kukaan ei olisi uskonut Uotin taitavan olla niin lempeän ja ystävällisen. Kuitenki tekee kipeätä, koska tarttuu hänen kaulaansa; Uoti ei ymmärrä sen tuntuvan kovalta; ja nauraaki somasti, koska Martina häntä siitä soimaa. Hän pyytää neitoa siis: "opeta sinä minua kuinka sen tekisin paremmin ja herkemmin! Asetu nyt tuohon puun pölkylle. Niin, jaa!"

Ja koska Martina nyt kiertää käsivartensa hänen kaulallensa, kantaa hän häntä ympäri niinkuin vähäistä lasta, ja kuitenkin on neito itse sekä suuri että kelvollinen.

He seisovat nyt rinnatuksin tammen alla, ja Martina katsoo ylöspäin lehtien keskitse, joihin auringon säteet vinoon lankeevat.

"Katso, tuommoista kaunista puuta!" sanoo hän.

"Ei suurin kelpaa", vastaa Uoti, "siinä on enimmiten oksia, ei sen pahempi runkoa lainkaan."

"En minä niin ajattele. Katsoa vaan, kuinka se nyt välkky kullalta ja vehreältä!"

"On oikein, puu on kaunis," sanoo Uoti, ja hänen silmänsä ovat niin lempeät, ja hänen vaurailta kasvoillansa leikitsevät väriseväiset auringon säteet. Ensi kerran näkyi hän oivaltavan, että puussa taidetaan muutaki katsella, ei ainoasti sen rakennusaineeksi kelvollisuutta.

Niin usein kuin Martina on ajatellut tätä hänen katsantoansa ylöspäin puuhun, on hän aina luullut kuin loistaisi se sama auringon säde ikuisesti ja ei koskaan sammuisi.

Tarttuen Martinaa käteen niinkuin vannoaksensa, sanoi Uoti: "puun annan minä seisoa sijallansa; sitä ei saa kukaan kantaa. Puu, sinä tulet myös häihin! Eli ei, seiso sijallas, saat kuulla kaunista hääsoitantoa. — Martina, lahjoita minulle jotakin."

"Minä olen köyhä, ei minulla mitään!"

"Ompa sinulla! minä näen jotakin, jonka tahtoisin saada. Tuon kiini neulotun rintatikan tuossa nimines; anna se minulle."

"Mieluisesti minun sydämeniki tahdon niin antaa sinulle!" Sen sanoen, ratkasi hän ulos paidasta sen hienomman rintatikan ja antoi sen Uotille.

"Minä en anna sinulle mitään, sanoi hän, mutta katso ympärilles, niin pitkälle kuin näet, kaikki ovat sinun!"

Tästä puheesta, kuinka rikas Uoti oli, ja kuinka köyhä Martina, tahtoi murhe voittaa neidon; mutta Uoti piti häntä kädestä, ja silloin ei mikään mailmassa ollut väkevämpi.

Se oli voittoa, raivokas, kaiken unohtava rakkaus, kuin oli vallannut heidät molemmat. Pian seurasi sekä kurjuus että murhe.

Uoti lähetettiin ensi kerran eläesssänsä hirtten asioissa pääkaupunkiin — ja hänen poisollessansa ajettiin Martina häpiällä ja pilkalla pois huonekunnasta...

Senkaltaiset olivat edesmenneet kuvat, onnelliset ja surkeat; ne vaelsivat taas ohi Martinan silmään, missä hän unettomana makasi vähäisessä kammiossa, ullakolla.

Hän kätki silmänsä pään-alusiin. Kukko lauloi nyt kylässä merkiksi, että puoliyö oli ohitse.

"Se on Lauri Pietarinpojan kukko, kun niin lauloi. Lauri on hankkinut itsellensä yhden noista ulkomaalaisista kukoista. Kuinka leveästi ja karkeasti se lauloi; hauskemmalta kuuluu meidän

kotomaalaisilta. Lauri on kuitenkin hyvä ihminen, ja lasta kohtaan on hän niin sydämellisesti hyvä ja herttainen. Hän tarkoitti kai hyvää sanoessansa minulle: 'Martina, minun silmissäni olet sinä leski, ja oiva leski päälliseksi!' — Jaa, mutta minun mieheni elää kuitenkin! — Minun tulee surkea sinua, Lauri! mutta en taida — en, en"...

Lepoa saamatta, odotti Martina päivää. Usein tuntui kuin olisi uni tahtonut armahtaa häntä; mutta tuskin oli hän sulkenut silmänsä, kuin taas vavahti horrosta. Hän oli kuulevanansa sen raivon äite Pentinpojan ja näkevänänsä hänen kolkat, pilkkaavaiset kasvonsa — ja äänehköön sanoi Martina itsellensä: "eikö jo päivä?"

TOINEN LUKU.

Sointo keskeytetty, vaan ei häiritetty.

Samana hetkenä, jona lapsi vähäisessä kammiossa oli häirinnyt äiden unen, istui pappilassa kolme henkeä pyöreän pöydän ympäri salissa. Siellä tuntui lämpöiseltä ja hupaiselta sisällä; lamppu pöydällä antoi suloisen valon, totto-valkean ääressä kihisi muutamia omenia, paistumassa, ja vesi vyöryi teekattilassa. Pöydän ympäri istuivat kirkkoherran rouva, hänen nuorin veljensä, maanviljeliä, ja kirkkoherra itse. Vaikka muuten erinomaisen kohtuullinen, näkyi kirkkoherra nyt, suoverinsa kunniaksi, juovan lasin karvaampaa, jaa, seuruun vuoksi polttelevanki. Kirkkoherra silmäili näkyvällä mielisuosiolta suoveriansa, ja rouva vilkasi tuo tuostakin ylös neulomukseltansa, jotta sisällisellä lempeydellä ikäänkuin paremmin mielehensä painaa veljen ja puolison rakastetut muodot.

"Siinä sinä teit oikein," kertoi kirkkoherra, ja hänen hienoinen, soikeain kasvojensa ylitse, kauniilla suulla, sinisillä silmillä ja korkealla, kupuralla otsalla loisti vielä selkeämpi näky sisällisestä mielisuosioista, kuin tavallisesti. "Siinä sinä teit oikein, että otit aikaa ja tulit meille, mutta," lisäsi hän hymyten, silmätessään pyssyä, ovensuu-nurkassa seisovaa, "sinun ampu-asees, luulen, ei tuota sinulle paljoa täälläpäin, ellet onnistu tavata sitä sutta, joka nykyjään tienoilla temmeltää."

"Minä en ole tullut ainoasti tervehtämään eli metsästämään," vastasi se nuorimies raikkaalla, heleällä äänellä, "minä toivoisin myös panna sydämellenne vanhempain pyynnön, että peräyttäisitte hakemuksenne Salomaan seurakuntaan, ja odottaisitte siksikun avonaisuus ilmestyy pääkaupungista."

"Pääkaupunkiin", vastasi kirkkoherra, "en tahdo milläkulla, ehkä kuinka halajaisin asua läsnä rakastetun vaimoni vanhempia. Käytöstapa pääkaupungissa ei kelpaa minulle. Se väärä vapamielisyys, kaikkiin suostuva, on minulle yhtä inhoittava, kuin tuo teeskely omantunnon helleys, joka lakkaamatta etsii uusia lääke-pilettiä kipeän laumansa hoidossa. Minun mielestäni pitää kasvettaman ylös ja vanhennuttaman niiden ihmisten keralla, joissa jotakin toivotaan vaikuttaa. Minä siis en harrasta muuttelemisia — enkä olisikaan täältä pois hakenut, ellen olisi ruvennut havaitsemaan itseäni liian vanhaksi seikkoihin tässä seurakunnassa. Muuten tunnen itseni syvästi liikutetuksi raakuudesta ja aivotusta vääryydestä, jota luultavasti en voi estää. Mutta, ruvetkaamme nyt laulamaan!"

Hän nousi ylös ja, istuivat pianolle, alkoi alkusoiton lempinuottiinsa, jolla rouva ja veli harjaantunehin äänin sitte kahden ynnä lauloivat:

Onni, murhe tasatkaamme.

Oli kuin olisivat ystävät pusertaneet toinen toisensa kättä ja syleilleet toinen toistansa, yhä sen alla kuin ne molemmat äänet sointuvasti hengittivät nuottia helläsydämellistä.

Jo laulaessa oltiin kuulevinansa piiskan-näpäyksiä ulkoa. Nyt laulun tauottua antoi uusi piiskan-näpäys itsensä selvästi kuulua ulkona asuinhuoneen edustalla. Kirkkoherran rouva aukasi akkunan ja huusi ulos yön synkeydessä: "onko siellä kukaan?"

"Juu, juu mutta!" vastasi karkea miehenääni.

Laulusta lämmittynyt kirkkoherran rouva sulki äkkiä akkunan kylmältä yö-ilmalta. Nuori maanviljeliä tahtoi nyt mennä ulos katsomaan kuka se oli; mutta peräänajatteleva sisär ei suvainnut sitä, sillä velikin oli hiessä. Rouva lähetti siis yhden piian sinne alas ja vaikeroitsi sillä välillä siitä, että miehensä, kukatiesi vielä samana yönä vilussa ja pimeydessä, täytyi ulos retkille ja matkoille.

Piika palasi pian ja kertoi, että reki oli Siltalasta ja että kova äite

Pentinpoika pyytää herra kirkkoherraa kohta luoksensa tulemaan.

"Onko se Uoti Pentinpoika eli joen renki?" kysyi kirkkoherra.

"Renki se on."

"Anna hänen tulla ylös ja saada jotakin lämmintä, siksikun kerkeän tulla valmiiksi!"

Kirkkoherran rouva rukoili ja pyysi miestänsä, ettei tänä yönä antaisi hengenvaaraan, kulkemaan sitä pitkää ja vaivalloista matkaa Siltalaan.

"Jos lääkäri — vastasi kirkkoherra — on tullut kutsutuksi sairaan tykö, saako hän kysellä ilmaa ja tuulta? Kuinka paljon vähemmän sitte pappi!"

Renki tuli nyt sisään; kirkkoherra antoi hänelle lämpymän lasin ja kysyi: "onko nyt äite Pentinpojan laita niin kova?"

"Oh, suita ei niin vaarallista olla. Hän voi hyvin vielä haukkua ja sadatella."

Kirkkoherran rouva pyysi vielä miestänsä taivuttavilla sanoilla viivyttämään menonsa aamupuoleen. Näkyi kuitenkin kyllä tietävän, ettei vastustuksensa mitään auttaisi; sillä näitä puhuessansa laski hän konjakkia yhteen ylipunottuun pulloon, otti naulasta ison lammasnahka-turkin ja pisti pullon sen taskuun.

Nuori maanviljeliä tahtoi seurata suoveria, mutta tämä kielsi ja sanoi ovella: "jää sinä kotiin ja käy levolles aikansa! Älä mene ulos, äänes vaan sortuu, ja minä tahtoisin pyhinä kuulla sinun laulavan kahden vaimoni kanssa. Sitä kaunista nuottia, jota äsken lauloimme; sen pitää seuraaman minua tiellä".

Veli ja sisär seurasivat häntä kuitenkin alas pihalle, ja viimeksimainittu, käärivä villavaipan ympäri kirkkoherran jalkoja, sanoi tytymättömin äänin rengille: "Miksi otitte rekeä ja ette oikeata pyörtävää vaunua?"

"Siellä ylhäällä ylimaassa on meillä paljon lunta."

[Saksanmaalla, missä asiat kuvataan tapahtuneiksi, lankee etenki jo joulun aikaan korkeimmille vuorille lunta, vaan alamaat, ehkä jäävuoretkin, ovat kauemmin paljaat. Suom. muist.]

"Jaa, niin on laitanne siellä ylhäällä Siltalassa; ette huoli kuinka muualla on, vaikka tolkuttais itsensä turmiolle routaisella tiellä. Aja nyt kuitenkin kauniisti Pekkolaan! Varo itseäs, Ottoni, nouse reestä Kermu-rinteessä! Ei vaan, istu paikalla, muuten taitaisit itses kylmetyttää! — Jumala varjelkoon teitä!"

"Hyvää yötä!" kuului hymisevästi vastaukseksi kirkkoherralta, missä hän istui reessä turkinkaulus ylöskäännetty ja pää hyvin turvattu. Nyt lähdettiin, ja kauan kuului ajokalu kirkuvan ja kolkkuvan routaisella tiellä.

Veli ja sisär palasivat taas arkiosaliin.

"Minä en taida selittää sinulle, kuinka paljon minua ilahuttaa nähdä ja kuulla sinun miestäs," sanoi veli sisärellensä. "Minä uskon melkein, jota vanhemmaksi sinun miehes tulee, sitä paremmin ja enemmän jaloksi muuttuu hänen rikas luontonsa!"

Kirkkoherran rouva nyökkäsi ja vastasi: "jaa, kyllä sinä rakastat minun Ottoani, mutta et sentään taida etees-asettaa hänen sielunsa puhtautta ja hyvyyttä. Sanokaat vaan ihmiset, ettei minun mieheni ole kyllin kirkollinen; minä väitän hänen itse olevan kirkon! Hänestä tulee jumaliseksi; tuskin ei tarvitse hän muuta kuin olla paikalla ja antaa hyvät luonnonlahjansa vapaasti vaikuttaa; siveytensä, väsymätön rakkautensa ja taipumaton rehellisyytensä, kaikki tekevät, että ihmiset kaikki tarvitsevat ainoasti nähdä hänen, tullaksensa jumaliseksi ja hyviksi. Senkaltainen on saarnoissansaki, niissä on jokainen sana ytimellinen, sillä ne käyvät sielusta. Miehelläni on myös menestys: ilkeys ja raakuus häpeevät hänen edessänsä ja täytyvät välttää. Ennen karvasteli minua usein se ajatus, että mieheni korkealla ja vienolla sivistyksellensä oli vaadittu ikäänsä kuluttamaan raakain talonpoikien keskellä; sittemmin olen oppinut havaitsemaan, korkeimman sivistyksen, yksinkertaisen niinkuin raamatun, juuri täällä olevan oikealla paikallansa."

Vaikea on päättää, kuinka jos se ihailus, millä sisär puhui, oli suurempi kuin se, millä veli kuulteli häntä, niinkuin se on vaikea sanoa, kuinka jos yhdelle hyvälle sydämelle ihastus katsella toisen täyttää onnea on yhtä suuri, vähempi eli kukatiesi suurempi kuin itse nautinto. Sillä kaikilla hyvillä ihmisillä on se onnellisuuden tunto yhteinen, että taitavat lähimmäisessä löytää ja arvossa pitää sydämen, joka on hyvä, puhdas ja ihmiskerno.

"Mitä tiedän missä hän nyt on", jatkoi kirkkoherran rouva, tirkistellen eteensä, kuin olisi nähnyt sen;

"nyt on hän isolla myrtilipensaalla, ja nyt he poikkeevat Pekkolassa; siellä käy aina tuuli. Kääräise hyvin itses, Ottoni! Minä uskon vielä, sinun onnistuvan särkeä äite Pentinpojan jäykän mielen, jaa, minä uskon sen, sillä sinulla on iso voima! jaa, minä uskon, sinä vielä saat yhteen vihkiä Uotin ja Martinan, — ja silloin tahdomme mieluisesti jäädä paikallemme tähän seurakuntaan."

Veli rohkeni tuskin keskeyttää innostunutta sisärtä, lopulta kysyi hän sentään: "Mitä on oikein sanomista tuosta äite Pentinpojasta, ja keitä sinä tarkoitat Uotilla ja Martinalla?" — "No hyvä!" vastasi kirkkoherran rouva, "istu tähän, niin tahdon kertoa sen sinulle. Minä en kuitenkaan saisi unta ennen, kuin tiedän että mieheni on onnellisesti pääsnyt katon alle."

KOLMAS LUKU.

Rajut Pentinpojat.

"Niitä löytyy vielä rajuja jättejä täällä ylhäällä metsissä, ja heistä ovat Pentinpojat rajuimmat. Monta heitä, luulen, ei sentään ole, mutta niin kuvattomia jättejä, ja rikkautensa tekee heidät ylpeämmiksi. Siltalan nykyisen omistajan isä kutsuttiin Pauhu-Pentiksi, ankaran äänensä tähden. Hänen paras huvituksensa oli, että, syötyänsä jossakussa laskupaikassa, hierteli tinalautaiset kokoon oikeiksi kuuliksi. Nykyisen omistajan oli välistä, nuorempana kun kävi jossakuissa tanssipidoissa, tapana kanniskella taskuissansa semmoisia rautavaajoja, kuin käytetään metsänhakkauksessa. Senkaltaisilla vaajoilla pitkän jakkunsa taskuissa taisi hän, hyvin arvattavasti, kyllin etäällä pitää riitakosiat ja muut tanssaajat. Sitte sen ajan kantaa hän nimeä: Vaaja-Pentti. Kerran kielsi Pauhu-Pentti poikansa viipymästä yli työtä Venkerässä, missä tämä piti vierastaman yksiä häitä; sillä pojan piti päivänä jälkeen olemalla kotona niittämässä yhtä niittua Vehrärintheen alla. Kova huonekuri ja kuuliaisuus on aina ollut Pentinpojilla. No hyvin! Poika menee häihin. Aamulla jälkeen käy isä niitulle, ja ei ensin näe mitään, mutta kuulee tanssisoiton. Lopulta äkkää hän eriskummaisen haamun niittämässä. Se on poika, kun käy tuimasti edespäin viikatteinensa, ja hänen niittäessään soi kihnupeli, jota kantaa selässään, isossa kesselissä. Saatuaan niitun näin niitetyksi, palasi Vaaja-Pentti tanssaavin askelein ja pelikoneen soidessa häätaloon Venkerässä. Sananlasku sanoo: paljon taidetaan varastaa, vaan ei myllynkiviä. Sentään teki Vaaja-Pentti kerran myllärielle Helje-myllyllä sen pilan, että yhtenä yönä kantoi myllynkiven puoliväliin ahdetta ja heitti sen siinä tienojaan. — Vaaja-Pentillä on ollut kaksi poikaa, Antti ja Uoti. Vanhin, Antti, ollut ei niin erinomaisen väkevä, mutta äideltänsä perinnöksi oli hän saanut sitä enemmän kavaluutta ja pahantapaisuutta. Antti vaivasi väkeä Siltalassa paljon; vaan eräänä päivänä tuli hän metsänhakkauksessa kuoliaaksi lyödyksi puulta. Jutellaan — ja Oton edellinen kirkkoherra päätti vissiksi — että metsänhakkajat olivat sen niin ehdollisesti säälineet. Sitte sen ajan on äite Pentinpoika, ennenkään ei erinomaisen lempeä, muuttunut oikeaksi pedoksi; hän kutsutaanki 'kärmeeksi'. Hän on se ainoa pitäjäässä, kun vihaa miestäni, ja vaan sentähden ettei mieheni anna jokaisen kuolevan, jonka tykö kutsutaan, ripittää itseänsä ja tunnustaa ehkä jos olevansa pojan murhaaja. Puu, joka kuoliaaksi löi Antin, makasi kauan liikuttamatta metsässä; mutta eräänä päivänä sitte käski kärme karsia rungon. Koska tämä niiltä toimitettiin, jotka olivat olleet ynnä metsässä tapaturman tapahtuessa, miltä Antti kuoliaaksi lyötiin, seisoi äite Pentinpoika työvään vieressä. Hän havainnu ei sentään mitään, ja nyt käski hän, että risut piti koottaman yhteen läjään. Risut sytytettiin ja samoihin pantiin myös kuolleen vaatteet poltettaviksi. Kärme seisoi tämän tulirovion ääressä, huutaen tavantakaa: 'Palakoon niin se tai ne, jotka ovat Antiltani hengen ottaneet!' Iso joukko juhtia valjastettiin sitte puurunkoa taloon vetämään. Matka oli sentään järin pitkä ja louhikko, saada edes sitä aarniota hirttä. Silloin käski äite Pentinpoika, että runko piti sahattaman kolmelle kappaleelle ja taloon vedettämän. Sitte ovat kolme hirren patkää maanneet Siltalassa, läsnä käytävää isoon pytinkiin. 'Puu makaa siinä ja vartoo käytettä hirsipuuksi sille, joka on minun Anttini kuoliaaksi lyönyt!' on äite Pentinpojan tapa usein sanoa. Erittäin ilahuttaa se kun joku vieras kompastuu niihin hirvittäviin pölkkyihin. Vainajan kunniaksi on hän muuten antanut, tien oheen Helje-myllylle, pystyttää yhden niin kutsutun kuvapatsaan.

"Poikaa Uotia kohtelee hän hyvin äitepuolisesti; sanotaan antavan hänelle selkäänki, niinkuin olisi hän lapsi ja ei iso, täysikasvoinen mies. Uoti kärsii sen sentään, ehkä hänkin on jo näyttänyt merkin jättivoimasta. Kerran, kun tuli sepälle kyläksi, löysi hän siellä yhden talonpojan, kauppailevan hevoista. Kehuakseen tavaraansa, sanoi talonpoika: 'Elukka on oivallinen; se kestää siinä kuin kolme muuta hevoista!'

"Ohhoh!" huusi Uoti niin ankarin äänin, että talonpoika peräytyi ja oli vähillä langeta lypsyyn.

"Ohhoh!" sanoi Uoti, 'tahdotko panna elukan tuosta täyttä hintaa vastaan rahassa, niin lyön vetoa, että kolmin taakoin kannan vaunut, hernesäkit ja kaikki tuonne kauas kapakkaan!'

"Mene hiiteen!" vastasi talonpoika.

"Hevoinen riisuttiin. Uoti otti ensin hernesäkit, tyhjensi ne yhteen isoon pakkaloimeen ja kantoi kaikki tyyni kapakkaan; sitte kantoi hän vaunuvaljaat — lopuksi neljä suurta pyörää, kaksi kummallakin olkapäällänsä. Vihdoin kysyi hän hämmästyneeltä talonpojalta: 'No! eikös kaakki ole minun?'

"Sitte sen on Uoti saanut ison arvon väkevyydestänsä ja kutsutaan kempiksi. Uotin isä on sangen ylpeä, ja pojan arvo ilahuttaa häntä; mutta kavahtaen pahaa vaimoansa, ole hän ei sitä malttavanansa.

"Meidän akkunasta täältä näemme, tuolla toisella puolen polkua, vähäisen huoneen. Siellä asuu Kello-Taavetti, niin kutsuttu siitä, että tekee seinäkello-päällisiä. Hän on yksi vähimmän voivista pitäjäässä, mutta oikea kunnonmies. Hänen kynttilänsä on usein viimeksi sammuva kylässä, sillä hän on ahkera työssänsä ja ahkera raamatun lukemisessa. Hän on seitsemäntoista kertaa läpi lukenut raamatun kannesta kanteen. Hänen pipliansa — jota kerran tapasin saada katsella — näyttääki sangen erinomaiselta — taitaisipa sanoa rikki murennetulta. Sillä se on maltettava, että Taavetti lukeissansa noudattaa neljin sormin puustaveita. Puhutaan Kello-Taavetin olleen nuoruudessa erinomaisen iloisen ja rakastetun kaunisten laulujensa tähden...

"Taavetin vaimo on yksi noista erinomaisista luonnoista, jotka kaiken ikänsä puoleksi makaavat! He käyvät ympäri, tekevät askareensa oikein, vaan eivät muuten osoita yhtään liikutuksia, ilosta enempää kuin murheestakaan. Lisäksi sen on vaimoraukka viime vuosina tullut melkein perin kuuroksi. Hänellä on ollut viisi tytärtä. Neljä ovat seuranneet ulosmatkustajia Amerikkaan. He ovat jo naimisessa ja kirjoittaneet perään vanhempiansa, mutta Taavetti, vaikka kuinka köyhä, pitää kiini vanhasta maasta...

"Taavetin nuorin tytär, Martina, oli aina isänsä kopeus ja ilo; sillä hän istui ensimmäisnä kyläkoulussa. Sinä et taida etees asettaa kuinka senkaltainen lapsi kylässä arvoitetaan — erittäinki jos on tyttö. Hänelle osoitetaan kaikellainen kunnioitus. Martina oli siivo ja kaunis lapsi. Hän oleskeli usein täällä kotona meillä; sillä mieheni piti paljon lapsesta. Hän oli täyttänyt viisitoista, kun laskettiin ripille, ja jotakuta kauneempaa olen harvoin nähnyt, kuin koska hän yksinkertaisessa, mutta siistissä vaatetuksessansa edes astui alttarin liinalle. Joku päivä jälkeen tapasi mieheni kohdata Martinan ulkona kedolla. Hän sanoi olevansa sitte lukuajan päädyttyä kuin pois ajettu vanhempain kodosta. Lapsi raukka! hän tuliki pian kodosta mailmaan pakoitetuksi! Ollut ei muuta kuin kuudentoista, koska hän meni Siltalaan palvelukseen. Pentinpojat antavat hyvän palkan, sentään ei ole heillä yksikään palkollinen pysynyt kauempaa kuin yhden vuoden. Martina oli siellä kuitenkin kaksi kokonaista vuotta..."

Äkkiä keskeytettiin kirkkoherran rouva kertomuksestansa, edespäin pitkäänsä, läpi kylän kulkevalta kilinältä.

"Mikä se on?" kysyi Edvard.

"Rengit Helje-myllyltä jauho- ja riista-säkinensä. Olisin kernaasti jollakulla rengeistä lähettänyt muutaman sanan; se on nyt kuitenkin myöhäistä."

Kirkkoherran rouva syventyi taas ajatuksiinsa; viimein herätti hänen niistä veli, joka kiivaasti kehoitti häntä pitkittämään kertomustansa.

Kirkkoherran rouva alkoi taas.

NELJÄS LUKU.

Martinan kotia palaaminen.

"Yhtenä lauantai puolipäivänä edellä metsumaarian istui yksi vaimonhaamu köyryssä erään, virran puolelta jyrkän, kallion verhossa. Silloin tulee ompelia Anna, joka oli saanut sen ällin, että paluumatkalla Helje-myllyltä ottaa katsellaksensa sitä paikkaa, missä hän kerran lapsena oli käynyt harhaan.

"Anna on hyvin taika-uskoinen, ehkä kukaan ei taida saarnata enempää sitä vastaan kuin hän. Koska hän nyt lauvantaina kävi kallion ohitse ja äkkäsi haamun, huusi hän korkeasti. Aaveellinen haamu nousi

ylös; se oli Martina. Hän katsoi Annaan, ja valitti hänelle, kuinka oli aikonut itsensä tappa, mutta että hänen täytyi elää lapsen tähden; vaan heti koska se oli tullut mailmaan, piti hänen tekemän lopun hengestänsä. Anna lupasi silloin ruveta kummiksi lapselle. Näillä paikoilla, niinkuin tiedät, uskotaan että lapsi, jolle ennen syntymistä luvataan kummiksi, sen kautta tulee onnelliseksi täällä ajassa ja autuaaksi toisessa mailmassa. Anna viipyi kauan Martinan luona, lohduttamassa häntä, ja onnistuiki vihdoin saada hänen kanssansa kylään.

"Se oli jälkepuolipäivä; minä istuin mieheni kanssa puutarhassa. Silloin kuulumme tuolta toiselta puolen virtaa valitutushuudon, joka tunki läpi luitten ja ytimen. Tuskin olimme nousneet ylös norosta, ennenkuin Anna juoksee vastaamme, hengästynyt ja kalpea. 'Herr kirkkoherra, joutukaatte Jumalan tähden Kello-Taavetille! Hän tahtoo tappa Martinan,' ähkyi hän.

"Minä tahdoin ynnä; mutta Otto kielsi, ja etääntyi itse kiiruhtavin askelein. Kun Anna oli kerjinyt vähän malttamaan mielensä, tarjosin minä hänelle kupin kahveeta. Hän kertoi minulle sitte Martinan lankeemuksen ja heidän tulonsa kylään. Koska Taavetti, tuvan edessä puita hakkaava, oli havainnut tyttärensä, nosti hän kirveen häntä kohden, ikäänkuin olisi tahtonut hänen tappa. Tytär päästi silloin huikean huudon, monta naapuria tuli sinne, ja kirves otettiin pois Taavetilta. Raivossansa oli hän sitte asettunut tuvan ovelle, ja kalliisti vannonut, kuristaa Martinan jos rohkeni yli kynnyksen. Joukko kylänvaimoja, sillaikaa kokoontuneita, pakoitti kuitenkin pois Taavetin, ja vei Martina raukan isänmajaan. Koska hän siellä sattui silmäämään ehtoollistodistustansa, seinällä lasissa ja raameissa, parkasi hän sydäntä viiltävästi, ja kaatui takaisin kuin kuollut. Me koetimme saattaa häntä virkoomaan, mutta Taavetti ei tahtonut sitä. Hän huusi kerta toisen perään. 'Älkääte herättäkö häntä eloon, sillä minä tapan hänen sitte! Herra Jumala! neljä lasta on minulta mennyt pois, ja tämä...'

"Hän rynkäsi tässä silmänräpäyksessä varsin raivokkaana kohden uupunutta tyttärtä. Täydyttiin väkisin pysyttää häntä, ja minä kiiruhdin tänne.' Niin päätti Anna kertomuksensa.

"Viipyi kauan ennenkuin mieheni palasi. Vihdoin näimme hänen tulevan, Taavetti kainalossa. Viimeksimainittu hoiperteli käydä kuin sokea; hänen oli hattu syvästi painettu silmille ja änköitti murtaen puhua: 'Herr kirkkoherra! minä rukoilen, antakaatte sulkea minä sisään, minä olen mieletön, en taida hillitä itseäni! Minun lapseni, minun paras ja ainoa lapseni! Hän oli minun kruununi, niinkuin olimme sen kirjoittaneet hänen ehtoollistodistukseensa — ja sentään hänen... Ah, herr kirkkoherra, koska näkee lapsensa syövän ja kuinka syöminen sille maittaa, kuinka paljon eikö ihastu siitä, jaa seitsemän kertaa enemmän kuin jos itse söisi. Ah, kuinka eikö hoida senkaltaista lasta ja iloitse, että se vauristuu ja kasvaa, että se puhelee jotakin, mikä on hyvää ja siistiä, että se käyttää itsensä hyvin ja on oppivainen koulussa, että se toimittelee vähiä asioita — ja silloin tulee eräs ihminen ja turmelee tämän kaiken! Minun toiset lapseni ovat ulosmatkustaneet, he elävät, mutta minun ei ole hyvää siitä. Martinani on ollut kotona, hän elää silmäini edessä, ja on sentään minulle kuin kuollut. Minä mietiskelen, enkä voi käsittää...'

"Nyt sattuivat hänen silmänsä minuun ja nuuskuttaen pakasi hän: 'Rouva kirkkoherran, tekin piditte hänen aina niin rakkaana! Tyttäreni on antanut minulle kuolemahaavan, minä tunnen sen...'

"Se onneton taisi vaivoin seisoa jaloillansa. Me veimme hänen sisään meille, ja siinä istui hän kyllä hetket aikaa, kuin hengetön; hän piti kätensä kasvoillansa, ja sormien välistä vuosi herkkiä kyöneleitä.

"Vihdoin nousi hän ylös ja lausui: 'Jumala palkitkoon teille teidän hyvyyttenne, herr kirkkoherra! Tuossa on käteni, etten tahdo mitään pahaa lapselleni. Jumala on rankaisnut minua hänen kauttansa, olinkin ylön kopea lapsistani, erinomattain hänestä! Martina raukka minun tulee surkea häntä; hän on nyt sangen onneton.'

"Mieheni tahtoi seurata Taavettia kotiin; mutta tämä kielsi sen kuitenkin, sanoen:

"Minä saan luvan toki tottua käymään yksin tietäni. Olen ollutkin ylön kopea. Pääni on kallistettu hautaan. Vielä kerran tuhannen kiitosta! Jumala palkitkoon sen teille!'

"Se muinen kopea mies hiipi nyt edes niinkuin hengensairas pitkällisin askelein.

"Mieheni ei virkannut sanaakaan siitä, mitä oli kokenut Taavetin tuvassa; mutta muut ihmiset juttelivat sen sijaan, että mieheni kärsivällisyys ja ihmisrakkaus olivat tulleet pannuiksi kovaan koetukseen. Harvoin olenki — jos koskaan — nähnyt Ottoa niin väsyksissä, kuin sinä hetkenä, jona Taavetti meiltä läksi.

"Anna piti puheensa ja seisoi kummina vähälle Juosepille ja isä Uoti tuli myös kylään ristiäisiin. Uoti olisi suonut Taavetin tulla saattamaan häntä läpi kylän, saadaksensa näyttää kaikille, kuinka suuressa arvossa hän piti Taavetin. Tämä ei kuitenkaan myöntynyt siihen. Puhutaan että Uoti kotona on saanut kalliisti palkita käymisensä kylässä — ja sitte sen vartioitaan hän pahalta äideltä niinkuin vanki.

"Taavetti oli aina hyvin ahkera kirkonkävijä; mutta sitte vähän Juosepin syntymän viipyi kaksi kuukautta, ennenkuin hän tuli kirkkoon. Joka kerta kuin soitettiin jumalanpalvelukseen, lausui hän valittaen, ettei rohjennut häpeän tähden käydä ylös Herran huoneeseen. Sillä välillä, uskoen ettei sitä kukaan nähnyt, otti hän pojan käsivarsillensa ja kanniskeli häntä mielellänsä ympäri tuvassa.

"Taavetti on kuin äite huolta pitänyt lapsesta. Hamasta siitä kuin poika on ruvennut kävelemään ja juoksemaan, ovat äiden isä ja lapsenlapsi uskollisesti noudattaneet toinen toistansa. Jos Juoseppi leikittelee toisten lasten kanssa kylässä ja näkee äidenisän tulevan, jättää hän heti leikin ja toverit, ja liittyy seuraamaan Taavettia. Jos olisi helpompi turmella lasta, kuin oikeammin on, niin olisi Taavetti sen jo tehnyt turhamaisuudellansa; sillä hän elää melkein yksin ja ainoasti tyttärensä lapsen nimin ja mainein. Jokapäivä kertoo hän jonkun älykkään lauseen vähältä Juosepilta. Taavetti ei aavista, paitsi rehellisyyttänsä muuten, valehtelevansa lapselta monta lausetta, jota ei ole puhunut. Joka kerta sentään kuin äidenisällä on jotakin kerrottavaa vähän Juosepin ymmärryksestä, lisää hän tavallisesti: 'Jaa, jos olisimme ehtineet kaksikymmentä vuotta edemmä ajasta, niin olisi koko tienoolla paljon kerrottavaa Juosepistani! Minä kuulin itse joku päivä sitte siltä vähäiseltä pojalta yhden lauseen, joka hänestä todistaa erinomaisesta peräänajatuksesta. Täällä kylässä oli samana päivänä yksi lapsi syntynyt ja toinen lapsi siirtynyt pois ajasta. Juoseppi lausui siitä äidenisälle: Eikö tosi, äidenisä! kun synnyttään, niin nukutaan taivaassa ja herätään maan päällä, kun kuullaan, niin nukutaan maan päällä ja herätään taivaassa?'"

"Miksi et kerro jotakin Martinasta?" kysyi nyt herr Edvard sisäreltänsä, kirkkoherran rouvalta.

"Hänestä ei ole paljon kerrottavaa — vastasi sisär — hän elää hiljaisesti ja ahkerasti, auttaen mieluisesti siinä huoneessa, kuta hätä ja tauti ovat tulleet etsiskelemään. Hän ei puku paljon. Taavetille on hän alammainen ja rakastaa häntä sydämmellisesti. Sen palkitseekin isä parhainpäin hänelle rakkaudellansa vähää Juoseppia kohtaan".

"No, entä Uoti Pentinpoika sitte — mitä hän aikoo?"

"Uoti elää hiljaisesti ja ääneti ja — niinkuin jo mainitsin — vartioitaan kuin vanki vanhempiansa talossa. Hän kärsii tätä ja uskoo tehneensä kaikki, mitä taidetaan tarvita, kun pysyy siinä päätöksessä: että, ellei hän Martinaa saa, niin ei hän mene naimiseen. Luonnollisesti kokee äite kaikkia, vapauttaaksensa häntä Martinasta. Niin on tehty Martinalle kiiltäviä tarjomuksia, lähetetty hänelle kosioita, ja Pentinpojilta on luvattu rikkaat antiaiset ja läksiäislahjat; mutta Martina ei tahdo lainata korviansa näihin kaikkiin. Hän vastaa vain: 'Minä taitaisin saada toisen miehen, jos tahtoisin, olkoon; mutta Juoseppi ei saa toista isää, jos ainaki kuinka tahtoisin.'

"Täällä kylässä on yksi orpana Martinalle, hyvinvoipa suutari, nimeltä Lauri Pietarinpoika. Hän on nuorimies, näkyy kuin ei tahtois mennä naimiseen, niin kauan kuin hänellä on yksiki kipenä toivoa, että Martina ottaa hänet. Punaisin naamoin ja nikutuksin puhuessa, on hänessä jotakin erinomaisen naurullista; hän pakiseeki niin ristiin, että on vaikea eroittaa, mikä yksivakaisuutta, mikä leikkiä. Eloisuutensa ja avullisuutensa tähden on hän hyvänä pidetty kaikilta vaimoilta kylässä. Martina hyvänä pitää hänen samalla muotoa, kuin muutki vaimot — ja mikään naiminen ei tule kysymykseen...

"Jumalan kiitos!" keskeytti tässä kirkkoherran rouva, "nyt on Otto pian matkan perillä ja katon alla, jos ei, jonka Jumala estäköön! mikään vahinko häntä ole kohdannut. Enempi kuin mitkään muut iloiset äkkitulot jouluksi, ilahuttaisi se minua, jos mieheni onnistuisi murtaa äite Pentinpojan kankean sisun. Uotin isä myöntyisi sitte kohta — ja me saisimme pysähtyä tänne — sillä se sama ikävä Uotin ja Martinan, on pakoittanut miestäni etsimään itseänsä pois täältä. Kärme, sanotaan sentään, tahtoo huomispäivänä kihlata Uotin Myllärin Elsalle. Elsa raukka on saanut nuoren äitepuolen, ja sentähden tahtoo hän mieluisesti päästä pois, joutuisi hän sitte vaikka mihinkä. Sitalan ja Heljemyllyn suvut ovat etevimpiä paikkakunnassa, se tahtoo sanoa rikkahimpia. Minä saan kuitenkin tunnustaa, en tahtovani elää sitä päivää, jona Uoti Elsan kera kirkkoon astuu. Kuinka paljon murheellisempaa se sitte on puolisolteni! Kuinka karvastelisi se häntä, että, koska hän on velvollisuudeltansa vaadittu vuodattamaan rikasta sydäntänsä sanankuuliollensa ja saarnaamaan heille jumalisuutta ja ihmisrakkautta — hän silloin näkisi edessänsä kirkossa istuvan ihmisiä etevimmissä penkeissä — ihmisiä, joista ei taitaisi pois kääntää katsantoansa — tietäen että näille ihmisille on kaikki, mitä hän voi sanoa, ainoasti tyhjiä sanoja, ilman johtoa! Kuules!" keskeytti kirkkoherran rouva — "tornikello lyö kaksitoista. Nyt on Otto katon alla! Nyt tahdomma meki käydä levolle."

VIIDES LUKU.

Päivä on pilvinen.

Martina oli levoton kaiken yösen, eikä saanut unta. Hänestä oli, kuin olisi hän tahtonut juosta ylös ja ulos mailmaan, äkkiä muuttaaksensa koko elämänsä. Yksi kukko alkoi toisen perästä laulamaan, sen jälleen ammui yksi lehmä, heti haukkui yksi koira — päivä oli tulossa. Martina nousi nyt ylös ja teki valkean huoneesen. Se oli tosin varaista, mutta tänään piti laitettaman erinomaisempi suurustaa, sillä Anna oli tuleva neulomaan Juosepille uuden jakun vehreästä mansjesteristä. Pöydällä makasi vielä rihvelitaulu edellisen päivän ehtoolta. Vähä Juoseppi oli taululle kuvannut yhden mokoman ison miehen, hirvittävän näköisen — ja itse oli hän siitä sanonut, kenenkään kysymättä: "Se on minun isäni!" Se oli Martinasta jotakin sangen erinomaista, koska hän taululta pois pyhkäisi lapsen piirustuksen. Kuinka? taisiko hän myös palauttaa mitä hän edellisen päivän ehtoolla oli virkannut lapselle sen isästä, ja kuinka hänen piti tuleman tänään. Sentähdenhän oli lapsi yön kuluessa kolmasti kysynyt: "Eikö jo päivä?"

Martina tirkisteli kauvan liehuvaa valkeata ja, itse tietämättänsä, lauloi hän:

Rakkaus polttaa sydäntä,
Luja rakkaus palaa,
Ah, kuink' on sydän iloinen,
Joka vilppiä vihaa.

Käyn mä ulos aamuhetkin,
Kaikki katsovat mua;
Silmäni on kyöneleissä,
Unoksiss' en unohda.

Martina kävi ovelle; tuuli puhalsi kylmästi; hän käärei hyvin ympäri päänsä ja kaulansa punaisen villavaatteensa, otti ämpärit ja vaelsi kaivolle.

Päivä on kylmä; kaikki kaivot ovat jäässä; mutta lähde kirkon vieressä juoksee vielä. Iso joukko naineita ja naimattomia vaimoja seisoi ympäri lähteen kantta, ja kun joku huolimattomasti ammentaen läikkäsi vettä maahan, nostettiin iso huuto ja meteli, sillä läikähtänyt vesi jäättyi kohta ja teki vaikeaksi seisomisen jäätiköllä. Aamu-aurinko vilahtaa näkyviin ainoasti hetkeksi, mutta kätkeyy kohta sitte pilvien taakse, ikään kuin olisi peräytynyt. Maa on kivikova kylmästä, vaan paljas; ainoasti kukkuloilla ja vuorilla on lunta.

"Onko tosi," kysyi yksi vanhempi vaimo tulevalta Martinalta — "onko tosi että kirkkoherra yönä menneenä on tullut kutsutuksi anoppis tykö?"

"Minä uskon," sanoi toinen, "että appes mieluisesti tahtoisi hirrestä, joka kuoliaaksi löi Antin, kehätä kistun ja siihen panna kotoperkeleensä!" "Hyvä olisi, jos hän, se häijy ämmä, tahtoisi pian koota kokoon; sitte tietysti saisit Ollisi."

"Minä puolestani," virkkasi neljäs, "antaisin rukoiltaa kärmettä kuolemaan. Hoetaan, että rätätälinvaimo Venkerässä ymmärtää sen keinon".

"Turhia," hörähti eräs toinen, "rukoukset eivät siinä auttaisi — kärme lukee paljaita noitumuksia, siksikun kuolee."

Niin kuului vaihteleva puhe ympäri Martinan. Koska viimeainittu oli täyttänyt ämpärinsä, läksi hän sieltä sanoen: "Älkääte puhuko niin jumalattomia, onhan nyt juhla-aatto."

Martina käveli kotia päin viivyttelevin askelein, ikään kuin olisi vaimoilta lähteellä kuultu pakina pidätellyt häntä — ja hänen sydämensä varsin lämpeni, kun se taikamainen ajatus nousi hänessä, että Juoseppi oli levoton ollut, saanunna salatuilta voimilta aavistuksia niistä kuin tapahtui ja oli tapahtuva. Hän muisti kuinka yöllä oli itseksensä soimannut Uotia siitä, ettei hän myös kärsinyt, — ja nyt oli kärsiminen häntäkin etsiskellyt...

Vaimot lähteellä eivät kiiruhelleet; vaan seisoiivat lähteen tykönä vielä ehkä astiatki ja ämpärit olivat täytetyt — ja pakisivat Martinasta.

"Martina tahtoisi nyt kernaasti mennä pappilaan uutisia kuulemaan."

"Tyttö on jotenki tyytymätön — vanha Pentti on tarjonnut hänelle kolme tuhatta riikintaaleria, jos tahtoisi jättää vaatimuksensa, mutta hän ei tahdo."

"No, jaa! vanha Taavetti ei tahdo myöskään."

"Ei, katsos! hyvää huomenta, Lauri Pietarinpoika!" kuului nyt äkkiä.

"Kuinka kanat jaksavat, hyvin vaan, luulen!"

"Onko tosi, kuules, että kukko puhuu hispanialaista? — ymmärrätkö sinäkin ehkä sitä kieltä?"

Näin tervehdettiin sitä miestä, joka nyt nauru-suin, leviöin kasvoin oli lähestynyt lähdettä.

"Martina oli äsken tässä," sanoi nyt eräs vanhempi vaimo pois mennessänsä, "tyttö tulee kyllä pian takaisin."

Hymy Lauri Pietarinhojan kasvoilla kiitti sen hyvän sanoman edestä.

Laurin täytyi nyt ei ainoasti odottaa siksikun kaikki olivat saaneet vettä, vaan myös huvikseen autella siihen kaikkia. Juuri kun hän lopuksi kousulla täytti omaa ämpäriänsä, tuli Martina takaisin. Molemmat auttivat nyt toinen toistansa ja seurasivat sitte ynnä kappaleen matkaa tietä, sillä Lauri Pietarinhojan oli asunto etäämpänä Taavetin mökistä. Siellä jutteli Martina, kuinka kirkkoherra yönä menneenä oli tullut kutsutuksi äite Pentinhojan luoksi. Hän ei taitanut, puhuessansa siitä, jättää mainitsematta sitä toivoansa, että kirkkoherra kukatiesi nyt onnistuisi taivuttaa äite Pentinhojan kankean sisun. Tähän vastasi kuitenkin Lauri: "Ah, älä usko sitä! Susiki, joka nyt tienoilla temmeltää, taitaisi kauniisti tulla meille ja sallia minun sitoa itsensä, niinkuin lammas, ennenkuin äite Pentinhoika taitaisi myöntyä. Olenpa minä jutellut sinulle jokaisen sanan kansapuheestani Uotin kera, koska minä sitte kahdeksan päivää olin siellä viemässä hänelle saappaat? Uoti tulee kyllä tänäin luokses niinkuin lupasi. Tiedätkös, minä puolestani uskon, mitä ihmiset sanovat, että sinä viimein lasket Uotin vapaaksi!" Martina vastannut ei mitään, seisooessansa oven edessä asuntoonsa; välttämällä sanoi hän sen sijaan: "Katsos vaan, tuolla tulee isä provasti jo takaisin!"

Maantietä, toisella puolen virtaa, kulki yksi reki edespäin. Siinä istui kirkkoherra, hyvin käärittynä nahkoihin ja matkalakki syvästi painettuna silmille; sivulla istui ajaja, hupaasti poltteleva piippua ja ruoskin tervehtävä Martinaa. Se oli renki Siltalasta; Martina tunsu hänen ja kiitti käsin tervehdyksestä. Neito aukasi nyt tuvan oven, ja Lauri pitkitti yksin tietänsä kotia.

Koska Martina juuri aikoi sulkea oven, huusi yksi vaimonääni: "Aukaise, minä tahdon myös tulla sisään!"

"Hyvää huomenta, Anna! Sievästi, että tulit niin aikaisin," sanoi Martina, ja ompelia oli nyt niinkin ystävällinen, että autti vettä sisään nostamisessa. Se oli suuri kohtelevaisuus Annalta, kun ryhtyi johonkin, mikä ei juuri kuulunut neulomiseen. Jaa, olipa sekin jo paljon, että hän oli näin joulun edellä ottanut aikaa, uhrata jollenkulle kokonaisen päivän, sillä hänen oli paljon työtä. Hän oli myös paljon arvossa pidetty taitavaisuutensa tähden koko paikkakunnassa ja korkeasti kunnioitettu. Sepä näkyi tässäkin. Martina löi kammarin oven selkiseljällensä, antaakseen Annan ensin astua sisään. Sentään kohdeltiin Anna jo kynnyksissä huonolta tervetuloilta, sillä vähä Juoseppi huusi varsin kovaa: "Uih! Annapa se on!"

KUODES LUKU.

Kuinka kirkkoherra, sairaan tykö kutsuttu, vastaanotettiin.

Kirkkoherran rouva seisoi jo kauan nurkka-akkunassa, katsellen ulos ruudusta. Ainoasti tästä akkunasta taidettiin nähdä edemmä tienoota, toisista ei ollut mitään näköä. Tämä viimemainittu asianhaara tuli siitä, että eräs talonpoika, riidellyt nykyisen kirkkoherran edelläkäviän kanssa, oli sielunpaimenensa harmiksi rakentanut eteen kuvattoman ison ladon, suipolla korkealla katolla, ja niinmuodoin ehkäisnyt pappilalta näön tienoille. Nurkka-akkunastaki taisi sentään kirkkoherran rouva nähdä sangen vähän, sillä päivä oli pilvinen, ja aurinko vilahti harvoin näkyviin paksuista lumipilvistä. Koska kärsimättömästi vartova puoliso vihdoon näki reen tulevan, nyökkäsi hän seisaaltansa akkunasta, vaan ei jättänyt paikkaansa, eikä mennyt vastaanottamaan miestänsä. Kirkkoherran rouva noudatti tässä, niinkuin monessa muussaki, miehensä mieltä. Hän tiesi nimittäin hyvin kyllä, ettei miehensä yksinkertainen luonto taitanut suvaita mitään julkista ja kaunistelevaa liikutusten osoitusta.

Tehdäksensä sentään jotakin, asetteli hän vielä kerran paremmaksi kahveepöytää, jossa kaikki jo ennenkin oli paraassa järjestyksessä.

"Hyvää huomenta, Liina!" sanoi kirkkoherra, vihdoon sisään tuleva. "Jumalan kiitos, että taas olen kotia pääsnyt!" Hänen oli nyt vähän työläs vapauttaita raskaasta matkaturkista, jonkatähden rouva

riensi auttamaan häntä.

"Makaako Edvardi vielä?"

"Ei, hän on metsästämässä. Minä lähetin hänen sinua vastaan. Etkös ole kohdannut häntä?"

"En!"

Ilma kammarissa tuntui kirkkoherralle järin variksi; hän meni akkunaan ja aukaisi vetoruudun. Sulkeva sen taas jonkun silmänräpäyksen perästä, meni hän ääneti istumaan kahveepöytään.

"Jumalan kiitos, että sinä taas olet kotona!" sanoi kirkkoherran rouva, "istahda nyt alas! Taidat kyllä tarvita jotakin lämmintä! Juo! minä toivon, kahvee on hyvää! Ai, sinun sormes ovat ihan kylmän kankeat! Anna, minä kaadan kuppiin, ja juo vähän enemmän minun tähteni."

Kirkkoherra kiitti nyökäten, ja antoi mieluisesti passata itseänsä. Hänen juodessansa silmäili rouva kysyväisesti häneen, vaan ei lausunut sanaakaan.

"Liina!" sanoi kirkkoherra, ja erinomainen hymy levisi hänen järkeville kasvoillensa; sinä saat olla kopea miehestäs. Tiedätkös, minä mahdan olla yksi taitavimmista keskustelioista! Ajattele'pas vaan, tornikello kaukana Venkerässä löi yksi, kun tulin Siltalaan. Vastaanottamiseni oli erinomaisen. Tungettiin ympärilläni korkeilla tervetuliaisilla, eikä sallittu nousta reestä minun, ennenkuin koirat, susien tähden irti päästetyt, jälleen olivat kahleissa. Tiedätkös ylhäällä siellä on lunta kaksi vaaksaa. Hyvä! minä nousin reestä, kahlasin lumessa porstuaan, ja olinpa onnellinen kyllä, etten tiellä tupaan kompastunut niihin lumelta kätkettyihin hirrenpölkkyihin. Missä on isäntä? kysyin minä eräältä rengiltä. — Hän makaa. — Onko hänkin sairas? Ei, hän lepää. — Vai niin! Kutsutaan minä ripittämään hengensairasta vaimoa, ja hänen miehensä makaa ja lepää! — Missä kummallisessa mailmassa kuitenkin elämme! — Minä menen sisälle sairaan kammariin. Jumalan kiitos, että olette tulleet, herr kirkkoherra! Kuinka? Onko tämä kuolevaisen ääni? — Minä kysyin, minkätähden oli kutsuttu minua sydän yöllä? Ah, kunnian herr kirkkoherra, te olette niin sydämellisesti hyvä ja taidatte pakinoida ja puhella niin kauniisti, että kovin sairaskin unohtaa kipunsa. Nyt on seitsemättä yötä, kuin makaan unta saamatta, ja ikävyys rasittaa minua niin, etten taida sitä sanoa. Aika ei tahdo laisinkaan kulua — ja niin lähetin minä teitä perään, kunnian herr kirkkoherra. Mieheni ei saa tästä mitään tietää, että olen lähettänyt perään teitä; hän menee tiehensä niin usein kuin taitaa, ja kotona ollessaan puhuu hän kanssani tuskin sanaakaan. Hänen olisi, luulen, mieleensä että kuolisin, — ja minun ainoa poikani, Uoti, hän oletteleksen juuri kuin ei häntä olisikaan. Ah, kunnian herr kirkkoherra, koska näin täytyy maata yöt ja päivät yksinänsä talossa kolkassa, itse taitamatta mitään toimittaa, silloin muuttuu jokainen päivä ijankaikkisuudeksi, ja jokainen yö vielä kolme kertaa pitemmäksi. Jos vaan minun Anttini vielä eläisi; kyllä hän istuisi tykönäni ja pitäisi kanssani seurua; hän taitaisi puhua kanssani, hän! Olkaatte nyt niin hyvä ja istukaatte vähän kanssani pakisemaan. Ettekö tahdo ensin, minä tarjoisin teille vähän kuminaviinaa! Se lämmittää; ette saa kieltää! — No, Liina, milläs uskot mielellä minun olleen, akan liukkahin kielen tällä muotoa höristessä?"

"Sinun sijassa olisin minä työläästi taitanut olla puhkeamatta pahoihin sanoihin ja toivotuksiin. Häijy elävä! tempaa sinun kotoa keskellä kylmää talvi-yötä senkaltaisten syiden tähden! Sinä sanoit kai hänelle, toivon minä, mitäs melkein ajattelit asiasta?"

"Totta kai. Kuitenki tahdon tunnustaa sinulle, taitaneeni olla ikään kuin hiukan kopean malttavaisuudestani tilaisuudessa. Minä melkein nauroin sydämessäni tuota lapsellisesti luontevaa huolettomuutta muiden suhteen. Lapset ovat ikään senkaltaiset, he ajattelevat vaan itseänsä, eivätkä yhtään niitä rasiuksia, kuin muilta vaativat. Sanos, etkö luule sen olevan erinomaisen luontevaa? — Minä sentään en salannut häneltä, sen olevan melkein liian vapaasti tehdyn, niin häiritä muiden yörauhaa, ja myös olevani kohtuullisesti mieletellyn siitä, että hän niin korkiasti arvasi minun puheliaisuuteni. Kuitenki, kun olin siellä, ja uneni kerran kaiketi häiritetty, aloin minä äite Pentinpojan kera kanssapuheen, eli, oikeammin sanottu, annoin hänen puhua. Hän pakisi nyt kaikellisista, erinomattain ihailien puhua huonouksista ja soimata pahoista taivuttavaisista syistä. Herra Jumala! — sanoi hän ynnä huo'aten jos minun kohta pitää kuoleman, rukoilen minä Jumalalta sitä niinkuin erinomaista armoa, että hän sitä ennen antaisi minulle merkin, mistä saisin tietää kuka on lopettanut minun Anttini! Ah, joska saisin elää ja nähdä murhaajan hirtettynä ja hänen huoneensa poltettavan tuhvaksi, olisi vaikka puolen kylää, sitä parempi! Minun Antti parkani! — Sinä tiedät että puhe tästä pojasta on loppumaton aine. Kuitenkin on minulla varmat todistukset, ettei hän rakastanut poikaa, eläessä suinkaan. Nyt tahtoo hän luuloittaa itseänsä, että rakasti häntä viehkeällä rakkaudella ja että poika on hautaan vienyt kaikki hänen lämpymimmät ja parhaimmat tuntonsa. Syy on se, luulen, ettei yhtään sydäntä löydy niin pahaa, joka ei muka etsisi jotakuta kiiltoperustusta haikeuteensa, ja usko rakastavansa jotakuta, jonkatähden kaikki muut pitää tyhjäksi tehtämän, vihattaman eli vainottaman. Minä koetin nyt puhua hänen omaantuntoonsa ja eteensä asettaa kuinka se kyllä kävi päinsä, rakastaa edesmenneitä, mutta että piti tehtämän oikeutta ja hyvää elävillenki, ja hänen vihdoin myöntymän

Uotin toivotuksiin, ja osoittaman sääliväisyyttä. Minä kuvailin hänelle sen ilon ja ihastuksen, kuin hän saisi poikansa pojasta. Minä koetin vakuuttaa häntä siitä, että hän juuri tästä johdatuksesta oli kutsunutki minun, ehkä ei tahtonut sitä tunnustaa. Mutta — taidatkos uskoa — peto puhkesi nyt äkkiä kirkkumaan ja ilkeydestä ulvomaan niin hirviästi, että se tunki läpi luuni ja ytimeni. Hän rahmei kynsin seinää, kaatui takaisin vuoteelle väsyneenä, mutta nousi taas ylös ja kirkui: Minä kiitan sinua Jumalani! anna minun vaan saada elää, vaikka tälläki muotoa, hyvä minulle, anna minun taitaa vaan kirkua! Jaa, kirkua taidan minä, ja niinkauan kuin hengitän, tahdon minä kirkua: minä en salli sitä, minä en kärsi sitä, että semmoinen kerjäläistyttö kantaisi meidän nimeä. Senkaltaiset ovat papit tähän aikaan, laiskurit, vaativat hyvällä palkitsemaan viettelystä ja irstaisuutta. Se olisi hänelle kohtuullista, että pantaisiin olkikruunu päässä kirkonmäelle häpeemään. Mutta katso! tänne ylös ei saa hän tulla, vaikka meidän Herra lähettäisi luokseni kuinka monta mustakauhtanaa; jaa, vaikka niskani väännettäisiin nurin, kirun minä sentään; minä en kärsi sitä, en, en! ja tänäin pitää loppu tuleman siitä asiasta, sen minä lupaan.

"Äite Pentinpojan kirkuna oli herättänyt isän ja pojan, jotka nyt molemmin tulivat. Ukko teetteli kohta itsensä ikään kuin olisi uskonut minun lähetetyksi Kello-Taavetilta ja siitä syystä huoneesen tunkeneeksi. Uoti seiso siinä varsin ääneti kädet ristissä ja katseli rukoilevin silmin minuun. En tosiaankaan olisi uskonut, Uotin taitavan luonnossansa osoittaa niin paljoa tuntoa. Mielestäni oli kuin olisin ollut joutunut keskelle pahoja henkiä! Mitä ajattelin, ovatko nämät ihmisiä, joille jo kymmenen ajastaikaa parauteni jälkeen olen saarnannut rakkauden evankeliumia? Minä taitanut en saada sanaakaan vastatakseni — käskin ainoastaan lyhyesti: valjastakaa! Uoti tarjosi kohta itsensä ajajaksi, pyytäen minulta ynnä nöyrästi anteeksi heidän kaikkien edestä.

"Ei! kirkasi nyt se vanha, Uoti ei saa mennä, pidä poika kotona, Antti! Hän olisi kyllä valmis antamaan vihkiä itsensä kerjäläisluuskan kanssa. — Isä käski Uotin jäämään kotia. Heti senjälkeen antoi hän myös itsensä vaimolta taivutettaa panemaan sormensa piplialle ja vannomaan, että hän, vielä samana yönä, piti päättämän kihlauksen Uotin ja Myllärin Elsan välillä.

"Tarkoin en tiedä, kuinka tulin ulos; en havainnut rekeä pihalla, enkä sen perään kysellytkään; minä en tahtonut rahtuakaan aikaa enämpi viipyä siinä vastahakoisessa talossa; kävelin myös aamuhämärässä yksin ja kiiruhtavin askelein alaspäin ahdetta metsässä. Viipyi kauvan ennenkuin renki tuli perässä reellä; mutta se huolettanut ei minua; minä ajattelin vaan sitä kuva-esimerkkiä pahasta vaimosta. Jaa, koko sinä hetkenä, kuin minä horroksissani reessä istuin, tuntui se häijy vaimo uneksivassa mielessäni niinkuin öinen painajainen. Kuningas Salomo ja Jesus Sirach ovat muinen kuvailleet millinen paha vaimo on; nyt olen minäki saanut siitä jonkunlaisen tiedon. Tosiaan onkin se mieleeni, että olen hakenut pois täältä. Minä olen jo viidenkymmenen ja kaipaen vähemmän raskasta työtä, kuin nämät ovat. Ja jos kuinka tapahtuisi, seison minä lujana päätöksessäni: minä en yhteenvihi Uotia kenenkään muun kanssa kuin Martinan."

Vetäen pitkään henkäyksen lausui kirkkoherran rouva, salaa sivuva pois yhden kyynleeseen: "Jaa, hyvä olisi jos pääsisimme toiseen paikkaan, ihmisiin lempeämpi-mielisiin, ihmisiin, jotka taitaisivat ja tahtoisivat tuntea sinun oikean arvos."

"Älä unohda, Liina!" vastasi kirkkoherra, "jos me täällä myös olemme saaneet kiistellä paljoa raakuutta vastaan, niin olemme sentään tavanneet hyviäkin ihmisiä. Tulemme toiseen paikkakuntaan, löydämme sieltäki hyviä ja pahoja ihmisiä sekä paljon työvaivaa. Mutta tiedätkös, minä saan tunnustaa, olevani nyt hyvin väsyksissä! Minä aivon siis käydä nukahtamaan, ja pyydän sinun niin laittamaan että huoneessa ollaan hiljaksiin. Jos en sitä ennen herää, niin pyydän sinun herättämään minä yhdentoista aikaan. Siis hyvää yötä, eli oikeammin, huomenta nyt! Koskan Jumalan avulla taas nousen ylös, tuntunee luultavasti minusta kuin olisi tämä yö Siltalassa ollut vaan paha unennäkö, eli joku kaukaisiin aikoihin ennen tapahtunut asia."

Kirkkoherra meni nyt kammariin, ja huoneesen tuli heti syvä hiljaisuus, niinkuin sydänyön. Rouva itse kävi ympäri varpaillansa, ja lintuhäkin, pienin visertävin asujaminensa, peitti hän isolla vaatteella. Kun sitte yön ja hiljaisuuden ehdoton valta näin oli järjestetty, istui kirkkoherran rouva taas ompeluksellensa nurkka-akkunan ääreen. Kello liki kahdeksan näki hän postintuojan lähestyvän asuinhuonetta ja, peljäten ettei äkisti soitettaisi, meni hän ulos miestä vastaanottamaan. Postissa tuli useita kirjeitä ja sanomia pääkaupungista, mutta ei missään päällekirjoitusta kirkkoherran rouvalle.

SEITSEMÄS LUKU.

"Uih, Annapa se on!" oli vähä Juoseppi sanonut, ja samassa silmänräpäyksessä saanut äidenisältä kelpo korvapuustin. Poika porasi, äidenisä torui ja Martina sekä itki että torui, sillä ukko ei suvainnut yhdelläkään hyvällä sanalla hillitä lasta. — Anna sitä vastaan lausui mahtavasti nenäänsä puhuen: No, sitä säikähdyttävää vastaanottamista minulle! Olisinpa taitanut kääntyä takaisin ja mennä matkoihini täältä, jos olisin taika-uskoinen! Mutta Jumala varjelkoon meitä taika-uskoisuudesta ja kaikista jaarituksista! Sehän on kaikkein pahinta kaikista; ihmiset vaivaavat itseänsä silloin pelvolla ja levottomuudella asioista ja kappaleista, joita ei löydy. Jumala tietää, että on tekemistä kyllä niistäkin asioista ja kappaleista, jotka työllisesti löytyvät! Minä pysähdän siis tänne. Hyvää huomenta, Juoseppi! sano nyt kauniisti hyvää huomenta! Niin, jaa! Lyö kättä minulle!"

"Poika ei ole saanut unta yöllä, eikä tiedä mitä sanoo," virkkasi Martina, anteeksi pyytäen.

"Tarvita ei anteeksi pyyntöä; emmekä siitä asiasta puhu sen enämpi," lausui Anna, raskaan ompelustyynyn pöydälle laskeissansa. Ompelustyynyn sisällys oli yksi kokonainen tiilikivi, peitetty kaikellisella toppauksella ja päältä verhottu mustalla sametilla. Ompelustyynylle laskei hän ymmärtäväisesti ensin yhdet niinkutsutut räätälin sakset ja niiden ohelle vähemmät sakset, sitte suuren palaisen vaksia ja vihdoinkin kaikellaisia neulomuskaluja. Näin oli Anna valloittanut koko huoneen, ja hallitsi sitä niinkuin vakauneelta istuimelta; sillä koska hän kerran oli hyvin asettunut istumaan ja saanut jonkun pallin jalkojensa alle, kuului se ihmeeksi nähdä hänen siitä nousevan, ennenkuin päivän työ oli loppunut. Anna istuutui nyt oikein ja, sen tapahduttua, alkoi hän heti hallituksensa näillä sanoilla: "Martina, pane ruoka pöytään!"

Martina teki niin ja Juoseppi luki ruokaluvun.

Poika oli jo kuivannut kyöneleensä, ja oli nyt ääneti ja hiljaa, istuen äidenisän ja Martinan keskellä. Tuvassa oli nyt rauha ja sangen kotohauskaa, sillä kaikki oli erinomaisen siistiä, ehkä kyllin kohtuullista. Totonseinällä, ison vanhanaikaisen nojaustuolin päällä, loisti sangen suuri messinkinaula. Siinä oli muinen kiikkunut taulu, Martinan ehtoollistodistuksin; mutta nyt oli taulu pois, ja naula, jota ei muuten viljely, vaan jäljellä jätteenä. Martina ei katsonut mieluisesti sinne päin; mutta Taavetti oli kovasti kieltänyt sitä poisottamasta.

Isäntä huoneessa, ukko Taavetti oli vanha mies, ehkä työläs oli sanoa hänen ikäänsä. Hänellä oli vielä hyvin paksut, lumivalkeat hiukset, kihara parta. Ukon muoto näkyi jotenki terveeltä ja nuorelta, erinomattain loisti tämä tykisinisissä silmissä, jotka tuuheilla silmäripseillä antoivat kaikelle sangen omituisen näön.

Taavetin vaimo oli jotenki kookas, mutta laihaan kälpeä; hänen kasvoistansa oli vähän näkyvissä, sillä hän piti ne aina maahan päin ja huputettuina. Sangen harvoin kuultiin hän lausuvan joitakuuta lyhykäisiä sanoja, ja silloin taisi matalasta, häälyvästä puheesta selvästi havaita, ettei ämmä itse käsittänyt ääniä.

Ompelia Anna oli viono, vaalea olento, jotenkin pian sanottuin herramaisin käytöksin; hän oli jo vanhahko, vaan jälkiä näkyi vielä selviä kadonneesta, tavattomasta kauneudesta. Anna vaatetti itsensä hyvästi ja vienosti. Muuten oli hän itsellensä ottanut erään vanhempain vuosien etuuden: hän nuuskasi, vaan ei tahtonut olla sitä tietävänänsä. Koskaan ei nähty toosaa, vaan ainoasti kuinka hän välistä vei äkkiä jotakin sormiensa välissä kauniisen nenäänsä.

Mitä tulee Juoseppiin, olisi tuskin taidettu uskoa, että hän varsin nykyisin oli täyttänyt kuusi vuotta, olisipa taidettu luulla hänen olevan vähinnäki kolme vuotta vanhemman. Iso ja tukeva ruumiilta, oli hän muuten hilpeän näköinen, vaalea, kihara tukka, mustat silmät ja leveät tuuheat silmäripseet. Vähä Juoseppi oli se oikea keskus huoneessa, ja se havaitaan jo kyllä siitä hälinästä, kuin hänen säädytön tervehdyksensä taisi matkaan saattaa.

Ääneti oltiin aterialla ensin alussa. Sentään jutteli Anna heti, kuinka kirkkoherra oli yöllä saanut kutsumuksen ja etsimässä käynyt äite Pentinpoikkaa. "Me täällä emme puhu mitään äite Pentinpojasta," sanoi Taavetti, heittävä painavan katsannon ensin Annaan ja sitte vähäiseen poikaan.

Niin noustiin taas pöydästä. Anna otti jakun mitan Juosepista, sitte vedettiin piirut kriitulla vehreälle mansjesterille, ja isot sakset leikkasivat sitte kankaan omin surisevin äänin vasten pöytää. "Sinä saat jäädä tänne," sanoi Taavetti Juosepille, noustuansa ylös mennäksensä vähäiseen työhuoneesensa pytingain toisessa osassa. Vähä Juoseppi seisoi siinä nyt kuin hyljättynä, sillä hän oli tottunut saamaan seurata äidenisää joka paikassa. Äite nousi heti kuitenkin ylös ja otti pojan kanssansa saunaan, ja siellä kysyi hän häneltä ystävällisesti: "Kuinka sinun on laitas, Juoseppi? Minkätähden olit niin pahankurinen ja huusit: uih! Anna! Onpa hän niin hyvä sinua kohtaan, on ollut kummanas ja neuloo nyt sinulle kauniin

jakun?"

Vähä Juoseppi ei vastannut tähän sanaakaan.

Lapsi tietää tuskin mitä on tehnyt joku hetki takaperin; kuinka paljon mahdottomampi on sen sitte tehdä selkoa jostakusta tekemisen ja ajatusten johdosta. Lapsen puhe on melkein kuin linnun laulu, paloitettu ja riimitön, vaan lähtevä kuitenkin yhdestä salatusta elämästä.

Hetken perästä alkoi Juoseppi itsestänsä: "Äite! eikö hän siis isä tule tänään? Sanoittepa kuitenkin niin!"

"Hän tulee kyllä, tietysti," vastasi Martina, syvästi huokaava. Nyt vasta selkeni hänelle, minkätähden Juoseppi oli huutanut: "uih! Anna!" Koska hän oli lyönyt oven silkiseljällensä ompelialle, oli poika varmaan uskonut tulian isäksi, mutta nähtyänsä sen toiseksi, huusi hän: "uih!" vieraalalle. Koska Juoseppi kerran oli alkanut, pitkitti hän nyt puhua, kuinka isä piti hänen nostaman hevoisen selkään ja että isä piti lahjoittaman hänelle yhden oikean, omaksi hevoiseksi.

Martina olisi mieluisesti tahtonut kääntää lapsen miettimiset pois isästä, vaan ei se tahtonut onnistua hänelle. Hän oli usein kylläkin itse antanut sydämensä halun pukeita sanoihin pojan kuulten, ja siitä olivat nyt lapsen puolinaiset ajatukset ja mietteet isään tarkoitettut. Hän teki itsellensä kaikkia mahdollisia seikkallisia eteenasetuksia, ja oli useammin kuin kerran kysynyt: "minkätähden isänisä ja isänäite olivat niin häijyt, etteivät tahtoneet laskea isää Uotia kotia tulemaan?"

"Mitä tietä isä tänään tulee?" kysyi nyt Juoseppi varsin äkkiä.

"En minä tiedä."

"Kyllä te tiedätte; sanokaa vaan! te saatte luvan sanoa sen," valitti poika itkien. Äite veti nyt pojan puoleensa, sanoen: "Ole hiljaa, hyvin hiljaa, ettei kukaan kuule mitään. Jos olet hiljaa ja ääneti, niin minä sanon sen."

Poika nieli nyt ängäten kyneleensä; ja äite kertoi hänelle nyt niin monista ja koreista joululahjoista, joita piti saaman — kysyen ynnä, jos olisi jotakin, kuin erinomaisesti tahtoi saada jouluksi. Poika tahtoi vaan yhden hevoisen. Hän oli kuullut muilta juteltavan, kuinka isällä oli neljätoista hevoista, ja nyt luki hän jälleen samaa lukua: isästä — ja taas kertoi hän kysymyksen: "Sanokaatte mitä tietä hän tulee?"

Hiljaa vastasi äite: "Sinä et saa yhdellenkään ihmiselle sanaakaan hiiskua siitä, että isä tänään tulee. Anna kättä minulle! kuules nyt, et kenellenkään!" Poika antoi äidelle kättä ja katseli häntä imehdellen, kyneleet silmissä.

Martina oli ääneti. Hän uskoi pojan tulleen rauhoitetuksi, mutta tämä kysyi taas kestäväällä suuttumattomuudella: "Mitä tietä hän tulee sitte, sanokaatte se minulle!"

"Niitä on monta tietä; minä uskon kuitenkin, että hän tulee Suitselan tietä. Mutta nyt saa olla jo kyllä puhuttu kaikesta tästä. Mene nyt vilppaasti ja nouda minulle männynkäpyjä valkeaan!" Poika meni tottelevaisesti noutamaan pyydettyjä, ja äiti, naurahti sydämessänsä tälle ajatukselle: siitä pojasta tulee vielä koko mies; mitä hän kerran tahtoo, sitä ei hän helposti hellitä!

Juoseppi tuli pian takaisin; ja äite meni hänen kanssansa jälleen tupaan; mutta Anna sanoi nyt: "Lähetä pois poika! ei saa puhua'kaan hänen tähtensä."

"Juoseppi! mene Lauri Pietarinpojan luoksi, katsomaan että saat sinun uudet saappaas!" sanoi äite. Poika ei tahtonut mennä; mutta äite otti hänen käsikynänsä ja vei ulos kammarista. Ulkona pysähtyi poika ja sanoi uhkaavaisesti: "Kun isä tulee, pitää hänen saaman tietää, etten minä saa olla missään, en äidenisän tykönä, enkä tuolla sisällä äiden tykönä." Poika meni kuitenkin kohta Laurille ja siellä oli hän sekä lystillinen että iloinen.

Lauri rakasti poikaa paljon, ja ymmärsi hyvin huvittaa häntä. Koska poika näkyi leikittelemässä kaikkein niiden kalujen kanssa, kuin Lauri oli saanut hänen eteensä, aukasi Lauri hyvän sanasäkkinsä, ja poika kuunteli mieluisesti ja imehdellen sitä erinomaista vaihtelevaa puhetta. Jos poika näkyi enemmän tavallisuutta kärsimättömäksi, uudisti Lauri taas vihdoin sen jo — ajastaikaisen lupauksensa koiran antamisesta hänelle. Lahja eli, oikeammin sanottu, toivo siitä ei koskaan häirähtänyt avaamasta pojan ajatuksille laveata miettelemistä. Juosepin täytyi nimittäin Laurille tarkasti ilmoittaa, minkäkaltainen se koira oikein piti oleman, jota hän tahtoi. Koiran suuruus, sukkeluus y.m. tahdottiin luonnollisesti milloin miksikä — ja Laurilla oli näissä asianhaaroissa luonnollisesti kelvollinen syy lykätä ylös lupauksen täyttämistä.

Heti koska Juoseppi oli saatu pois, alkoi Anna juttelemaan hänen äitensä kanssa; edellinen näki sen

varsin käsittämättömäksi, ettei Martina ollut tiedustellut, josko hänen pahin vihamiehensä oli jo pois muuttanut mailmasta eli ei. Miksi ei hän mennyt pappilaan kuulustelemaan, kuinka oikein oli laita vanhan äite Pentinpojan?

"Tiedätkös," vastasi Martina, "että kirkkoherra ennen mieluisesti näki minun pappilaan tulevan, mutta että hän nyt oli varsin toisenmoinen. En tohdi, hänen ollessa kotona, mennä sinne ilman asiatta."

"Hyvä, mene kotia meille! isossa porslini-krunnussa piirongilla on yksi myssy kirkkoherran rouvalle. Ota se myssy, tervehdä kirkkoherran rouvaa minulta — ja niin olisi erinomaista jos et ynnä taitaisi keksiä jotakuta tietoa kirkkoherran matkasta Siltalasta."

Martina meni kohta ja mieluisesti tekemään niinkuin ompelia sanonut oli...

KAHDEKSAS LUKU.

Lämmin ja hupainen kirkkoherran huoneessa.

Lieneekö ihmisellä, senkaltaisella, kuin äite Pentinpoika, myös juhlapäivää? Taitaako löytyä ihmisensielua, valmista jättämään tämän mailman, joka koskaan ei sentään ole tuntenut sitä pyhän ilon liikutusta, kuin muuttaa ja uudistaa sekä oman että koko ihmiskunnan elämän autuaaksi riemuksi? Että niin pahoja ihmisiä löytyy, se tosiaanki heittää yhden paksun varjon ylitse mailman ja poisottaa yhden osan meidän juhlapäivä-ilstamme.

Melkein tainkaltaiset olivat kirkkoherran rouvan ajatukset, istuessaan akkunan ohessa. Hän poisajoi kuitenkin pian kaikki varjot, ja hänen sielussansa loisti taas valo siitä auringosta, joka ei koskaan laske. Hän nousi ylös ja kävi ympäri niinkuin hiljainen ja rauhallinen henki asuinhuoneessa. Lähestyväiset juhlapäivät, ja lisäksi ajatus, että hänellä oli veliki vieraana — tämä antoi koko hänen olennollensa rauhallisen iloisuuden, joka taas lainasi esiköille hänen ympärillensä omituisen ihastuttamisen. Niinmuodoin kun kirkkoherran rouva oli laittanut rikkaan aamu-aterian metsästä tulevälle veljelle, naurahti hän näille laitoksille, ikään kuin kiitokseksi, että ne pitivät kelpaaman rakastetulle veljelle.

Tunnot ovat sukuuhtaiset, ja huonekunnan vanha piika lausui juuri nyt, ikään kuin olisi arvannut perheen emännän ajatukset: "Kirkkoherran rouvan veli on yksi vieno ja pulkea herra. Eilen illalla kun tuli, luulin minä tosiaankin ensin alussa, hänen olevan meidän prinssin, sillä ne ovat hyvin yhdenmuotoiset."

Herr Edvardi palasi lähes kello kymmenen. Kirkkoherran rouva ilmoitti kohta, että miehensä makasi, ja veli liikkui nyt niin ääneti ja hiljaa kuin mahdollinen. Kutsuva suurusateria veti hänen heti puoleensa, ja kirkkoherran rouva neulomuksineen istui heti veljen viereen. Viimemainittu kertoi nyt metsästämisestänsä, ja kuinka hän oli noudattanut isoja jälkiä, luultavasti suden; jäljet olivat kuitenkin kadonneet eräsen rotkoon Heljemyllyn tienoolla. Ihastuksella kuvasi hän nyt sen liikutuksen, minkä se suurenmoinen maanpaikka oli hänessä vaikuttanut; erinomattain kaltaili hän innollisesti vesiputoukset, muutetut jäätyneiksi aalloiksi, ja ne lumesta ja härmästä kimaltelevaiset kukkulat. Jota elävämmin veli kuvaili sen jylhän luonnon ulkoa, sitä suloisemmalta tuntui siellä sisällä, ja kuin hauska ja hiljainen lämpymä oli asuinhuoneessa, niin hauskaisti istuivat siskot molemmat hiljaa puhellen keskenänsä. Näpäykset ison seinäkellon heilurista ja puiden paukkina liedeltä kuuluivat korkeammalta kuin siskosten kanssapuhe. Ulkona vapaassa putoilivat pitkään ja verkallensa isot lumihöykäleet, jota vastaan olo huoneessa istuvalle tuntui kuin kaksin hauskemmalta.

"Minä saan luvan jutella sinulle vähäisen välikertomuksen päiväisestä metsänkäynnistäni," alkoi Edvardi taas.

"Etkö tahdo viivyttää sitä siksi kun Otto herää, niin pääset kertomasta kaksin ottein asiata?"

"En; minä tahdon jutella sen ainoasti sinulle, ja sinun pitää lupaaman, ettes mitään siitä mainitse hänelle. — Kuules! Minä olin heittänyt maahan metsässä muutamien pensasten verhoon, ei etäällä Heljemyllyltä; kun sain nähdä kaksi neitoa tulevan pitkin tietä. He seisahtivat, ei kaukana lymystäni, ja yksi neidoista sanoi toiselle: Niin tahdon minä tässä sanoa sinulle hyvästi; minä kiitän sinua hyvytes edestä. Minun äiteni taivaassa palkitsee sen sinulle, mutta minun on ohitse kaikki; ei ole yhtään valitsemista — minä täydyn. Sanotaan pahat vaimot ennen vanhaan välistä muutetun kaarneiksi — ja

jos minä olisin kaarne, niin taitaisin kumminki lentää pois enkä tulla vaadituksi, niinkuin nyt, menemään ylös sinne punaiseen syvyydenpesään. Katsos! Lumi on kylmää, mutta se sulaa kuitenkin, koska kyyneleeni putoavat sen päälle; se häijy vaimon sydän siellä kotona ei sula kuitenkaan sellaisesta, ja isäni ei ole enään moisensa, niinkuin muinen oli."

"Neito ei taitanut itkulta enämpi puhua, ja toinen meni tietänsä. Itkevä neito kääntyi takaisin myllylle päin, ja minä asetuin hänen tiellensä. Minä melkein kaduin sitä, sillä niillä nuoruuden ihanilla kasvoilla makasi raskas murhe merkittynä. Minä kadotin tajuni, ja sanoakseni jotakin, tervehdin minä hänelle hyvää päivää. Neito seisahti, katsoi imehdellen ääneti minun puoleeni ja etääntyi heti sitte kiiruhtavin askelein."

"Se oli Myllärin Elsa," ilmoitti kirkkoherran rouva, yksi oikein hyvä ja kelpo neito; hän pitää nyt kihlattaman Uoti Pentinpojan kanssa."

"Se on sanomatonta!" lausui Edvardi.

"Jaa, se on kauheata," sanoi sisär. "Elsa on ainoa lapsi huoneessa. Äite oli kelpo ihminen kaikkia päin ja yksi tuki ja apu kaikille kärsiväisille ja köyhille seurakunnassa. Ei ole paljoa enämpi kuin neljä vuotta sitte kuin Elsa taukosi koulua käymästä. Hän oli hyvin ahkera, eikä laimiin lyönyt siellä itseänsä löydyttää, vaikka hänellä oli penikulman matka tietä. Lapsi, jota niinkuin Elsa, älyllä lahjoitettu, monet vuodet yksinänsä vaeltaa pitkää tietä, Jumalan vapaassa luomisessa, tulee aina miettiväiseksi ja aikaisemmin valmistuneeksi. Neito on myös hyvin tärkeä ja ymmärtäväinen. Kaksi vuotta sitte kuoli hänen äitensä ja isän kanssaholhojaksi tyttäreille pantiin silloin Hulttinen Venkerässä. Suruvuosi oli kuitenkin tuskin kulunut, ennenkuin Elsa sai äitepuolen Hulttisen sisärestä — ja sitte sen ei ole neito raukalla ollut rauhaa eikä holhousa kotona."

Äkkiä nousi kirkkoherran rouva ylös keskeyttäen puheensa. "Onko mahdollista että portti seisoo auki? Joku tulee ylös portaita!"

"Hss! hiljaa kaikin mokomin!" virkkasi kirkkoherran rouva, oven avatessansa tulevalle.

"Ah, sinäkö se olet, Martina! Mitä asiaa sinulla?"

"Minä sanoisin paljon terveisiä Annalta, hän lähettää tämän myssyn kirkkoherran rouvalle."

"Miksi ei hän itse tullut?"

"Hän on kotona meillä, ompelemassa uutta jakkua Juosepille."

"Sinä vaatetat pojan liian vienosti ja pilaat hänen", lausui rouva.

"Anna ei ota mitään maksoa minulta," vastasi Martina, ujolla katsannolla taa'päin, ja samassa putosi se punainen vaate, jota kantoi päässänsä, alas niskaan. Edvardi katseli nyt erinomaisella huvituksella niitä kauniita kasvoja isoilla mustanruskeilla silmillä. Martina hoksasi heti sen nuoren miehen tutkivan katsannon ja löi alas silmänsä. Kirkkoherran rouva täytyi auttaa oveakin aukaisemisessa hätäytyneelle; siellä ulkona virkkasi edellinen;

"Sinä tahtoisit, uskon minä, kai mielelläs tietää, kuinka äite Pentinpojan on laita. Hän on häijy, hän, ja pahasti käy hänen vihdoin. Hän lähetti yönä menneenä miestäni perään, kuitenkaan ei ole hän vaarallisesti kipeä — vastapäiten!"

"Jumala on todistajani, etten minä toivo hänen kuolemaansa," sanoi Martina.

"Minä uskon sinun," vastasi rouva. "Miehelläni oli kova kamppaus hänen kanssansa; hän oli myöntymätön; mutta mieheni pysyy siinä, ettei hän yhteenvihi Uotia kenenkään muun kanssa kuin sinun. Toisella erää kerron enemmän sinulle," lausui kirkkoherran rouva, kääntyvä ympäri mennäksensä saliin. Martina sanoi nyt itkien:

"Ah, paras kirkkoherran rouva! en tiedä mitä on tullut hyvälle pojalleni sitte muutaman päivän. Hän ajattelee ja puhuu ainoasti isästänsä. Minä täydyn jutella Uotista siksikun poika nukkuu, ja huomeneltain on taas hänen ensimmäinen sanansa isästä. Kouluun ei mene Juoseppi enään millään ehdolla, sen on hän kalliisti vakuuttanut; pojat ovat myös kovin häijyjä; he ovat antaneet Juosepilleni haukunna-nimen: 'maitosuu', lisäsi Martina hymyten kyynele silmin, ja kirkkoherran rouva naurahti myös, mutta heti kohta tuli viimemainittu taas yksivakaiseksi, sanoessansa:

"Herra tuolla sisällä on minun veljeni; minä täydyn nyt käydä hänen tykönsä. Sinä taidat joskus pyhinä tulla tervehtämään. Anna nyt nähdä, ettäs pidät pojan vähän kurissa. Minä uskon, ettet ainoasti

sinä, vaan myös koko kylä pilaa pois piltin. Hyvästi nyt! Lykkää portti hiljaa kiini!"

Martina kävi nyt kotiapäin raskain askelein, ja sydämessänsä kuului taas rivi:

Käyn mä ulos aamuhetkin,
Kaikki katsovat mua,
Silmäni on kyöneleissä,
Unoksiss' en unohda.

Kirkkoherran rouva oli taas palannut saliin, ja veli selitti nyt hänelle surkuttelemisensa, että yksi niin kaunis vaimo kuin Martina piti riutuman pois surussa ja köyhyydessä.

"Sinä mahdat uskoa," sanoi sisär, "että Martina nyt on varsin toisenmuotoinen, kuin vuotta jälkeen pojan syntymisen. Puhutaan että se oli Anna kuin sai hänen taas virkoomaan lausumisellansa melkein tainkaltaisella: että jos Martina antaisi muotonsa ja olentonsa sillä muotoa raueta, niin juoksuttaisi hän vettä niiden myllyihin, jotka väittivät Uotin tehneen siinä hyvin ettei nainut senkaltaista mahoä."

Näin jutellessa veljensä kanssa ja vaihetteeksi kuunnellessa hänen puhuvan, piti kirkkoherran rouva myös korvaa sisälle toiseen kammariin. Nyt havaitsi hän kirkkoherran nousneeksi; hän hyräili nuottia, jota ehtoolla ennen oli laulettu. Kirkkoherran rouva istui pianolle ja lauloi taas veljen kanssa:

"Onni, murhe tasatkaamme!"

Kirkkoherra tuli nyt sisään, iloisesti hymyten laulaville.

Maatessansa oli hän kuitenkin mahtanut kuulla yhtä ja toista, sillä hän sanoi pian kyllä jotenkin yksivakaisesti:

"Liina sä, Martina oli äsken täällä. Minä saan pyytää, että se on niin kuin olen sanonut! Meidän huoneessa ei saa hän enään käydä ulos ja sisälle niinkuin ennen."

"Kuinka? Suoveri on toki muuten niin lempeä," vastasi Edvardi.

"Olkoon miten onkin hän surkuteltava," lausui kirkkoherra vissillä kovuudella, "mutta hän ei ole käyttänyt itseänsä oikein, ja pitää siis varttoman kärsivällisesti, siksikun taidetaan luottaa hänen parannukseensa." — "Edvardi!" keskeytti kirkkoherra, "annas minulle yksi sinun oivista sikarreistas!"

Tämä oli hyvän merkki. Edvardi täytti pyynnön, ja pian istuivat he taas kaikin kolmin ystävällisesti keskenä puhellen ympäri pyöreätä pöytää.

YHDEKSÄS LUKU.

Kosiokulku ja karkaaminen.

Siltalassa ei tiedetty mitään suloisista soinoista, jaa, ei yhtään laulua ollunna kuultu siellä ylhäällä seitsemään vuoteen, se tahtoo sanoa hamasta siitä ajasta kuin Martina sen paikan jätti. Muuten elettiin isosti talossa, siellä keitettiin ja paistettiin alinomaa; mutta ei kenenkään köyhän ollut siitä hyvää, sillä äite Pentinpoika antoi ylijääneen ruuan ennen pahentua, kuin tahtoi siitä mitään poislahjoittaa. Itse asuinhuone näkyi kummalliselta siinä lumisessa maanpaikassa. Se oli yltäyli, ankaraa ilmaa vastaan, siellä ylhäällä, verhottu lastupeitteellä ja nämät lastut olivat sivutut erinomaisella tulipunaisella värillä. Jotta siellä kun asuttiin, oltiin useammassa kuin yhdessä päällekkätsannossa kuin ylhäällä keskellä tulta.

Tänä aamuna oli meno erinomaisen kuuma siellä ylhäällä Siltalassa. Äite Pentinpoika oli ainakin ollut levoton ja kiusoittava, mutta sitte unettomuutta potevan oli hänen kiusoituksensa tullut melkein sietämättömäksi, ja käsittämätöntä oli, kuinka hän itse sitä taisi kestää.

Varhain tänä aamuna oli hän huutanut miehensä ja pojan tykönsä: "Minä olen terves, minä menen ulos, jos vaikka henkeni heityisi, sen parempi, ainoasti minä kerta saan asian selväksi ja päätetyksi. Menkääte ulos molemmin, minä tahdon pukea itseni vienosti nyt. Tänä aamuna pitää kihlaus tapahtua Myllärin Elsan kanssa! Älä sinä seiso neuvottomana, poikani pieni! Ole iloinen sinä, että minä autan sinua; sillä muuten ei tästä tulisi yhtä eikä toista. Mutta katso! sen minä vannon, että jos ei muu kukaan taida Kello-Taavetille ja kaikelle joukolle näyttää mitä he ovat — niin taidan minä ja tahdon minä sen myös!"

Miehet molemmat täytyivät nyt mennä ulos ja pukea itsensä juhla-vaatteisiin. Äite Pentinpoika itse, vaikka ei ollut ajastaikaan käynyt ulkona talosta, näytti tänään itsensä ripeäksi, kuin olisi ollut nuori neito. Iso reki ajettiin porrasten eteen, vällyt ja peitot pantiin siihen, ja vanhemmat Uotin kanssa lähtivät Heljemyllylle. Ratsastava viesti lähetettiin edelläpäin sanan kanssa. Myllyn herrasväki otti luonnollisesti suurin ihmein vastaan sen harvinaisen etsikon; Mylly-äite näytti itsensä erinomaisen sydämelliseksi, ja Elsan täytyi olla ystävällisen, ehkä itkeneilläki silmillä. Uoti antoi vietää itsensä tupaan, niinkuin ei olisi hänellä itsellä ollut laisinkaan tahtoa — ja samassa kuin ensimmäiset lumihöykäleet alkoivat pudota laaksoihin, lyötiin kättä. Uoti oli nyt ylkä. Se oli kuin ei hän itse olisi ollut tarjonnut elävää kättä, sillä käsi oli kylmä ja kankea; mutta vielä hengettömämpi ja vileämpi oli se käsi, kuin hänelle annettiin. Se oli kuitenkin yksi kädenkiinitys, ja Uoti autteli neuvottomuudessa ja murehessa itseänsä, kuinka parhain taisi; hän joi syvissä siemenissä runsasta juomaa. Niin istuttiin nyt siellä ylhäällä kestin liki ehtoota. Isä Pentti ei ollut myöskään väsyvä syömään ja juomaan, missä hän istui, kaksi suurta koiraansa, yksi kummallaki puolella, heittäen niille tuotuostakin isot möhkäleet ravinnosta. Selvästi näkyi isä Pentillä olleen se ajatus, että ihminen juuri siinä oli paljon etevämpi elukoita, kuin taisi nauttia väkeviä tuopittain ja kannuttain. Usein silitti hän juodessansa nyt yhtä nyt toista koiraan päähän, ikään kuin olisi hän tahtonut sanoa heille: tämän pidätän minä itselleni. Uoti oli vaadittu pysähtämään kyökkiin morsiamensa luoksi, tämän laitellessa joulu-lökäriä. Ukot molemmat ryyppivät aina hupaisemmin, jota enemmän aika kului, ja vaimot naineet istuivat tämän kaiken alla ahkerassa kanssapuheessa. Koska ukkojen molempain puhe sattui Uotiin, ja kuinka piti saataman loppu Martinan kohdasta, sanoi Myllyn-isä hymyten: "nuoruus on huono tähän aikaan."

"Jaa, ei siinä kelvollisuutta," vahvisti ukko Pentti. "Tuossa on nyt Uoti, poikani, sen saman tyhmyyden tähden vaivannut itseänsä ja meitä lähes seitsemän ajastaikaa: Mekös olisimme niin tehneet nuoruudessamme: emme suinkaan!"

"Mepäs olimme iloiset kuin käki, ja teimme asian yhtä hupaiseksi ja lyhyeksi, kuin hänkin tavallisesti. Eläköön vanha ja iloinen elo! Maljaas vanha kukku!"

"Maljaas ilo-käköinen!"

Niin istuivat ukot ryyppien ja pohjalla kerta toisen perään tyhjennettyjen lasien huutaen toinen toisellensa: käki ja kukku.

Lökätty viini tuotiin nyt sisään ja ukot täyttivät sillä korkeat lasit, joita he alinomaa tyhjensivät, helistellen keskenänsä ja jutellen yhden niinkutsutun lystillisen seikan toisen perään. Loppurivi oli muuttumatta: nykyinen nuoruus, ei se kelpaa.

Kyökissä istui Uoti kauan, sanaa hiiskumatta. Vihdoin lausui hän: "Sanos, minkätähden sinä otit minun, tietävä kyllä minun laitani!" Itkien vastasi morsian:

"Niin kauan kuin mailma on seisonut, ei ole, luulen, kukaan niin puhutellut morsiantansa. Mutta katsos, Uoti, se on yhtä minulle, että sinä niin kysyt, se on kunniallista ja hyvä alku, jos Jumalan tahto niin on, että me otamme toinen toisemme — ja siltä se tosiaanki näyttää. Katsos, Uoti, sinä et saa Martinaa, ja minä raukka — minun on tässä enämpi viheliäistä olla, kuin sinä taidat aavistaa'kaan. No niin, minä ajattelin näin: minä olen viheliäinen, enkä taida kestää äitepuolen tykönä, minä täydyn pois. Uoti ei saa sitä kuin hän tahtoo ja on myös viheliäinen: kukatiesi me kahden taitaisimme auttaa toinen toistamme. Ah, Uoti, sinä et taida ymmärtää mitä se tahtoo sanoa, että seisoa tuossa ja vaan nähdä päältä kuinka toinen, yksi vieras riipii ja raapii yhden rakastetun äiden kätköjä. Ajatteles, ainoasti häikittääkseen ja haavoittaakseen minua, antoi hän, kylläs ymmärrät — äiden oman kupin yhdelle palvelioista. Se on murhe loppumaton, katsella kuinka hän vääntää ja kääntää isän ja tekee hänelle kaikkea mitä tahtoo. Tiedätkös koska minä katselen kaikkea häijyyttä täällä kotona, niin nousee sappi kielelleni, ja jos täällä kauemmin viivyn, niin tulen yhtä pahaksi, kentiesi pahemmaksi. Ennemmin näkisin itseni kuusi jalkaa maan alla, ja olisiki jo kaiketi niin, ellei se hyvä kirkkoherran rouva olisi minua vähän ilahutellut."

"Minun on kauheasti mieleni paha sinusta," vastasi Uoti. "Mutta kuinkas on minun laitani, uskotkos? Minun äiteni pitäisi olla oikea äite, ja kuitenkin on hän kyllä häijympi kuin joku äitepuoli. En minä puhu kernaasti pahaa, mutta minä täydyn. Martina on auttanut minun kestäämään kaikkea ja jos ei olisi häntä ollut, niin olisin jo aikaa juosnut tieheni. Ihmiset ovat muka syytelleet minua kevytmielisyydestä; minä en ole huolinut siitä; mutta nyt pelkään minä, tämän olevan minulta oikein pahasti tehdyn! Minä olisin hetemmin nähnyt sinun ilkeäksi ja häijyksi, jotta olisin saanut vaatia sinua, siksikun olisit hyljännyt minun. Nyt on mieleni haikea sinusta, ja minä en taida olla paha. Minä tosiaankaan en tiedä kuinka olettelisin. Minä luulen, asia on kyllä haikea sinusta, mutta minustakaan ei ole se parempi."

Yksivakaista oli se puhe, kuin he näin pitivät keskenänsä, morsiamen laitellessa viini-lökäriä. Mutta kun se oli valmis, kantoi hän sen ison maljan sisälle tupakammariin, sitä ennen — kantava lasin Uotille. Koska hän jälleen palasi, ryyppäsi Uoti hänelle muistoksi, ja neito täytti uudestaan hänen lasinsa,

helistääkseen hänen kanssansa. Uoti sanoi nyt: "sinä olet tosiaanki kauniimpi kuin koskaan olen nähnyt. Eikä kentiesi ole niin tyhmästi, että he ovat vaatineet minua. Jos ei vaan olisi sentään sitä hakaa, niin olisin hyvinkin tyytyväinen. Olisin nähnyt sinun seitsemän ajastaikaa sitte, semmoisena kuin nyt, jaa, sitte olisin tänäin huvillisin poika ja iloisin ylkä koko tienoolla. Ah, kuinka nyt juuri viiltää sydäntäni! Ole kärsivällinen minulle, minä en taida puhua sanaakaan enään!"

Uoti istui alas tuolille ja piti kädet silmillänsä; jonkun silmänräpäyksen perästä lausui hän kumisevalla äänellä: "Katsos niin on asiani! Kuules nyt, sinä et saa mitään puhua minun eli sinun vanhemmille! Tahdotko antaa kättä minulle sen päälle?"

Elsa antoi hänelle käden, vähän ihmetellen, ja Uoti jatkoi: "Juuri tänäin olen viestini kautta luvannut Martinalle, tulla häntä katsomaan. Minä en ole ajastaikaan puhutellut häntä, enkä poikaa, ja nyt minä täydyn täyttää lupaukseni. Sinä olet kelpo neito, ja minä tahtoisin kernaasti suudella sinua — mutta ei, minä en tee sitä; se olisi synti, niinkauan kuin en ole vapa!"

"Sinä olet kelpo mies, ja taidat somasti puhella'kin," sanoi Elsa hymyten; "kuinka tyhmiä ihmiset sentään taitavat olla: ne sanovat sinusta, ettet ole oikein järkevä!"

"Ihmiset eivät tunne minua, kukaan ei tunne minua paremmin kuin Martina; hän on ymmärtäväinen. Minun mitään lausumattani, on hän nähnyt päättäni ja ymmärtänyt, että, samassa kuin minä olen yksi rikkaimmista talollisen pojista koko tienoolla, olen minä kentiesi kaikkein köyhin. Martina on jutteleva sen sinulle; sillä hän taitaa sen paljoa paremmin kuin minä. Et sinä taida uskoa kuinka ymmärtäväinen hän on, kuinka siivo ja hyvä-sydämellinen — ja samalla kertaa niin iloinen ja ... ja..."

Uoti taukosi äkkiä ja tirkisteli eteensä. Kenelle oli hän tätä puhunut? Sille, jolle hän äsken oli käden antanut! — Neito tirkisteli ei vähemmällä ihmeellä Uotia ja vaikea oli hänen saada selkoa ja käsitystä ajatusten erinomaisesta keskinäisestä sovusta. Tupakammarista kuului ukkojen korkea-ääninen kanssapuhe ja hekotus, huumaava kokonansa vaimojen molempain ahkeran ja matalaisen lörpötyksen. Vihdoin sanoi Uoti: "Niinmuodoin on minulla sinun sanas, ettet mitään hiisku kaikesta tästä kenellenkään, kuka hän olisi. Minä käyn pois nyt sinun tyköös minun Martinani tykö — Martinani tykö — ja — ja — katsomaan minun — sinä tiedät — siellä alhaalla kylässä. Koska joulukuusi sytytetään, olen minä takaisin, ja olen silloin joko ... mutta minä en tiedä enään, mitä sanon — Jumala olkoon sinun kanssas!"

Morsian taitanut ei vastata; hän seiso i vaan ihmetellen ja ääneti katsellen Uotia, joka painoi karvalakin päähänsä ja otti pahkasauvan käteensä. Siinä kun Uoti nyt seiso i, hupaisesti heiluttava raskasta sauvaa, näky i hän sangen pulskealta, ja ei leikiteltävältä. Hän läksi pois heti kohta sitte kiiruhtavin askelein, ja Elsa istui alas liedelle syventyäkseen miettelemisiin. Palan ajan perästä kurkisti isä Pentti kyökkiin ja kysyi: "kuinkas on laita? Koirat vinkuvat sisällä. Missä Uoti?"

"Poissa."

"Mihinkä?"

"En saa sanoa. Mutta hän ei viivy kauaa."

"Vai niin! Minä tiedän kyllä missä hän on — älä sano mitään siitä ämmälleni, äläkä Heljenukolle. Onko sitte kauanki kuin Uoti läksi?"

"Joku minuuti vaan sitte."

"Kuules nyt, hiivi hiljaa kammariin ja tuo minulle hattu ja sauva; mut älä anna koirien päästä ulos! Ah, mikä hassu se Uoti, mutta sinä — sinä olet yksi muhkea neito!"

Elsa vetäyi takaisin ukon muistoista ja meni heti kohta noutamaan hatun ja sauvan. Varoittaen neitoa sanomaan, häntä perään kysyttäessä, että oli kohta tuleva takaisin, etään ty i isä Pentti. Sauva pitkällä edessä, ennen askeletta, kulki ukko nyt eespäin. Käyntö oli kuitenkin vankka ja horjumaton.

KYMMENES LUKU.

Isä, poikaansa etsivä.

Uoti, tultuansa ulko-ilmaan, oli äkkiä kuin heräävänänsä ylös, ja hän kysyi itseltänsä: Mitäs on

tapahtunut? ei mitään — niin lohdutteli hän itseänsä — ei juuri mitään jos en itse sitä tahdo. — Häntä kauhistutti kuitenkin, kun ajatteli sitä kylmää kättä, kuin äsken oli hänen kiinnittänyt, ja ikään kuin auttaaksensa sitä, lämmitti hän tietämättä omaa oikeata kättänsä kuumalla piipunpesällä.

Tässä pyydämme lukialta anteeksi unohtuksemme, kuin emme ole jo aikaa ennen maininneet sitä, kuinka Uotin piippu monena vuotena oli hänen ainoa seuraajansa ja paras tietoinen neuvonantajansa.

Tie Heljemyllystä kylään ei ollut eksyttävä, kuitenkin täytyi olla hoksaava, sillä toisella vierellä tietä oli äkkijyrkkä mäki alas laaksoon päin, ja lisäksi satoi nyt lunta isoissa höykäleissä. Uoti ei pian nähnyt laisinkaan tietä, kulkeissaan edespäin, itse muuttuneena vaeltavaiseksi lumi-aijäksi.

Hyvin tunteissa jokaisen puun, jokaisen pienen kivenki tien ohella, ollut ei hänen sentään vaikea pysyä tiellä. Jouduttuansa niin pitkälle, että seiso i mäen kukkulalla toisella puolen, käännähti hän tahtomatta taaksensa; monet kynttilät viittasivat hänelle Heljemyllystä, ja hän kuuli sydämessänsä äänen kuiskuttavan: Neito hän on muheka; monet monituiset ovat tehneet niinkuin sinäki ja kuitenkin tulleet tyytyväisiksi ja onnellisiksi; käänny takaisin!...

Uoti kuitenkin ei lainannut korviansa näihin; hän pitkitti menoansa, ja sitä tehden kuin astui alemma mäkeä, katosivat myös houkuttelevaiset kynttilät Heljemyllällä. Hänen mielensä tuli huokeammaksi ja vakaasti sanoi hän itsellensä: "Minä en käänny takaisin kotia, en, minä tahdon ennemmin renkinä kaiken ikäni palvella muita, kuin hyljätä Martinan ja pojan. Minä en ole puhutellut heitä sitte vuosi ja päivä; mutta nyt pitää se tapahtua, ja minun Juoseppini saa riemun kutsua minua isäksi!"

Äkkiä seisautti Uoti, niinkuin naulattu. Isä! isä! huusi yksi lapsenääni syvältä metsästä. Ja vielä kerran kuului selkeämmin kuin ennen: isä! — "Sinä erehdyt", sanoi Uoti itsellensä, "ryypyt ovat menneet päähäs!"

Hän viritti uuden piipun ja siinä kun veti valkeata, osoitti hänelle valonvilaukset isot jäljet nuoressa lumessa. Suittaa olla joku koira, joutunut harhajäljille — ajatteli Uoti — ja nyt pitkitti hän taas vaellustansa.

Mutt' oles vai! tuolta huutaa taas, kauempaa, se on miehen ääni: Uoti! — kuinka on laitas; oletko juovuksissa eli riivaavatko sinua häijynelkiset velhot?

Uotia kauhisti silmänräpäyksen; mutta hän rohkaisi taas mielensä, sanoen itsellensä: "Ihmiset eivät ole myöskään hyviä taistella vastaan. Kuinka tyhmästi minulta, ettän monet vuodet olen käynyt ja uskonut, äiden vihdoin myöntävän — kyllä kai! — Oletko nähnyt kenenkään taitavan hevoisen kenkää hilloksi keittää! Vielä tyhempää, että minä tänäin annoin viekoiteltaa itseni käden-lyöntöön. Mutta katso! siitä ei tule mitään, vaikka äite ja koko mailma sitä tahtoi, kun en minä tahdo. Mutta mikä se on, ku liikkuu tuolla etäällä. Se on varmaanki koira, jonka jäljet näin äsken! No tule tänne, kuuletkos! — Hän, niinkuin minäkin, ei tahdo!... Herra, minun luojani! se on susi, jota niin kauan olemme hakeneet!"

Uoti tuns i taas lievän kauhistuksen, mutta heilahutti heti kohta voimakkaasti raskasta pahkasauvaansa, sanoessansa: "Tuossa on kamaus, ku kelpaa — tuossa toinen — ja vielä kolmas, niinpä niin, nyt olet saanut aivotun osas!" Epäellen sentään vielä asiatansa, hyöritti Uoti sauvallansa sutta. Ja koska hän vihdoin oli viskeytynyt sen kuolemasta, otti hän pedon niskasta kiini ja laahasi perässänsä sitä pitkin tietä. Matkustajamme kaipasi nyt vasta piippuansa, tappeluksessa kadonnutta; vaan sitä oli kuitenkin enään vaikea etsiä, ja suden turkki sai palkita harmin. Vähän hetken perästä näki Uoti kynttilät pilkuttavan kylästä; hän tuli jälleen varsin iloiseksi, hymyten ajatteleva: "Kuinka kummastunevat kylässä, nähdessänsä minun tulevan ja tuovan sitä sutta, joka niin kauan on heitä peljättänyt. Mitä sanonevat siitä, kuin minä olen sauvallani sen lopettanut? Mitä sanonee Juoseppi? Siitä tullee hän arvossa pitämään isänsä — ja minä tahdon antaa hänelle lahjaksi suden sydämen; siitä hän sanotaan tulevan voimaa."

Lukiamme kukatiesi keskeyttää tässä kysymään: kuinka oikein oli laita niiden erinomaisten huutojen, joita matkustaja kuuli metsässä? Me pyydämme saada muistuttaa siitä, että isä Pentti kävi samaa tietä, ja että se oli kaiketi ukko, joka huusi: Uoti! Uoti! Mitä taas tulee siihen lapsenääneen, kuin syvältä metsästä huusi: Isä! isä! — siitä emme vielä tiedä mitään...

Ylhäällä Heljemyllällä tuli pianki tiedoksi, kuinka isä ja poika olivat varsin oudosti kadonneet; äite Pentinpoika tiesi sentään hyvin kyllä, mihinkä olivat menneet. Hän oli kuitenkin olevansa tietämätön siitä, ja häväisi kumpaaki poisolevaista pilkkasanoilla. Uoti sai hänen hyvän osansa, mutta isä Pentti pahimman, että uskalsi pois mennä, asiasta hänen ajatustansa tiedustamatta. Mylly-äite sovitti tähän sangen konstillisesti sen kohteliaisuuden, että äite Pentinpoika oli ruvennut leikillensä antamaan isälle ja pojalle haukunna-nimiä, tietensä miesten molempain ansaitsevan paljaita kunnia-nimiä. Pahuuden sukuuhta yhdisti ne molemmat vaimot; he ymmärsivät toinen toisensa hyvin kyllä; mutta he eivät

taitanee salata kummastustansa, koska Elsa yksivakaisesti välitti: "Uotilta en minä kuullut muuta kuin mikä on hyvää, ystävällistä ja kunnollista niin kauan kuin hän oli kanssani kyökissä." Toiset vaimot rupesivat tästä, niinkuin yhtä, heti kurkkuunsa nauramaan, ja äite Pentinpoika sanoi: "Sinä olet viisas tyttö, sinä ymmärrät kuinka miehiä pitää pideltämän ja opetettaman taipuvaisiksi. Se on myöskin oikein. Miehet eivät kelpaa mihinkään; vaimo tekee miehen siksi mikä hän on. Minä en eroita ketään muita paitsi Heljen-isän, hän on kelpo mies, jaa, oikein erinomainen ukko." Se josta hän puhui, malttanut ei kuitenkaan kohteliaisuutta; hän istui vaan tuossa lalluttava perästä kaikkia mitä toiset puhuivat. Vihdoin muuttui ukon löperryksesi niin kiihkeäksi yskäksi, että taidettiin peljätä, hän oli kuolemaisillansa. Mikä rohkeus oikein Heljen-ukolla, tahtoa ryypellä kilpaa isä Pentin kanssa! Sitä ei ollut kukaan yrittänyt monena vuotena. Mylly-äite osoittihen nyt erinomaisen huolelliseksi isää kohtaan ja talutti hänen sisälle lähimmäiseen kammariin. Vähän hetken perästä palasi hän jälleen ja sanoi: "Jumalan kiitos! hän nukkuu nyt sikeästi; äijäni piti kuitenkin ymmärtämän ettei hän jaksa puoltansa pitää yhtä Pentinpoikaa vastaan."

Mielitelty kohteliaisuudesta vastasi äite Pentinpoika: "Koska ukollas on noin kova yskä, niin kehoitan minä sinun toimittamaan, että hän tekisi pianki testamentin."

"Minä mahdan sanoa! te olette ylön hyvänlainen!" lausui Mylly-äite kavalasti; "ja kuitenkin taitavat ihmiset olla niin ilkeitä ja sanoa — Jumala anteeksi antakoon! että kerron sen — kuitenkin väittävät ihmiset, että äite Pentinpoika on häijy! Löytyykö mitään jalompaa kuin että niin sääliä yhtä hyljättyä leski-raukkaa."

Mylly-äite piti jo itsensä semmoisena, ja rupesi luonnollisesti hieromaan silmiänsä, mutta kun ei onnistunut saada ulos yhtä kynelettä, taukosi hän siitä, löi kätensä ristiin ja lausui, varsin hartaasti katsoen äite Pentinpojan päälle: "Ja minulle tahtoo äite suoda niin hyvää, että toivoisi Uotin saavan ottaa kaikkea!"

Äite Pentinpoika ajatteli sydämässään: suon sen ennemmin kenelle hyvänsä, kuin sinulle — mutta taitaensa ei juuri sitä sanoa vaikenä hän kauniisti ja kiitti kohteliaisuudesta parahimmalla hymyllänsä.

Äite Pentinpoikaa rupesi heti ahdistamaan tavallinen levottomuutensa. Ensin tahtoi hän, että piti lähetettämän etsimään rakasta isää ja poikaa Uotia; kohta miettei hän taas toisin ja käski, että hevoisensa piti ajettaman tuvan eteen; hän tahtoi matkata kotia, ja siellä odottaa niitä tyhmiä miehiä. Mylly-äite oli olevanansa oikein murheellinen, ettei äite Pentinpoika tahtonut viipyä Heljemyllyllä yli yöseen. Elsaki rukoili yksinkertaisesti ja sydämellisesti, ettei äite vanha pitänyt lähteä talosta pois pimeässä ja rajuilmassa. Teeskellyn vastuksen perästä myöntyi äite Pentinpoika kernaasti, ja osoittaakseen iloansa siitä, käski äitepuoli Elsan sytyttämään kaikki kynttilät isossa joulukuudessa. Nämät olivat ne monet kynttilät, kuin Uoti näki käännähtäessään mäen päällä katsomaan taaksensa Heljemyllylle...

YHDESTOISTA LUKU.

Kirkko pitää seisoa keskellä kylää.

"Koska minulla on rakas vieras niinkuin sinä esimerkiksi, tuntuu minulle hauskuus kaksinkertaiseksi, tiedätkö minkätähden? Ensiksi maistuu minulle kaikki paremmalta. Sanotaan mitä sanotaan ihmisellisen sydämen huonoudesta; on se kuitenkin yksi kaunis omaisuus tällä sydämellä, että löytää suuren mieluosion kanssaihmissiänsä kestaamisessa."

"No toiseksi?" kysyi nuori suoveri.

"Toiseksi," vastasi kirkkoherra, "koska minulla on vieras juhline, tarvitse minun ei jättää kotoa ja kulkea siellä ja täällä. Mailma on tullut matkustajan kera luokseni kotia, ja minä teen vierahan kanssa matkan pitkän toistamiseen tarvitsematta liikkua paikasta."

Se oli sanomattomin mieluosioin kuin kirkkoherra, heti jälkeen päivällis-aterian tämän sanoi suoverillensa. Ehkä tuskin oli puolipäivä, rupesi jo hämyttämään; mutta tämä ei häirinnyt, vaan paremmin lisäsi hauskuutta ystävällisistä juttelemisistä.

Kanssapuhe oli kestänyt hyvän aikaa, koska se ke keskeytyi useista ihmisten äänistä, jotka ulkona portaalla kopistivat lunta jaloistansa. Etsiväiset olivat kirkonisännät Ollinen, Kello-Taavetti ja

Saarivaara. Kirkkoherran rouva meni kohteliaisesti vastaan ottamaan tulevaisia ja vei heidät sisälle saliin. Tutuksi tehnyt maanmiehille veljensä, herr Edvardin kuiskasi hän viimemainitulle: "Jättäkäämme he rauhaan!"

Koska veli ja sisär olivat lähtemäisillänsä huoneesta, sanoi Taavetti kumartaen: Rouva kirkkoherran ja te myös — herr veli, olkaatte hyvät ja pysähtykäätte sisään! Mitä meillä on puhuttavaa, sopii juuri hyvin teidän korville.

"Olkaatte hyvät ja istukaatte!" sanoi kirkkoherra ystävällisesti niille kolmelle talonpojalle.

"Kiitoksia paljon, mutta me taidamme yhtä hyvin seisoa," vastasi Taavetti, joka näkyi olevan toisten puhujamies. "Kunnian herr kirkkoherra" — jatkoi hän — "te olette saarnanneet meille ja panneet sen sydämилlemme, että koska kuulemme jotakin outoa kanssaihmisistämme, niin pitää meidän rehellisesti kysymän heiltä itsiltä ja ei luottaman juoksu-juttuihin. No hyvä, kunnian herr kirkkoherra, nyt on asia lyhyesti se, että koko kylässä puhutaan ainoasti siitä, että meidän sielunpaimenemme aikoi meidät ylönantaa. Pyydän anteeksi, mutta tohdinko kysyä: 'onko se tosi?'"

"On," kuului lyhyt vastaus.

Nyt oltiin varsin ääneti huoneessa. Vähän hetken perästä alkoi Taavetti taas. "No, me täydymme uskoa sen. Ah, kunnian herr kirkkoherra, edellä teidän aikaa oli meillä yksi paimen, joka ei taitanut kärsiä meitä, emmekä me häntä. Olleeko mailmassa jotakuta kauheampaa? Kuinka taitavat jumalisuus ja rakkaus kasvaa ja menestyä siellä, missä sanansaarnaaja ei sovi sanankuuliainsa kanssa? Kuinka kauheasti, jos meillä vielä kerran niin tapahtuisi. Me tiedämme hyvin, meidän pitäjäässä löytyvän muutamia, jotka paljon loukkaavat kirkkoherramme jaloa sydäntä; mutta koska Herra Jumala olisi tahtonut säästää Sodoman, jos olisi kaupungissa löytynyt kaksikin hurskasta — taitaisitteko te, meidän sielunpaimenemme, jättää meidät ainoasti sentähden että seassamme löytyy kaksi, kentiesi kolme, oikein paha ihmistä?" Tässä vaikeni puhuja; mutta kun kirkkoherra ei mitään vastannut, pitkitti edellinen "Kunnian herr kirkkoherra, me emme tarvitse teille sanoa, kuinka olette liittyneet sydämihimme, ja meidän kylässä ei löydy miestä, vaimoa eikä lasta, joka ei rakasta ja kunnioita herr kirkkoherraa. Me toivotamme nyt, että teille kävisi hyvin, ja saisitte paremman oltavan uudessa paikassa! Viimeiseksi rukoilemma, että kunnian herr kirkkoherra tahtoi kirjoittaa sisään hyvän sanan puolestamme ja toimittaa että saisimme tänne kelvollisen sielunpaimenen; emme pyydä että olisi niin hyvä kuin kunnian herr kirkkoherra, sillä semmoista olisi vaikeata saada, mutta me tahtoisimme vaan itsellemme yhtä kelpo miestä."

"Kiitoksia, kiitoksia!" lausui kirkkoherra, näkyvällä liikutuksella — "mitä minä voin asiassa vaikuttaa, sen mieluisesti teen."

"Pyydän anteeksi, kunnian herr kirkkoherra", välitti nyt kirkonisäntä Ollinen, "ukko Taavetti ei ole vielä sanonut teille mitä oikein toivoimme. Sillä niin me aivoimme rukoilla kunnian herr kirkkoherraa, ettei menisi pois meiltä. Sanoopa sananlasku: Kirkko pitää seisoa keskellä kylää, ja kunnian herr kirkkoherra hän on meidän kirkkomme saarnaaja!"

"Kiitoksia hyvät ystäväni; mutta minä en taida peräyttää hakemustani, jos tahtoisinkin."

"Sitte saamme rukoilla kunnian herr kirkkoherralta anteeksi, että olemme vaivanneet", sanoi ukko Saarivaara, varsin kopeana sen ylitse että hänkin sai tilan jotakin lausua.

Ne kolme ukkoa kumarsivat nyt ja jättivät huoneen; kirkkoherran rouva seurasi heitä kohteliaasti portaalle, ja viivyttelevälle Taavetille sanoi hän: "Minun ei ole mitään osaa kirkkoherran päätöksessä; sentähden sopii vielä tulla meille ja puhua joku toinen päivä hänen kanssaan asiasta. Mieheni on tänäin vähän alakuloinen; äite Pentinpoika lähetti hänen peräänsä ja antoi hänen ajaa siellä sydän yönä vähimmättäkään aiheetta!"

"Niin olen kuullut," sanoi Taavetti, "niin suittavat he nyt kaikin istua siellä ylhäällä Heljemyllyllä ja viettää kihlausta. Minä en ole tahtonut uskoa sitä; mutta nyt, koska meidän sielunpaimenemme tahtoo jättää meidät, uskon minä kaikki. Kihlaus ylhäällä myllytalossa ei pidä sentään mitään vaikuttaman, sillä me emme aivo myöntää hiuskarvaakaan."

Taavetti kumarsi sitte, ja kirkkoherran rouva palasi omaistensa luoksi. Täällä istuivat he taas kaikin kolmin ympäri pyöreätä pöytää, mutta kukaan ei hiiskunut sanaakaan. Vähän hetken perästä keskeytettiin vaiti-olo kirkon kolmelta kellolta, jotka yhtä haavaa rupesivat soimaan joulujuhlalle. Kirkkoherran rouva sanoi nyt "Sentään tuleeki minun ikävä, koska en enään saa kuulla näitä kelloja!"

Kirkkoherra ei vastannut siihen; hän meni ääneti akkunan oheen istumaan ja siellä puhui hän äänekköön itseksensä: "Tottumisen voima on suuri ja vaikea on sitä särkeä. Kuitenki, koska päätökseni on kerran otettu ja kaikille tunnettu, olisi ei soveliasta peräytyä takaisin! — Liina", keskeytti hän äkkiä,

"anna sytyttää kynttilä työhuoneeseni! Yhden hetken perästä, eli niille paikoin, tulen minä jälleen teidän tyköne!"

Kirkkoherra meni senjälkeen pitkällisin askelein kammariinsa.

KAHDESTOISTA LUKU.

Missä Juoseppi?

"Missä Juoseppi!" kysyi Taavetti, heti kun kotia tuli.

"Ei hän ole täällä."

"Minä lähetin hänen kuitenkin kotia, mennessäni provastille."

"Poika ei ole ollut kotona."

"Juoseppi ei saa juosta niin ympäri, lupaa pyytämättä?"

"Hän on kaiketi mennyt takaisin Laurille. Kyllä minä menen tiedustelemaan häntä," sanoi Martina, nousten ylös tuolilta.

"Anna hänelle sitte kelpo korvapuusti minun puolestani," huusi Taavetti perään.

Martina tuli takaisin ja sanoi: "Juoseppi ei ollut Laurilla, ja minä en nähnyt poikaa missään muuallakaan."

"Jumala tiesi mihinkä poika on ottanut tiensä. Minä täydyn siis itse lähteä hakemaan häntä."

Taavetti meni nyt pois ja kyseli huoneesta huoneeseen. Kukaan ei ollut nähnyttä poikaa. Ukko kääntyi sitte kotia, ajatellen tiellä: "poika on kyllä kotona ennen minua."

Taavetti kohtasi Martinan kyökin ovissa, ja äite, näkevä ukon yksinänsä, kysyi levottomasti: "Mutta missä on Juoseppi?"

"Tulee kyllä kohta," vastasi ukko; mutta itse meni hän ympäri etsimään, hamasta kellarinporstuasta ylös ullakolle, jossa hän melkein peljätti itseänsä suurullisella huudollansa: "Juoseppi! Juoseppi!" Myös ulkoa, puodeista ja aitoista, etsei ukko poikaa. Koska Taavetti väsynyt ja suuttunut taas tuli tupaan, kohtasi häntä Lauri, kantaen Juosepin uusia saappaita. Taavetti kertoi kohta hänelle kahdakesken, etsineensä Juoseppia ja olevansa melkein levoton, että jotakin pahaa olisi taitanut pojalle tapahtua.

"Oletteko käyneet ukko Raskisella, poika kuultele mielellänsä ukon soittavan torvea?"

"En", kuului vastaus.

"Sitte kiiruhdan minä sinne," virkkasi hyväntahtoinen Lauri, kohta rientävä pois toiseen päähän kylää. Jo kaukaa kuului hupaisesti torvenääni, ja Lauri ajatteli: Poika on varmaan siellä. Raskinen ollut ei sentään nähnyttä Juoseppia koko päivänä. Lauri palasi murheellisena takaisin äidenisälle; mutta tämä sanoi: "Ole nyt vaan hiiskumatta ja älä mitään sano vaimoillesi! sillä siitä he rupeisivat uikuttamaan. Pysähdä tänne vähäksi aikaa! Poika on varmaan lymynnyt; kentiesi käy hän ympäri ja tulee joulupoikien kanssa, vietelty heidän koreuksiltansa ja lauluilta. Kyyneleet päättävät sen veisun, sen saa Juoseppi oppia äidenisältä."

Näkyvästi levollisena istui Taavetti alas viheltelemään ja pieksi välistä ilmaan kämmenillä, ikään kuin ajatellen vaan sitä kuria, jonka poika piti saaman kärsiä.

"Minä olen levollinen ja odotan," sanoi hän ikään kuin itsellensä, viritti sitte piippunsa, ja kertoi Laurille, että poika oli oikea veitikka lystillisin vehkeineensä; mutta tästä leikistä pitäisi hän kuritettaman. Taavetti otti nyt piiplian, aikova pitkittää lukemista siitä, missä oli ennen lopettanut. Ukko sulki kuitenkin nyökäten taas sen pyhän kirjan, sillä paikka, josta luki, oli Kuningas Taavetin valitus sairaasta lapsesta. (2 Sam. 12 l.)

Ukko nousi nyt ylös ja meni kerta toisen perästä kuultelemaan. Heti rupesivat kaikki kirkonkellot soimaan joulujuhlalle kunniaksi. Nyt tulee hän varmaan, ajatteli ukko — mutta Juoseppi ei tullutkaan.

Lauri esitteli nyt, että hän menisi vasemmalta ja ukko Taavetti oikealta puolen läpi kylän, kyselemään taloista. Hyvän hetken perästä tapasivat he toinen toisensa Taavetin tuvalla: eivät olleet mitään tietoa saaneet. Pian tulivat joulupojatkin; mutta Juoseppi ei ollut niidenkään kanssa. Nyt olisi hyödyttöntä ollut enämpi salata mitään.

"Martina, Juoseppi meidän on kadonnut," sanoi nyt äidenisä. Äite raukka korotti nyt surkean huudon ja valitti:

"Se oli niinmuodoin sentähden, kuin hän herätti minun yöllä kolmasti ja kysyi: eikö jo päivä? Juoseppi! Juoseppi! missäs olet? huusi onneton läpi koko huoneen — pitkin tietä — läpitse kaiken kylän ja ulos kedoille.

"Ah, jos hän on kadonnut, niin kuolen minä," valitti ukko, mutta Martina ei kuullut sitä, hän oli jo kaukana pois. Ukon kasvot olivat nyt varsin vääristetyt murheesta, hän tahtoi pidättää itkua, mutta ei voinut. "Juoseppi on kukatiesi kirkossa," johtui ukon mieleen, ja kohta riensi hän sinne. Oli juuri jo kaikki valmistettu sydänyölliseen jumalanpalvelukseen, ja lukkari-koulumestari kävi siellä vielä ympäri, vaksikynttilä kädessä, katsahtamassa valmistuksia.

"Juoseppi, oletko täällä?" huusi Taavetti kirkkoon, niin että väkevästi kajahti.

Lukkari, peljästynyt, pudotti kynttilän ja vastasi vapisten: "Täällä ei ole ketään muuta kuin minä. Mikästä on?"

"Te olette sallineet, että poikaa on haukuttu 'maitosuuksi'. Te olette myöskin syy onnettomuuteen", huusi poisrientevä Taavetti. Lukkari seiso nyt siinä yksinänsä ja ällästyksissä, ja yhtä hämärä kuin oli ympärillensä — ennenkuin taas löysi vaksikynttilän — yhtä hämäräksi jäi hänen sisällensä tarkoitus niiden huutojen kuin oli äsken kuullut.

Koko kylä juoksi nyt kokoon. Ukko Raskinen löydytti henkinen myös ja tarjosihen kohta vahvasti puhaltamaan torvea. Eräs toinen sanoi: "Ei, anna olla, ei se mitään auta; äite Pentinpoika on antanut varastaa pois lapsen, vaatiaksensa Martinaa ylönantamaan Uotin. Kärme hän on tänäin kihlannut Uotin Myllärin Elsan kanssa, sen kuulin äsken eräältä, myllytalosta tullee rengiltä."

"Turhia!" lausui Martina, "minä en usko sitä. Mutta minun Juoseppini, minun lapseni, missä on hän?"

Koska nyt tällä muotoa epäilevinä seisottiin, tuli yksi erinomainen kuva käyden pitkin tietä. Se oli hattumaakari Venkerästä, vähäinen ukko, tilaisuudessa varsin kätkeyty ja verhottu vutraaleilla ja hatuilla.

"Mikäs on hätänä tässä kylässä?" kysyi ukko.

"Etsitään yhtä lasta, Juoseppia, kadonnutta."

"Onko lapsi vanhakin?"

"Kuuden vuotinen."

"Tysevä ja isonkokoinen poika, isoin päin ja vaalehin kiheröin hiuksin."

"Jaa, se on hän; sano Jumalan tähden, missä hän on?" huusi Martina, rynnäten vasten vähäistä hattumaakaria semmoisella vauhdilla, että tämä pudotti yhden osan taakastansa ja oli vähissä itseki tuupertua ojaan.

"No, no!" sanoi ukko vähän pahoilla mielin, "minä en ole kätkenyt hattuihini poikaa, enkä kannan häntä vutraaleissa. Mitä muuten tulee poikaan, tapasin minä hänen metsässä kaukana tuolla. Minä kysyin häneltä: Mitäs näin yksinä teet metsässä? — Isääni vastassa; hän tulee tätä tietä. Ettekös ole nähneet häntä? — Minkämoinen isäs on sitte? — Iso ja hyvin väkevä. — En ole nähnyt häntä. Mutta tule kanssani kotias, lapsi parka! — En minä; isän kanssa minä tulen. — Minä tartuin nyt poikaan ja tahdoin vaatia häntä seuraamaan minua, mutta hän oli yksipäinen ja heti äkkiä kievahti hän käsistäni ja takanani kuulin minä hänen huutavan metsässä: Isä! isä!"

"Se oli Juoseppi; Jumalan tähden käykäämme etsimään häntä!"

"Me kaikki tulemme ynnä," huusi nyt usea joukosta.

"Seisahtakaatte!" huusi nyt Taavetti, "kysykäämme mieheltä josko tahtoisi tulla kanssamme?"

"En jaksa millään muotoa — eikä se hyödyttäisikään mitään; nyt on jo enämpi kuin yksi tiima sitte kuin minä näin pojan. Kuka tietää missä hän nyt on? Minä taidan kuitenkin tarkoin sanoa missä lapsen tapasin. Kermumetsässä, läsnä sitä puron rannalla seisovaa isoa tammea. Puu on helposti löydettävä,

sillä se on ainoa iso puu niillä paikoilla, ja sen tuntevat kaikki tässä kylässä."

"Hyvä, siitpä puusta minä taitan muutamia oksia, piestäkseni poikaa," sanoi Taavetti vakaasti.

"Ei, älkäätte lyökö lasta", huusi Martina; vaan ei taitanut kertoa, kuinka tämä oli se paikka, missä Uoti oli häntä ensi kerran suudellut. Ah, kukatiesi makasi nyt lapsi samalla paikalla — viluttuneena — kuolleena.

"Nyt on yö. ja emme näe mitään, ja lunta sataa ehtimiseen; ottakaamme valkia-soitot ja soitettakoon isolla kellolla! Kirkkoherra myödenantaa sen kyllä!" huusi nyt Lauri kiivaana.

Vaimot veivät Martinan kotia. Koska hän täällä sai nähdä Juosepin uudet saappaat pöydällä, pyrskähti hän ääneensä itkemään, valittaen: "Tuossa ovat saappaat, joita hän niin ihailen toivoi, ja nyt ovat ne vähäiset jalat kankeat, paleltuneet — hän itse kuollut."

Häntä koetettiin lohduttaa, ja eräs vaimoista oli niinkin viisasteleva, että sanoi: "Ah, paleltua kuoliaaksi, lienee hyvinki helppo kuolema: nukutaan, ja ei enään herätä."

"No, jaa, nukutaan maan päällä ja herätään taivaassa! Juoseppini ennustiki niin. Poika oli ylön hyvä ja ymmärtäväinen tälle mailmalle, sentähden piti hänen kuolla. Mutta katso, minä tahdon elää! Ja koska se, tuo toinen, hänen kanssansa tulee kirkkoon ja tahtoo istua morsiamen asemaan, silloin huudan minä kaikin voimin, ja Juoseppi on huutava taivaasta: ei! ei! — Se hyvä poika! Isä! isä! huusi hän, mutta isänsä hän ei vastannut. Minkätähden piti hänen vastaaman? — Hän ei tunne'kaan lapsensa ääntä! Mutta hänen pitää sen äänen tunteman; hänen pitää kuuleman sen huutavan korvissansa yöt ja päivät: sinun omassa metsässä on lapses paleltunut kuoliaaksi, ja juuri sinun tähtes! Ah, Uoti! sydämes on kivi, ei muu kuin kivi..."

"Olisipa niinki parempi pojan paleltuminen kuoliaaksi, pahempi joutumisensa suden omaksi," kuiskasi eräs naapurivaimo toisellensa. Onnettomuudella on tarkka kuulo, ja Martina, lauseen kuuleva, parkasi nyt kesken puheensa: "Susi! susi!" Äite raukka tirkisteli nyt raivosti ympärillensä, ja kun katsantonsa siinä tapasi sattua ompeliaan, sanoi hän hänelle, valittaen: "Anna! Anna! miksis istut siinä niin ahkerasti neuloen? Ah, miksi enään neulostella jakkua, lapsi on kuollut — poissa — kadonnut..."

"Minä en kuule sillä korvalla, minä en laisinkaan kuule mitä sinä eli ne toiset sanovat! Tiedät sä, minä en ole taika-uskoinen; mikään ei mailmassa ole onnettomampi kuin taika-usko! Mutta niin paljon on toden totta: niinkauan kuin joku neuloo ja kutoo toiselle, ole toinen ei vielä kuollut. Lörpöteltäköön mitä tahdotaan! Minä neulon vain! Minä taidan kertoa siitä yhden totisen ja sangen merkillisen tarinan. Olipa kerran yksi kuningas..."

Huolimatta jos yhteisessä häiriössä oltiin kuultelevinakaan, alkoi niin Anna kertomaan historiaa Odysseista ja hänen uskollisesta puoliosastansa Pienelopasta, mutta niin monin erinomaisin lisäyksin, toisinnoin ja koristuksin, että historia oli melkein tuntematon.

Annalla oli syynsä uskoa, ettei häntä erinomattain kuunneltu; sitä näyttikin hän kainosti pyytävän. Hän kertoi vaan yhä ja ompeli ehtimiseen, katsomatta ylöspäin. Niinkuin koska hän kerran oli istunut, hän ei kernaasti nousnut ylös ennen työpäivän loppua — niin hän juttelikin sen tarinan, minkä kerran oli alkanut päästä päähän; kummassaki tapauksessa kentiesi antamatta häiritä itseänsä, vaikka olisi katto pudonnut alas eli huone syttynyt ilmi tuleen.

Näin ollessa laita vaimojen Taavetin tuvassa, oli koko miesten joukko kokounut kylästä pappilaan.

Mitä kylän lapsiin tulee, olisivat he kernaasti seuranneet ynnä, mutta äidet putkahtivat itkuun ja kyyneleihin, jotta isät ajoivat lapset kotia kylään, sekä sanoilla että töillä.

Niin siis taidettiin sanoa, koko kylän olleen liikkeellä, ikään kuin olisi ollut asia lähteä talosta vastaan...

Ymmärrettävä on itsestäänkin, että niin isossa joukossa myös oli joitakuuta epäileväisiä, jotka väittivät, yhtä hyödytöntä olevan senkaltaisessa lumipyryssä hakea lasta metsästä kuin nuppineulaa heinäsuovasta. Mutta Lauri, jonka piti olla puhuja, huusi ääneensä vastahakoisille: "Joka ei tohdi seurata, hän menköön kotia!" Se vaikutti; yksikään ei kylänmiehistä eroinnut, ja kukaan ei enämpi tehnyt vastuksia. Lauri meni nyt ylös kirkkoherran tykö ja pyysi saada soittaa isolla kellolla. Kirkkoherra osoitti sangen surkuttelevansa sitä onnettomuutta kuin oli kohdannut Taavettia ja Martinaa; mutta sanoi kuitenkin ei taitavansa sallia jotakuta hätäsoittoa: siten vaan tarpeettomasti saatettaisiin liikkeelle ja peljätettäisiin pitäjät ympäristöllä.

"Se on kuitenkin kaunista teiltä, että otatte osaa onnettomuudesta, ja se ilahuttaa minua, että niin

moni tahtoo käydä etsimään poikaa," — näillä sanoilla lopetti kirkkoherra puheensa.

"Ei yksikään joka on ollut terve ja pääsnyt käymään, ole tahtonut pysähtää kotia kylään," lausui Lauri kiivaasti.

"Se ilahuttaa minua," vastasi kirkkoherra; "mitä minuun tulee," pitkitti hän, "niin jään minä kotia, sillä minun täytyy valmistaa itseäni aamusaarnaan. Me, kotia jääväiset, rukoilemme kirkossa teidän edestänne, jotka olette maissa ja metsissä."

"Jahka minä käyn suoverin sijaisena!" sanoi herr Edvardi, astuen kylänmiesten eteen. "Kuka on teidän päämiehenne?"

"Ei meillä ole ketään; ettekös te tahtoisi ruveta siksi — herr suoveri?" kysyi Lauri.

Kaikki nauroivat nyt Laurille, että kutsui sen nuoren herran suoveriksi. Edvardi naurahti siitä myös, ja ilmoitti itse nimensä, sanoen: "Nimeni on Edvardi Tulinen!"

"Onko teistä kukaan, joka taitaa puhaltaa ilmoitus-merkkiä?" kysyi valittu päämies.

Ukko Raskinen astui nyt esiin kopeana torvinensa.

"Hyvä!" sanoi päämies. "Sinä jäät minun kanssani tänne ylös Ritarivaaralle, jossa tahdomme sytyttää vartio-tulen. Kukaan ei saa kävellä yksinensä, vaan kaksin. Se joka löytää lapsen, tuo hänen tänne minulle, eli lähettää uskottavan sanoman. Niinkauan kuin ei lapsi vielä ole löydetty puhaltaa merkinantaja kolme ääntä peräksyttäisin pitkänsä; sitä vastaan koska poika on löydetty, tyytätään torveen kaksi ääntä lyhyesti aika toisen perästä, siksi että kaikki ovat jälleen kokouneet. Vielä yksi asia; seassanne löytyy kukaties muutamia, joilla on pyssyjä?"

"Kyllä! kyllä!" huusi usea.

"Tuokaatte siis tänne pyssyt; tarkoitukseni on, että koska lapsi on onnellisesti löydetty, me myös ammusme kolme merkki-laukausta. Sillä muotoa ei kukaan tarvitse teistä, tiedon puutteessa lapsen löytymisestä, turhaan kulkea lumessa ja pimeydessä."

"Hän on viisas — oikein puhuttu — hän on ymmärtäväinen," kuiskutettiin äänekköön joukossa.

Päämies kiitti hymyllä tästä hyvästä ajatuksesta, ja sanoi taas: "Vielä yksi asia; löytyykö yhtään koiraa kylässä, ku on tutustunut ja kerno pojalle?"

"Kaikki koirat tuntevat pojan ja pitävät hänen hyvänä", sanoi Lauri. "Jekku!" huusi hän nyt yhdelle isolle koiralle lähellä — "eikö tosi, Jekku, sinä tunnet Juosepin."

Jekku vastasi kohta puheesen iloisella haukauksella.

"Antakaatte siis päästää koirat irti! ne auttavat meitä etsimisessä," sanoi päämies. "Ensin täytyy meillä kuitenkin olla joku pojan vaate, jotta virkistää koirien haistimet."

Lauri meni kohta Taavetin tupaan ja palasi pian takaisin Martinan kanssa, joka kantoi muutamia pojan vaatteita.

Koirat juoksivat nyt edes vasten äite parkaa semmoisella vauhdilla, että hän oli vähissä kaatua kumoon. Sitte koska päämies oli antanut kertoa itsekullenki koiralle sanat: "Juoseppi! etsi Juoseppia!" jakoi hän tunnussanaksi ja vastahuudoksi "Juoseppi" sekä komentierasi niin: "Edespäin, astukaa!"

"Seisahtakaa!" huusi nyt väkevä ääni toisaalta päin, "mitäs nyt on asiana?"

"Oletko se sinä, Uoti?" kysyi Lauri. "Me haemme Juoseppia!"

"Ketä Juoseppia?"

"Sinun poikaas — hän on kadonnut" — ja nyt kertoi Lauri lyhyesti sen murheellisen tapauksen; mutta hän ei ollut ehtinyt päättää, koska Martina juoksi edes ja huusi toivotonna:

"Uoti! Uoti! meidän Juoseppi on poissa — kuollut — mutta mitä sinulla on tuossa kädessä?"

"Se on susi, minä tapoin sen pahkasauvallani."

"Susi!" kirkasi Martina, kiertävä käsiänsä; "susi on repinyt meidän lapsemme!"

Syttynyt surusta ja katkeruudesta, pudisti Uoti sutta kuollutta ja viskasi sen tyköänsä kauas toiselle

puolen ojaa, sitte puhkesi hän sanoihin: "Minä vannon teidän kaikkien läsnäolevaisten edessä: jos lapsi löydetään, eli ei, niin on Martina minun elämässä ja kuolemassa. Antakoon Jumala minulle anteeksi, että niin monta vuotta olen ollut yksi veltto, heikko ja hyödytön olento. Te kuulette sen! Mahtaa kuka hyvänsä teistä panetella minua haukunta-nimillä, jaa, sylkeä silmiini, jos en ota Martinaa aviopuolisokseni — vaikka myös isä ja äite ja koko mailma olisi vastaan."

"Ah, ällös nyt siitä puhu!" rukoili Martina, kätkiessään kasvonsa Uotin rintaan; ja vasta nyt löysi hän herkässä kyynelvirrassa lievityksen surullensa. Mies väkevä vapisi surusta myös ja vihdoin vyöryivät, hänen itse tietämättä, isot kyneleet alas pitkin sasupäitä. Kukaan ei nähnyt sitä paremmin kuin Lauri, perään seisahtanut päresoitto kädessä; koko muu joukko oli jo vaeltanut heidän ohitsensa. Uoti poispyykäisi pian, ikään kuin vihoissaan, kyyneleensä ja sanoi: "Tule, Martina, me löydämme kyllä pojan! Minä en taida päähäni saada, että hän on kuollut. Kuulinpa hänen huutavan metsässä; mutta en uskonut sitä oikeaksi lapsenääneksi, vielä vähemmin oman lapseni ääneksi."

"Ah, kuinka monta sataa kertaa hän on yön pimeydessä huutanut sinua — ja sinä et ole kuullut häntä!"

"Jos hän elää, niin ei pidä yksikään ainoa hänen sanansa menemän minulta kadoksiin."

"Jumala sen suokoon! Amen!" sanoi Lauri varsin hiljaa, käydessänsä soitto kädessä Uotin ja Martinan edellä, jotka nyt seurasivat häntä rientävin askelein.

KOLMASTOISTA LUKU.

Yötisen joukon edespäin kulku.

"Anna, minä kannan vaatteita, anna minulle ne", sanoi Uoti.

"Ei," vastasi Martina, "minä en anna niitä pois."

Edespäin kuljetessa, käytiin ohi kyynelpajun, siinä seisovan surullisena lumitaakkoinensa tien ohessa. Martina puhkesi nyt sanomaan: "Ah, tuossa on puu! Tiedätkös Uoti! — poika ei ollut kuin kolmen vuotinen, koska minä kerran hänen kanssansa kävin tästä ohitse. Nähtyänsä puun, sanoi hän: 'Äite, puu sataa lehtiä!' Ah, Juoseppi oli niin ymmärtäväinen ja hyvä ja sillä välillä puhui hän niin, että olisi uskottu hän enkeliksi. Ja niin väkevä oli hän samassa, ja niin hilpeä — ja nyt kuollut — se on kauheasti! Juoseppi! rakas lapseni! Juoseppi! tule tänne! Äite huutaa sinua; isäs on täällä myös! — Uoti! miksi et sinäki huuda? Etkös taida huutaa?"

"Juoseppi!" räjähytti nyt Uoti, jotta humisi metsä. Hän, joka silmänräpäyksiä ennen vain tahtoi kuiskata tätä nimeä, huusi nyt usean kerran sitä niin väkevin äänin, kuin suinkin. Viimein taukosi hän siitä, sanoen Martinalle: "Ei se hyödytä mitään; mutta rauhoitu vähäisen, muutoin tulet kukatiesi kipeäksi."

"Jos Juoseppini on kuollut, en tahdo minäkään enämpi elää; minulla ei ole mitään minkätähden eläisin."

"Vai niin! se on merkillistä! Minä uskoin muuten, sinun minunki perääni vähän kysyvän."

"Ah, miksi riitelet minun kanssani?"

Kauan kävelivät he nyt ääneti edespäin. Mutta äkkiä pysähtyi Martina ja, tarttunut kovin kiini Uotin käsivarteen, huusi: "O, näetkö sä kalliota! Siellä tahdoin minä tappaa itseni ja lapsen ennenkuin se oli tullut mailmaan. Juoseppi makaa nyt kukatiesi vaan joku askele siitä kuoliaaksi paleltuneena, ja minä elän. Minkätähden en minä kuole? Sano minulle: minkätähden minä eläisin, koska sen viattoman lapsiraukan täytyi kuolla."

"Rauhoitu, älä mietiskele!" keskeytti Uoti. Mutta Martina vastasi häntä, huulta purren: "Jaa, te miehet, te olette häijyt, häijymät meitä! Isä, hän taitaa kieltää lapsensa ja käydä sen ohitse; mutta äite, hän ei tee niin, hän ei taida, ei tahdo sitä tehdä. Sinä olet häijy!"

"Minkätähden sinä soimaat minua sillä muotoa?"

"Enpä minä sinua soimaa. — Enkö minä saa vaikeroita?"

"Rauhoitu vähäisen! Tästä päivästä saa loppunsa kaikki häijyys!"

"Minkätähden sinä puhut häijyydestä? Minkätähden riitelet kanssani?"

"Minä en tahdo enään puhua yhtä sanaa — minä vaan pyydän sinun rauhoittumaan. Ota käsivarteeni ja pidä kiini minusta! Niin — pitkittäkäämme nyt kulkua."

Kiiruusti kävi nyt edespäin, ikään kuin olisi Tapio itse metsästännyt, joukko miehiä soitoilla ja lyhdyillä, rajuuilla huudoilla, ruoskan roiskeilla ja kulkusten helinällä, sekä parvi koiria, kaikki haukkuen erinäisiltä tahoilta. Kohteliko kaksi hakiaa yhden toisen parin, eivät he tunteneet toinen toistansa, sillä lumipyry oli heidät kaikki muuttanut kulkevaisiksi lumiäijiksi. Pimeys, vajaanaisesti valaistu siellä ja täällä soitoilta ja lyhtyvaloilta, teki kaiken tämän erinomaisen kummalliseksi, jotta ihmisille näytti kuin olisivat metsät ja vuoret imehdelleet tätä yötistä tunkua heidän maillensa...

"Katso tuota kuinka rakas hän oli koko kylälle", sanoi Martina Uotille — ja nyt kertoi hän, kuinka poika, menneenä yönä, oli hänen kolmasti herättänyt, ja kuinka varhain aamulla oli kysynyt: Mitä tietä isä aikoo tulla? Äite soimasi nyt itseänsä kovasti siitä, että oli taitanut kuunnella Annan kehoitusta pojan pois lähettämiseen. "Minun olisi pitänyt kuitenkin aavistaa, että päivä oli tuova kauhean onnettomuuden", sanoi hän lopuksi vaikeruiten.

Uoti tunsihen syvästi murheelliseksi; hän ei tietänyt mitä hänen piti sanoman — ja vielä kauheampaa oli tämä kaikki mielestänsä, koska hän ajatteli niitä odottavia ylhäällä Heljemylyllä ja sitä huonoa työtä, johon oli tehnyt itsensä vikapääksi kädenantamisella.

Äkisti kuului riemuhuuto. "Mitä se on? Mikä? Jumalan kiitos, he ovat varmaan löytäneet hänen! Missä? Missä on hän?"

Vihdoin tuli kylänseppä Uotin ja Martinan tykö? "Tuossa on jo lakki," sanoi hän heille, "nyt löydämme hänen kohta!"

Martina vastaan otti lakin, lumesta läpikastuneen, ja hänen kyyneleensä vuosivat kuumina sen päälle. "Ah, voi! nyt on hän lakitonna, ja jos hän vielä elää, tulee hänen päänsä varsin turmiolle paljosta lumesta!"

Martina sivui käsin yli kasvojensa, ja tirkisti sanantuojan eriskummallista näköä. Seppä ei ollut ehtinyttä pesemään pois nokea kasvoistansa ja nyt oli lumi niille piirustanut ihmeellisiä kuvia — ja isosta parrasta, muuttuneesta suureksi lumipalloksi, pilkutti muutamia yksinäisiä, tulipunaisia hiuskarvoja...

Raju jahti kulki edespäin läpi metsän — ja metsässä oli yksi mies, näkevä sen elävin silmin. Vaaja-Pentti, ajanut poikaansa Uotia takaa, oli astunut paitsi ja kierinnyt alas yhteen rotkoon laaksossa, puron rannalla. Siellä alhaalla selkeni hän äkkiä, iloitseva päästyänsä ainoasti muutamilla naarmoilla. Tietämätön pimeydessä, kävikö ylös eli alaspäin virtaa, pitkitti kuitenkin ukko kulkuansa löytääkseen jonkun paikan, mistä oli vähemmin vaikea ylösnousta äkkiselle äyräälle. Silloin luuli hän löytäneensä paremman tien ja nyt alkoi hän kiivetä ylöspäin. Lämmin ja raskautettu lumelta, usein jalan sijatta liukahtava takaperin, ollut ei Pentti kuitenkaan perään antava. Viimein seiso i hän jälleen sangen oikein mäen kukkulalla. Hän käveli nyt tietä edespäin; silloin sattui hänen jalkansa johonkuhun pimeässä, ja tietämättä minkätähden kumarsi hän alaspäin ... se oli yksi piippu ja sen erinomaisesti muokatusta puupesästä tuns i hän Uotin piipun. Ukko mietiskeli nyt hetken ja käänteli hen monille tahoille, havaitaksensa pojan jälkiä; mutta lumi oli ne kaikki varsin peittoon lakaisnut. Ukko tuli nyt levottomaksi; sillä hän ei ollut varma, jos piti mennä tietä oikealle tahi tietä vasemmalle. Hän kävi jonkun askeleen tietä oikealle, heti pysähtyi hän kuitenkin taas, kävi takaperin ja kääntyi vasemmalle. Tällä muotoa edestakaisin kävellessänsä, ikään kuin vietelty metsänhaltialta, seisautti hän äkkiä, niinkuin naulattu. Kuules kuinka pauhaa metsässä: ruoskat roikaavat, jahtitorvi soi, koirat haukkuvat! Mitä se on? Ah, voi! se on se raivo jahti! Kuules kuinka humisee metsä! mikä koirien haukunta! — mikä kirkuna tuhannen tuhansilta hengenääniltä! Tapio itse hiirenkarvaisella ruunallansa ratsastaa eellä sen verettömän joukon, ja se kuolevainen, ku seiso tiellä, muutetaan heti tuhvaksi. — Syvyys kaikin kauhistuksinensa ympäri piiritti ukkoraukan. Hän, joka niin usein oli väittänyt, että aaveet ja velhot olivat ainoasti lastenjuttuja, ja kernaasti ylpeillyt pelkäämättömyydestä vasten kaikellaista noituutta ja taitausta — tuns i nyt semmoisen kauhun sydämässänsä, että hiukset pöyhistyivät päässä. Joukko lähestyy! varo itseäs; sinä rangaistaan epäuskos tähden! Ukko otti nyt väkevän harppauksen ulos tieltä metsään, paetaksensa kuolemata ja antaaksensa joukon ohitse kulkea. Niin makasi hän nyt ja kuuli sanomattomalla kauhulla sen raivon jahdin lähemmä ryntäävän. Ukko kuoputti käsin lunta, saadaksensa pitää kiini jostakusta puunjuuresta jäätyneen maan päällä... Varo itseäs! Pidä lujemmin kiini! Tulet muuten temmatuksi ylös ilmaan, sitte pudotessa särkyväksi ja murentuvaksi. — Raivon jahdin hengenäänissä oli myös yksi lapsenääni, joka huusi sille muinen väkeväälle, nyt särjetylle ukolle: "Tämä hän on sinun metsäs, eikö tosi! Mutta, näet sä, et sinä itse, eivätkä sinun metsänvahtis taida

estää sitä raivoa jahtia täällä edespäin kulkemasta! Tunnetkos minua!"

Niinkuin se kylmä lumi sulii ukon henkityksestä, missä hän makasi kasvot maata päin, tunsii hän mielestäänsä myös kuin olisi jotakin sulanut hänen sydämestäänsä — ja piiritetty kuoleman kauhulta, huusi hän sisälle lumikuoppaan: "Juoseppi!" niinkuin olisi se ollut joku muoto lunastamaan häntä itseä pimeyden valloilta. "Minä vannon sen!" lisäsi hän, niinkuin kumotaksensa kaiken epäilyksen ja väitteen. Vähän malttanut, nosti ukko päänsä ja kuunteli. Metsässä pauhasi vielä, vaan ei niin kovin... Äkkiä meni ukko taas tainnoksiin kauhusta: joku tarttui häntä niskaan — se oli yksi peikko joka tahtoi rikki musertaa hänen — yksi ihmis-susi, joka oli lyönyt häneen terävät kyntensä. Yksi ääni kysyi: "kuka sinä olet?"

"Minä — minä olen Pentti Pentinpoika, yksi suuri ja viheliäinen syntinen...! Armoa — ole laupias ja päästä minä irti!"

"Niin, olet vihdoinki käsissäni!" sanoi ääni, ja nyt kohottihen yli sen makaavan yksi kuva, joka sanoi: "Sinun pitää kuoleman! Sinä olet tappanut minun lapseni lapsen, hyljännyt sen, syönyt sen onnettomuuteen!"

"Kuinka? Mitä lajia? Kukas olet?"

"No, niin! ennenkuin minä tapan sinun kirveelläni, pitää sinun saaman tietää, kuka minä olen. Minua kutsutaan Kello-Taavetiksi. Nyt, nyt täytyy sinun kuolla!"

Ukko Pentti palasi nyt heti kohta sekä voimiinsa että malttiinsa. Taistelu oli lyhyt, ja pian makasi Taavetti maassa, ja ylitse hänen kohottihen Pentti kirveellä, kaatuneen kädestä pois väännetyllä.

"Näetkö sä!" sanoi Pentti riemuiten, "nyt olen minä, ku taidan tappaa sinun!"

"Tee se!" huusi Taavetti epäilyksissään, "ulosjuurita koko suku; minun Juoseppini olet sinä tappanut, tapa nyt minäkin!"

"Nouse ylös! minä en tahdo sinulle mitään pahaa!" vastasi Pentti. "Minä en tiedä," sanoi hän taas, "kuinka on laita! Olenko minä hassu ja sinä vimattu ja koko mailma hullupäinen? Kuinka sinä olet tänne tullut? Mikä meno täällä metsässä?"

Taavetti alkoi nyt lyhyesti kertomaan Juosepin katoamista, mutta pian keskeytti hän herjaus-sanoilla vasten Penttiä ja hänen vaimoansa.

"Sinä kova, häijy ihminen, nosta pääs ylös niin korkealle kuin tahdot, helvetin portit ovat tarpeeksi korkeat sinua sisälle laskemaan, tarvitsemattas kumartaa itseäs!" — semmoiset olivat Taavetin loppusanat.

"Herjaa sinä minkä tahdot," vastasi Pentti, "minä olen väkevä. Mutta kuules mitä minä sanon sinulle. Sinä näet, vaatia ei taida kukaan minua, ei kukaan mailmassa taida minua vaatia, ja kuitenkin tahdon minä sanoa sinulle jotakin. Lupausta, sitä ei tarvitse minun pitää: yksikään ihminen ei ole sitä kuullut, ja tuo raivo jahti on yhtäkaikki; se on taika-uskoisuus, näen minä. Mutta maltas nyt mitä minä sanon sinulle. Ei se liikuta ketään, ei sinuakaan, koska ja missä ja kenelle minä olen antanut sen lupauksen. Tämä on minun metsäni, täällä olen minä herra, ja jos minä löydän sinua täällä kirves kädessä, taidan minä antaa sitoa sinun ja köyttää sinun, jos koetat karata — jos mä tahdon. Vaa se ollut ei kaikkea tuota kuin tahdoin sanoa — ei, kuules! minä tahdoin sanoa: kukaan ei taida vaatia minua, mutta minä tahdon, ja sentähden pysyy se siinä, ja katso, tässä on minun käteni sen päälle, jos lapsi vielä elää, jos me löydämme sen, minulle yhtä elävänä eli kuolleena — tuossa on käteni sen päälle: minulla ei ole mitään sitä vastaan."

"Mitä lajia?"

"Minun myöntymiseni on hänellä. Koska minä oikein ajattelen asiata, niin en minä oikein juuri koskaan ole sitä vastoin ollut. Minä olen vain antanut ämmäni vallita. Tiedätkös, minä olen juosnut ympäri täällä metsässä hyvin kauan, kuinka kauan, sitä en taida sanoa, no yhtä kaikki, se kirottu myllymäki on syy siihen. Katso, minä putosin tuolta ylhäältä, ja koska minä kierisin alas rotkoon ja luulin metsät ja vuoret mullertuvan perässäni musertamaan minun litteäksi kuin pannukakon — katso, silloin olin minä kuulevanani yhden lapsenäänänen, huutavan: 'Isä! isä!' Nyt tiedän minä kuinka se oli ja kuka se huusi. Muuten en taida sanoa, kuinka se ääni kävi sydämelleni, ja minä lupasin silloin itsekseni, että jos vielä taidan asiassa jotakin tehdä, niin tahdon minä tehdä sen; kernaasti minun puolestani naikoon Uoti Martinan — minulla ei ole mitään sitä vastaan!"

"Vai niin! mutta se on myöhään sulkea häkkiä, linnun pois lennettyä. Minulla ei ole mitään iloa, mitään onnea enään, kun poika on poissa. Katso, joku aika oli, koska minä luulin, etten taitanut,

Juosepin tähden, astua kunniallisten ihmisten eteen — ja nyt olen minä valmis siirtymään mailmasta Juosepin tähden. Juoseppi! Juoseppi! sinun isoisäs huutaa sinua!" luikahti Taavetti kyöneleiltä hämmenetyllä ja vapisevalla äänellä.

"Juoseppi! Juoseppi! sinun isoisäs huutaa sinua!" räjähytti nyt Pentti äänellä, niin väkevällä, että pauhasi metsä. Ukko Taavetti vavahti ja katsahti ylös erinomaisella hämmästyksellä, ikään kuin olisivat erehtyneet, ja ettei se mahdollisesti taitanut olla Pentti Pentinpoika, joka niin huusi hänen sivullansa. Taavetti, joka vasten annettuja käskyjä oli kulkenut yksinänsä, sai nyt myös kumppanin — ja kunka kumppanin!...

Kaukana kuului vielä torven tyyttäyksiä, vuorten kajauksilta moninkerrottuja; lyhdyt ja soitot vilkuttivat siellä ja täällä kuin pienet pisteet, ja koirat haukkuivat erinäisillä tavoin — molempain ukkojen, Taavetin ja Pentin, rauhallisesti kävellessä ynnä, ikään kuin tottunetten jo lapsuudesta ottamaan toinen toisensa keralla tasaisia askeleita. Vihdoin näkivät he valon etäältä; valo enäni kirkkaudessa; se seiso i alallansa, se tuli eräästä isommasta, valaistusta huoneesta.

Ukot molemmat kulkivat — kahtalaisessaki jos niin sopii sanoa tarkoituksessa — edespäin valoa kohden.

NELJÄSTOISTA LUKU.

Anna neuloo ja juttelee väsymättömästi.

Taavetin ahtaassa tuvassa valtasi nyt liike ja levottomuus. Ihmisiä kävi joukottain sisälle ja ulos; moni ei sulkenut oveakaan; mutta Taavetin vaimo kiiruhti silloin aina ääneti ja hiljaa vetämään sen kiini. Kaikki tulevaiset toivat myötänsä isot kokoukset lunta, jotta permanto pian olisi muuttunut isoksi lammikoksi ellei Taavetin vaimo aina välistä olisi hiipinyt esiin yhä levittämään uusia ryysyjä permannolle, joista hän alati kiersi veden isoon paljuun kyökissä.

Ne monet tulevaiset ja meneväiset muuttivat kammarin kuin vahtihuoneeksi — ja Anna, tottumaton muuhun kuin puhtauteen ja vienouteen, siirsi nyt niin liki puoleensa kuin mahdollinen oli pallin, jotta ei joku etsiväisistä olisi saanut siitä niin rahtuakaan osaa.

Että koko kylä oli revitty ja epäjärjestyksessä, sen olemme jo ennen maininneet. Sentään ei pidä salattaman, että kylässä kuitenkin oli kaksi kappaletta, yksi elävä ja toinen kuollut, jotka eivät antaneet häiritä itseänsä, vaan pitivät saadun paikkansa ja tasaisen tahtinsa — ne olivat: Tiimakello kirkontornissa ja Anna ompelustyynynsä ohessa.

Vaikka Martina oli jättänyt tuvan, seurataksensa kylänmiehiä, löytyi siellä kuitenkin useita vaimoja naapuritaloista. Koska muutamat näistä valittivat, että heidän miehensä, unohtaen omat lapset, olivat toisten pojan tähden antauneet hengen vaaraan, sanoi Anna vahatessaan uutta lankaa:

"No niin! mutta käydä harhaan metsässä, on kauheata, erinomattain lapselle; siitä tiedän kertoa asian omasta lapsuudestani. Minä rukoilen Jumalan tähden, ettei kukaan koskaan antaisi vieteltää itseänsä käymään oikotietä, jota ei itse tunne. Oikotie tulee usein perkeleentieksi! Minä muistan sen niinkuin olisi tänäpä nä tapahtunut — kuka tietää, ettei Juoseppi kävisi samaa tietä! — Jumala varjelkoon häntä kuitenkin käymästä minun tietäni, sillä siitä ei tahtonut tulla loppua. No niin! se oli kaunis jälkimetsumaaria silloin ja korea ilma sinä päivänä, kun minä vaelsin Venkerään, vievä yhtä myssyä, neulomaani rikkaan talonpojan Hulttisen tyttärelle. Minä vaelsin siis edespäin laaksoon. Tultuani kappaleen matkaa metsässä, kohtasin minä kaksi lasta — yhden pojan ja yhden immen — vuohia kaitsemassa. Silloin sain ällin — en tiedä minkätähden — kysyä immeltä, jos eikö löytyisi jotakuta oikotietä Venkerään. Kyllä, vastasi tyttö, teidän täytyy jättää iso tie ja poiketa vasemmalle katajapensailta. Minä pyysin nyt jompaa kumpaa lapsista saattamaan itseäni, mutta kumpikaan ei tahtonut jättää toistansa, ja molemmat eivät taitaneet eritä vuohista. Minä vaelsin siis yksin. Tultuani kappaleen matkaa ylös metsämäkeä, käännyin kysymään, oliko se oikea tie. On, vastasivat tyhmät lapset — niin olin kuitenkin kuulevanani. — No hyvä! minä kiipesin mäkeä ylös ja mäkeä alas, mutta tiestä, jaa, siitä ei tahtonut tulla loppua. Mitä tahtoo tämä sanoa? — olenko minä eräällä sysimiesten tiellä? En ymmärtänyt silloin mitä sysimiesten tie tahtoo sanoa — mutta minä sain sen oppia kerran kaikkeissansa. Ei taideta olla vääremmällä tiellä, kuin sysimiesten polulla. Sillä ei se johdata ihmisiin, vaan pois ihmisistä. No niin! minä kävin käymistäni, ja tulin tihkuun hakometsään. Siellä edessäni puiden välissä makasi joku. Mikä se on? Se oli peura, lepäävä. Peljästyksestä kirkasin minä, ja peura heräsi ylös ja katseli minua suurilla silmillänsä, ikään

kuin tahtova sanoa: sinä tyhmä elävä, miksis häiritset päivällisuntani? Minä rännäsin tietäni minkä jaksoin; minä uskoin muka peuran askele askeleelta ajavan minua takaa, puskeakseen sarvensa selkääni. Jumalan kiitos olkoon! sanoin minä vihdoin itsekseeni, kun metsä loppui ja minä tulin yhdelle niitulle. Koskaan en kuina päivinäni ole nähnyt perhoisia niin paljon kuin siellä; ajelin takaaki niitä hetken aikaa. Nyt et saa kauemmin viipyä, sanoin itselleni; kävelin sitte poikki niitun ja tulin vielä kerran metsään. Täällä oli yksi jalkapolku — ja se ilahutti minua sanomattomasti. Nyt olet kohta maalin päässä, ajattelin minä; kyllä kauniisti! Minä kävin käymistäni, ja polku loppui; mutta metsä se tahtonut ei ottaa koskaan loppua. Viimein tulin taas yhdelle niitulle. Täällä surisi varsin erinomaisesti. Ajatteles, jos olet tallannut jonkun vaapsiaispesän, sanoin kauhistuen itselleni. Äiteni oli sanonut minulle, tietäkää, että kun tapaa vaapsiaispesän pariin, niin ei löydy muuta neuvoa kuin syöstä itsensä veteen; mutta niitulla ei ollut vettä pisaraakaan. Hetken perästä rauhoitun, mutta nyt tapasi toinen murhe, metsätie loppui, ja edessäni toisella puolen oli vuorta, ei muuta kuin vuorta. Yhtäkaikki, ajattelin minä, ja niin aloin kiipeemään. No hyvä! minä kiipesin muin ylös muin alas, lankeilin ja nousin; vihdoinki näin vuoret takapuolella ja edessäni lavean kedon ja yhden laakson. Nyt olin taas iloinen ja vaelsin alaspäin yhtä metsämäkeä. Mutta äkisti katsahdin minä taakseni suurimmalla hämmästyksellä. Missä, luulette, minä seisoin? En muualla missään kuin kolera-kalmistossa. Sanottu oli minulle, että sillä paikalla oli muinen monta sataa vuotta takaperin asunut yksi rikas ja sangen häijynelkinen talonpoika. Yhtenä päivänä, koska Jumala oli kaikkiin talonpojan väärintekoihin jo suuttunut — lankesi tuli taivaasta, kuoliaaksi lyövä talonpojan ja sytyttävä huoneen; sitte aukeni maa ja nieli koko talon kaikkine sen rakennuksine ja karjoine. Sitä kaikkea oli minulle juteltu. Ei se ole oikein, jutella semmoisia lapsille; se tekee heidät taikauskoisiksi ja pimeänpelkuriksi. En ollut pimeänpelkuri, — olikin päivä valkea. Minä kirkasin kaikesta väestä: ei se ole totta, ja sitte juoksin jotta luulin kaatuvani..."

Lanka, jolla Anna ompeli koristuksia kaulukseen, meni poikki siinä silmänröpäyksessä. Tosin olisi hän nyt taitanut jo vähäisen levähtää — sillä jakku oli jo aikaa valmis —, mutta siihen ei myöntynyt Anna milläkäänkulla mailmassa. Me tiedämme, että, Annan ajatuksen mukaan, mikään ei taitanut olla sitä todempi ja varmempi, kuin että niinkauan kuin neulotaan ja kudotaan yhdelle ihmiselle, niinkauan ei taitanut se ihminen olla kuollut; sentähden ompelikin Anna väsymättömästi, siihen kehoitettu hellimmältä omantunnon velvoitukselta.

Taavetin tuvassa kokouneet naapurivaimot pelkäsivät Annan suuttuneen juttelemasta; sentähden rukoilivat he kohteliaisilla sanoilla häntä heidän ylösrakennukseksensa pitkittämään huvittavaista historiaansa. Tämä ilahutti Annaa erinomaisesti; mutta hän ei ollut siitä minäkään olevinansa. Hän vahasi nyt isosti uuden langan ja rupesi taas neulomaan väsymättömästi. Vähän hetken perästä otti hän salaa näpillisen nuuskaa, yskähti vähäisen ja sanoi:

"No hyvä! koska se teitä huvittaa, niin täytyy minun pitkittää. Koska minä seisoin siellä ylhäällä vuorella, olin minä luullut laakson ja kedon makaavan sangen lähellä; mutta tultuani metsään sisälle, sain kävellä hyvinki kauan, näkemättä loppua siitä. Viimein tulin minä yhdelle vuorimäelle. Tässä täydyin tehdä pitkät kierrot alas kiivetäkseni. Vihdoin sen seitsemän pulan kärsittyäni seisoin minä laaksossa. Sen ylitse lensi parvi pääskyisiä. Ah, mitä se ilahutti minua! Silloin kuulin myös yhden kukon laulavan. Ei mikään ilolintu laula niin somasti, kuin kukon laulu kuuluu — nimittäin eksyksissä käyneelle ihmiselle. Niinmuodoin olin minä taas mailmassa. Minä kuulin useita kanoja kaakoittavan ja kotkoittavan. Missä kanat kaakoittavat, siellä löytyy munia, ja missä munia löytyy, siellä asuu myös naitu vaimo. Yksi koira haukkui. Missä koira haukkuu, siellä löytyy varmaan joka mies lähellä. Minä olin siis jälleen keskellä ihmisiä. Heti senjälkeen kuulin yhden myllyn jyskäävän ja kolkkuvan. Missä olin silloin? — Minä en ollut vaeltaissani metsissä ja maissa taitanunna itkeä ahdistuksestani; mutta nyt, pelastunut, havaitsin minä täydellisestä vaaran, jossa olin pyörinyt. Minä rupesin siis itkentään niin herkästi, että luulin olevani pois vuotamaisilla kyneleistä. Vähän hetken perästä lähestyi eräs puunhakkaaja. Minä kysyin: missä minä olin? Tuolla ylhäällä on Siltala, vastasi mies ja aikoi etäännyä. Minä huusin silloin pois menevälle: Paljonko kello on? — Viisi lyönyt. Minä olin siis kävellyt täyttä seitsemän tiimaa; olisin ollut taikamainen, niin olisinpa uskonut itseni metsänemännältä olleeksi vietellyn. No hyvä! Minä olin nyt oikealla tiellä ja vaelsin ylöspäin mäkeä Heljemyllylle. Mylly-äite, nimittäin Heljenukon edellinen vaimo, kohteli minua hyvin ja antoi minulle kuivat vaatteet. Lopulla käymistäni oli nimittäin ruvennut satamaan, kuin olisi taivas ollut auki. Vihdoin olin minä taas kotonani. Ja koska niin käytyä eksyksissä taas ollaan kotona — se on jotakin se! — Ei usko, vaeltaessansa, kotona olevankaan, ei, vaikea on uskoa paikkaa löytyvän, missä on oma sänky, peili, piironki ja virsikirja. Kuinka rakkaiksi eivätkö tunnu nämät ystävät kotia tulleele; jaa, ollaanpa oikein valmiit sanomaan kiitoksia tuoleille ja pöydille, että ovat olleet niin hyvät ja seisahaneet kotiin, eivätkä menneet omiksi huviksensa jaloittelemaan..."

"Minä en soisi kenenkään, en itse äite Pentinpojankaan, joutuvan minun retkelleni. Se oli kuitenkin keskellä kesää; mutta ajatelkaatte, kuinka paljon kauheampaa se täytyy olla, niin harhaella sydäntalvella, yöllä ja paksussa lumessa, päälliseksi niin nuorelle kuin Juoseppi. Silloin tosiaankaan ei mikään muu keino auta, kuin laskeuta maahan ja kuolla! Ah! minä näen lapsen edessäni: Tuossa puutuu

hän lumeen eli yhteen kallionrakoon ja tekee työtä käsin ja jaloin; mutta ne istuvat kiini ja lapsi ei pääse irti, ja hän huutaa: äite! ja hän kuuntelee ja luulee jonkun tulevan, mutta kukaan ei vastaa; kukaan ei muu kuin kaarne ylhäältä puussa. Nyt juoksee yksi jänes ohitse pojan — huis, kuinka se harppaa lunta! Jänes pelkää lasta ja lapsi katsellen jäneksen menoa unohtaa palan ajaksi viheliäisyytensä. Äite! äite! huutaa lapsi taas, ja se on kuitenkin onneksi että lapsi heti kohta nukkuu, ei koskaan herätäksensä!..."

"Anna puhuu tyhmydessä; siitä näkyy ettei hän ole ollut äite," kuiskasi nyt eräs naapurivaimoista toisellensa; mutta toinen nyökkäsi vaikenemaan. Ompelia neuloi väsymättömästi, ja ettei hän kuullut sitä kelvotonta muistutusta, ei hänen puheliaisuutensaakaan häiräntynyt. Huuaten sanoi hän: "Ah! minä olen kuitenkin hyvin onneton, joka niin elävästi täydyn nähdä ja eteeni asettaa kaikki; mutta niinpä se on minun suvussani. Äiteni on sunnuntaina syntynyt, niinkuin minäkin. Mutta — puhuakseni taas eksyneistä ihmisraukoista — olettekos kuulleet mitä kerran tapahtui Venkerän ukon isälle? No, hän tuli kerran ohitse Vauhkokiven avoimelle kedolle, ja silloin lankesi äkkiä niin paksu sumu, ettei nähnyt kämmentä edessänsä. Ukko samosi seitsemän kertaa ympäri kylän, eikä taitanut kuitenkaan osata sisään. Kylässä soitettiin kelloilla, vaan ukko luuli aina äänen kuuluvan toisaalta. Vihdoin kuuli hän muutamia hanhia kaakoittavan, hän kulki niiden ääntä kohden ja tuli viimein kylään sisälle; mutta minkämoiselta näkyi mies, uskottekos? — no, vaalealta kuin ruumis ja rauenneelta kuin mielipuoli! — Mutta kuulkaatte nyt! yhden asian olin unohtamaisillani sanoa teille: Heljenukko..."

Anna taukosi äkisti tässä ja vavahti huudosta, kuin siinä silmänräpäyksessä kuului ulkoa Taavetin pihalta.

VIIDESTOISTA LUKU.

Lapsi, etsivä isäänsä.

Anna ompelia, tottunut hallitsemaan aamusta iltaan sitä huonetta, kuhun oli neulomaan istunut, näki sen sangen luonnolliseksi, että Martina Juosepin ulos ajoi, heti kun hän oli päivällistä syönyt. Taidettu ei muka, pojan läsnä ollessa, puhua siitä, josta ennen kaikkea piti väiteltämän!

Anna, ylipään tunteva kaikki mahdolliset, kuin paikkakunnassa tapahtui, tiesi myös kertoa Martinalle, kuinka yksi Heljemyllyn renki oli kaupungista tuonut joukon mauksia ja juomatavaroita. Ompelia puheli laveasti kaikista niistä makeista laitoksista, kuin piti siellä ylhäällä säälistämän, Uotin ja Myllärin Elsan sopiviksi kihlaajaisiksi. Ompelian virkeä mielikuvitus osan otti myös itsessä makuviinan valmistuksessa, hän ei laimiinlyönyt myös itse lisätä siihen mauksia, vaikka ihan toisenlaisia. Hän oli tahtomaisillansa sekoittaa siihen myrkyä, jotta sitä nauttivaiset olisivat siitä kuolleet. Kuitenkin oli hänen vaikea päättää kenelle ensin olisi toivottanut kuolemata: äite Pentinpojalle tai Heljenukolle, joka surkeuteen saatti oman lapsensa.

Martinan teki melkein kipeätä, että hän tänään ajoi ulos Juosepin. Havaitsi sentään samassa, sen olleen sangen oikein ettei lapsi saanut kuunnella mitä Anna oli puhunut. Martina tosin ei ollut osaa ottanut ompelian pahoissa toivotuksissa, mutta hänellä oli, Juosepin häiritsemättä, kuitenkin tilaisuus vapaasti valitella ja itkeä.

Martina oli lähettänyt Juosepin vielä toistamiseen Lauri Pietarinpojalle, mutta poika — tänään jo kylliksi puhunut koirasta, jota koskaan ei saanut — ei mennytkään sinne, vaan käyskeli edespäin kylän katua. Heti kohteli hänen eräs naapurivaimo, joka surkutellen katseleva häntä lausui: "Lapsi parka! tänään on sinulla kova päivä." — Juoseppi ei vastannut tähän, mutta luuli mielestensä ämmän sanoneen oikein. "Minä olen tänään ajettu ulos," ajatteli hän. — Vähän hetken perästä kohtasi hänen eräs toinen akka, joka älykkäästi peitellen sanomaa, kuta tahtoi hänelle ilmoittaa, kysyi pojalta: "Mitä isäs tekee? sinä tosin et ole nähnyt häntä moneen aikaan?" Poika hoksasi tästä kaikesta, jotakin kylässä hänen suhteensa tapahtuvan; kuitenkin piti hän äidellensä annetun lupauksen: ettei kenellenkään sanoa mitään, isän tulosta tänään.

Satoi lunta ehtimiseen, ja Juoseppi meni hetkeksi jälle luistelemaan; pian suuttui hän kuitenkin siihen ja päätti kotia mennä äidenisän tykö. Hän teki niin; vaan ulkona oven takana äidenisän työhuoneeseen seisahti hän epäileväenä, sillä sisältä kuului vieraita ääniä. Hän tunsu kohta puheesta ne molemmat kirkonisännät Ollisen ja Saarivaaran. Kuunteleva tajusi nyt, kuinka he kertoivat Taavetille, että pappilan kyökkipiika oli kielitellyt, isäntänsä aikovan muuttaa seurakunnasta pois, ja tähän kirkkoherran päätökseen — kyökkipiian arvelun mukaan kumminkin — olevan syynä äite Pentinpojan, Myllyn väen ja Uotin, joka antoi pakoittaa itseänsä, mihin tahansa. Poika Juoseppi, vaikka ei hän asian

tarkoitusta ymmärtänyt, tuntenut ei siitä paljon hauskuutta, ja menikin tiehensä. Hän ei ollut kuitenkaan pitkälle kävellyt, ennenkuin saavutettiin kirkonisänniltä ja äidenisältä. Viimemainittu lausui nyt karkeasti pojalle, heti hänen äkättyänsä: "Vai niin, oletko se sinä, Juoseppi? laita itses kotia ja juuri kohta! minä tulen pian perässä." Poika seisoi hetken paikallansa ja jotenki nurruksissa, sillä äidenisä ei ollut, kuin tavallisesti, ottanut häntä käteen; mutta äkkiä kääntyi pois ja juoksi kaikin voimin pois kylästä ja ulos vapaalle kedolle, ikään kuin olisi hän jahtipillin puhallukselta tullut kutsutuksi kohtaamaan isää. "Hän on kyllä oleva hyvä minulle, hän on oleva kumminkin ystävällinen, ja antava minun istua hevoisen selkään. Ah, kuinka lystiä!" — niin ajatteli poika. Hupaisin hyppäyksin mentiin nyt ylitse kedon alaspäin metsään. Juoseppi pyyhkäsi vaan välistä lunta pois kasvoiltansa ja ryntäiltänsä, tehden siitä vähäisiä lumipalloja, jotka puihin tien vierellä nakeltiin. Metsässä heikeni sentään kulku ja Juoseppi katsahti tässä taaksensa. Yhdessä pihlajassa istui pari punarintaa ja tiukuttivat silloin tällöin, ikään kuin unillansa; sillä välillä noukkivat he puusta marjoja; mutta niistä putoili maahan enämpi kuin syötiin. "Te maagan olette oikein kuvukkaat herrat ja huolimattomat Jumalan lahjoille; haaskaatte ruokaa enemmän kuin syötte," sanoi Juoseppi mennessänsä edespäin. Kauempana alhaalla laaksossa, puron varrella, lauloi yksi lintu niin erinomaisen somasti ja kauniisti, kuin olisi se ollut metsärastas. Mikä lintu se mahtaa olla! Ja lintu lauloi ja lensi yhä kauemman edespäin, jota kauemman käytiin, aina edellä ja pitkin puron vartta; lintu houkutteli, kuin olisi tahtonut sanoa: Tule perässä', tule perässä'; täällä' asun; hyvä täällä! Ja kun tultiin perässä, oli hän aina tuolla edempänä, yhä kauempana ja kauempana. Yhdessä paikassa, missä tie teki äkkisen mutkan, oli korkea lumikinos. Juoseppi vajosi myös ensi askeleessa siihen polviin saakka. Kuitenkin oli hän älykäs kyllä, kiipeämään ylös yhtä vuorimäkeä kaarittaaksensa kinoksen. Taas vaeltava edespäin tietä, sanoi hän itseksensä: "Ompa hyväkin että tähän äkkijyrkän reunaan on istutettu pihlajia tuommoinen rivi, siitpä hoksataan missä tie kulkee. Ihmettelen" — lausui hän päälliseksi äänekköön — "ovatko nämät pihlajatkin isän?" Puut eivät tienneet vastata, ja ketään ihmistäkään ei löytynyt siellä, kuin olisi sen selittänyt. Ei kaukana tiestä pienessä metsässä kurkisteli yksi kettu päin poikaa. Mikki mahtoi vähän ihmetellä, mikä näky se oli, sillä hän seisoi kauan alallansa ja silmäili poikaa, siksi kuin tämä huusi: "Mene pois tiehes!" Pois luntustiki kettu, vaan ei lainkaan kiiruusti, ja vähä Juoseppi sanoi itseksensä: "Ah, äidenisä, se on oikein, kuin olette sanoneet, nyt olen minäkin sen nähnyt. 'Mikki lahaa häntää perässänsä pitkin maata, ja niin lakaisee hän kiini jälkensä, jotta ei kukaan löydä niitä.' — Mikki on sentään hyvin viisas!" Joukko harakoita istui puissa ja krakistivat pojalle niin että rupesi häntä harmittamaan; mutta hän unohti sen pian, koska sai nähdä yhden käpylinnun kivellä tien vieressä. Lintu nyökkäsi ystävällisesti päätänsä ja Juoseppi nyökkäsi samoin takaisin. Lintu ei tosin sanonut mitään, mutta aukeli ja sulki noukkaansa, selvästi osoittaakseen isoovansa. "Tuossa on," huusi Juoseppi, heittäessään hänelle ainoan vielä jäljellä olevan leipänsä palan. Pelkäävä sen olevan kiven, kuin hänelle viskattiin, lensi käpylintu kuitenkin tiehensä — ja leivänpalainen — jaa, se makasi haudattuna, tiesi missä, paksussa lumessa.

Juoseppi vaelsi levollisesti edespäin, pysähtäen vähän välistä, muin yhden puun alla, muin yhden ulkovan kallion verhossa, huvikseen katselemaan suuria lumihöyhäleitä, jotka putoilivat niin taajaan, mutta verkallensa maahan. "Huomenna täytyy isän antaa minun ajaa reellä," sanoi Juoseppi itseksensä — ja isää ajatellen kävi hän taas yhä kauemman ja kauemman. Nyt alkoi jo hämärtämään ja poika rupesi tulemaan surulliseksi; se oli kuitenkin onni, että äidenisä oli kokenut varjella häntä taika-uskoisuuden kauhuista. Lauri hyväluontoinen oli sentään pojassa istuttanut uskonsa ja peloittanut häntä sillä, että edesmennetten sielut öisin pieninä valoina hyppelevät ympäri kalmistoissa, jaa, välistä metsissäkin. Juoseppi oli nyt lähestynyt kiviristille mäen alla, jossa oli juteltu erään murhan tapahtuneen vanhaan aikaan; ristillä istui yksi kaarne, huuteleva. Vähän levoton, mietiskeli Juoseppi palan aikaa; mutta heti malttanut, teki hän ison lumipallon, ja viskasi sillä kaarnetta, joka kohta lensi tiehensä.

Nyt käytiin taas edespäin. Pian seisoi Juoseppi erään kuvapatsaan tykönä ja katseli kummastellen yhtä joukkoa puoleksi lumettuneita ihmisenkasvoja, jotka kurkistelivat ulos patsaan vuotemasta. Juoseppi otti yhden kuusenoksan ja lakaisi pois lumen, sitä paremmin kuvia katsellaksensa. Hän näki sitte viisi miestä kuvattuina, seisovan rivissä kirveet kädessä, niiden edessä yhden jätin, varsin yksinänsä ja hänen ohessansa yhden ihmisen, makaavan maassa juuri kaatunut puu päällä. Taulun alapäässä oli kirjoitus: "Antti Pentinpoika sai metsänhakkauksessa tällä paikalla suuren puun päällensä 17 p. Elokuuta. Kovat kivut kärsittyä kuoli hän 23 p. Elokuuta. Jumala antakoon hänelle ijäisen rauhan ja rangaiskoon Ylimmäisen käsi kaikki syypäät!"

Juoseppi kauhistui; kuvat katselivat muka häntä, kuin olisi ollut syypää. "Kukahen Pentinpoika se on ollut?" kysyi Juoseppi itseltänsä.

Merkiksi, olevansa viaton, laski Juoseppi nyt patsaan päälle sen viherän kuusenoksan, ei pelkäämättä kuitenkaan kuvia, silmäileviä hänen peräänsä, kuin olisivat hyvinki halunneet ajaa häntä takaa.

Mutta katso! mikä tuo, tuolta tietä tuleva? Taitaako se olla ihminen. Hän näkyy niin vähäiseltä ja velhomaiselta. Kuva tulee yhä lähemmäksi. Juoseppi rohkasihen kuitenkin ja kävi hahmoa kohden sekä sanoi: "Hyvää iltaa!" — "Jumal' antakoon!" vastasi nyt vähäinen ukko, varsin peitetty hatuilta ja vuttraaleilta. Ukko tahtoi nyt ottaa Juosepin kanssansa kylään, mutta tämä repäsihen irti ja juoksi

edespäin, huutava metsässä: "Isä! isä!" Aina kauemman kävi hän edespäin tietä, ja sanoi itseksensä: "Isä tulee kyllä kohta; hän kuuli kyllä huutoni!" Yö tuli aina pimeämmäksi; mutta hän kävi käymistensä, huutaen: "Isä tulkaatte tänne!" Hänen poskensa hehkuivat niin, että lumi, niille putoava, sulii kohta.

Juoseppi luki ehtoorukouksensa monin kerroin. Sitte alkoi hän taas vaeltamaan. Silloin kuuli hän alhaalta laakson notkosta jonkun räntinän ja huokouksen — vaan ei! heti tuli taas kohta hiljaisuus. Mutta, missä nyt oli tie? — Löytynyt ei mitään tietä enään, se oli kadonnut. — Poika juoksi edespäin itkien ja asettui muin yhden, muin toisen puun nojalle. "Isä! äite! Jumala hyvä! auta minua!" niin huusi hän — ja Jumala oli kuullut hänen. Kolme enkeliä tuli, kynttilät kädessä; heillä oli valkeat vaatteet yllä ja kultaiset kruunut päässä, ja he veisasivat niin kauniisti ja ihmeellisesti:

Herätkää, herätkää,
Tyköni kaikki tulkaa!...

He tulivat aina lähemmä ja lähemmä, ja Juoseppi kävi uskalluksella heitä kohden, huutaen: "Hyvät Jumalan enkelit ottakaatte minä kanssanne ja viekääte minä isäni ja äiteni tykö!"

"Herra Jumala, henki se on! Herra Jumala, Kristus lapsi!" huusivat ne kolme enkeliä ja samosivat kynttilöinensä niin nopeasti pois, kuin olisi heillä oikein ollut siivet.

Juoseppi rientää heidän perässensä; hän lankee, mutta nousee taas — o, voi! kaikki oli kadonnut — mutta malta'pas! — tuolta vilahti yksi kynttilöistä. Kiiruhda! — Juoseppi oli pudottanut lakkinsa; hän ei hoksannut sitä, hän juoksi minkä jaksoi, huutaen: "Vartokaa! vartokaa! olenpa Juoseppi!" Mutta enkelit eivät odottaneet, eivätkä enäämpi heti näkyneetkään. Kuitenki näkyivät heidän jälkensä tiellä, ja Juoseppi noudatti niitä edemmä ja kauemman, ja vihdoinkin, ylhäällä mäen päällä — Jumalan kiitos olkoon! — sieltä näkyi yksi kynttilä, monta kynttilää; sieltä näkyi suuri, kirkkaasti valaistu huone! suloinen tieto, että ihmisiä asui siellä nokisen katon alla, läpivavahti nyt eksyneen pojan. Uudistettuin voimin juoksi hän kynttilöitä kohden, ja tuli oikein edes — Heljemyllylle. Ne kolme enkeliä nousivat juuri nyt isoa porrasta huoneeseen. He veisasivat:

Kuulkaas! kuningasta kolmea pyhää,
He veisaavat laulua hyvää:
Herätkää, herätkää,
Tyköni kaikki tulkaa!...

Juoseppi kävi veisaavaisten takana hartaasti, ja meni heidän kanssansa sisälle esitupaan. Enkelit veisasivat nyt laulunsa kolmesta kuninkaasta loppuun asti. Heitä kuunneltiin varsin ääneti, heille annettiin syödä ja juoda ja muuten lahjoitettiin heille rahaakin, jonka kaiken edestä ne luullut enkelit sangen kauniisti kiittivät. Juoseppi, joka ei ennen konsa ollut nähnyt joulupoikia, tajunnut ei oikein maskuraatia, ennenkuin pojat olivat poismenneet. Pysähtänyt jälleen, heidän peräänsä, äkättiin Juoseppi vasta nyt huoneen asukkailta.

"Kuka sinä olet? Mistä sinä tulet? Mitä sinä täällä teet?" senkaltaisilla kysymyksillä kohdeltiin hän nyt äite Pentinpojalta, Heljen-äideltä ja Elsalta.

"Syö ensin vähäisen ja lämmittele itseäs myös; sinä olet niin viluisa ja märkä!" sanoi Elsa ystävällisesti, tarjotessansa hänelle ravintoa, sekä ottaessansa hänen päältänsä jakun, kuivamaan valkean eteen.

"Pulskaa poika tuo," sanoi mylly-äite, Juosepin maistaessa muutamasti lökäriä.

"Enkelit toivat minun kuitenkin oikeaan paikkaan; tainkaltaista juomaa saadaan taivaassa," sanoi Juoseppi.

Äite Pentinpojan silmät sähähtivät erinomaisesti, koska hän kuuli nämät sanat ja sen äänen, jolla ne lausuttiin; hän siirsi pois oluthaarikon edestänsä, sekä silmäili poikaa, melkein samalla muotoa kuin kettu äsken oli katsellut häntä metsässä.

"Mistä sinä olet?" kysyi Elsa.

"Virtalasta."

"Kuka sinun isäs on?"

"Hän ei asu kylässä."

"No sinun äites?"

"Niin — hänen nimensä on Martina, ja minun äidenisä, hän on

Kello-Taavetti."

"No, niin olet vihdoinki käsissäni!" kirkasi äite Pentinpoika pahanelkisellä ilolla. "Herr Jestakoon! Tuopas on Uotin poika." Hän juoksi äkkiä ylös paikaltansa ja löihen poikaan, ikään kuin olisi ollut joku petolintu.

"Jaa," sanoi Juoseppi vilkkaasti, "isääni, häntä kutsutaankin Uotiksi. Tunnettekos häntä?"

"Tule minun kanssani, vähä poika, niin saat panna maata!" sanoi äite Pentinpoika teeskellyllä ystävyydellä, tahtoessansa vetää poikaa sisälle sivukammariin.

"Enpä tule!" vastasi Juoseppi, "sinä olet velho-akka, tahtoisit vaan keittää minun liemeksi. Hellitä minä, muuten puren sinua!"

"Niin, niin! kyllä minä keitän sinun," sanoi äite Pentinpoika, pahanelkisesti hymyten. "Ah, niin onnellisesti — lisäsi hän — se on oikein hyvin, että poika on juosnut tänne ja että olemme saaneet hänen käsiimme. Nyt me lymytämme hänen koko mailmalta, ja, poika meidän vallassa, taidamme vaatia sekä yhden että toisen, ja ensinkin Uotin."

"Ette saa ottaa poikaa," sanoi Elsa arvollisuudella, astuessansa äite Pentinpojan tykö.

Juosepille virkkasi hän taas: "Älä pelkää, älä ollenkaan pelkää; tule ja istu tänne minun polvelleni — niin jaa! Maltas, minä otan pois ne märät vettyneet kengät jalastas, ja panen omani sijaan! Niin jaa, nyt olet lämmin ja kuiva. Sanos minulle nyt tietääkö äites, että sinä olet pois kotoa? Ja minkätähden olet sinä näin kulkuteillä myöhään yöllä?"

"Minä läksin isää kohtaamaan. — Ne ovat sangen häijyjä kylässä: isälle ovat he antaneet haukuntanimen Kemppi, että hän on muka niin väkevä! ja isänäiden kutsuvat he oikeaksi perkeleeksi; mutta minä olen sanonut heille, minä..."

"Varro'pas, ilkeä poika, minä annan sinulle, minä, perkeleestä!" kirkasi äiti Pentinpoika, karkaava lyömään lasta. Elsa puollusti kuitenkin Juoseppia väkevästi, ja taistelun vielä kestäessä sisään astuivat Pentti ja Kello-Taavetti.

"Ah, katso tuossa tulee äidenisä!" riemahutti Juoseppi ja juoksi Taavetin tykö.

"Onko tämä minun eksynyt poikanipoika?" kysyi Pentti. "Tule tänne, pojut, tässä on sinun isänisä! Ompa se pulska poika. Olisipa synty ollut, jos senkaltainen poika olisi kadoksiin joutunut."

"Mutta minä, minä kirkasen: ei, ei, siksikun läkähdyn!" huusi äite Pentinpoika hurjapäisessä kiukussa.

"Se on oikein, ämmä kulta, kiru ei, sinä — mutta se nyt ei auta. Eikö se ole ilmainen ilme, että yksi lapsi, sillä muotoa joutunut kadoksiin, taas on löydetty? Siellä, ulkona metsää juoksevat koko kylän asujamet etsimässä lasta. Sepä on oikea kunnia ja ilo, saada senkaltaisen lapsen, joka niin hyvänä pidetään, että moni lapsen tähden antauu hengen vaaraan. Herra Jumala on lapsen suhteen tehnyt ison ihmeen; kukatiesi tekee hän sen sinunki suhtees, ämmä vähäinen. Annas nähdä, että olet hyvä nyt ja myönnyt! Joskus myötenkin antaminen ei haita. — Elsa, onko sinulla mitään asiaa vastaan?"

"Jos ei muusta ole kysymistä, niin minä tosin en tahdo ottaa tältä lapselta sen isää," vastasi Elsa.

"Ja minä kirun ei, ei, ei, vaaleaan kuolemaan asti!" huusi äite Pentinpoika.

Kello-Taavetti ei ollut vähintäkään malttanut kaikesta tästä puheesta; hän piteli lasta sylissänsä, hän pyyhkäsi sitä kasvoihin ja vaatteisiin, ikään kuin ei olisi uskonut itseänsä, että lapsi oikein oli hänen edessänsä; sitte hiipi hän ulos, poika käsivarsissa. Hän tietänyt ei oikein mitä tahtoi; kukatiesi teki hänen mielensä olemaan yksin kotona lapsen kanssa. Kuitenkin oli hän tuskin pääsnyt pois ovesta, ennenkuin tunsu, etteivät polvensa tahtoneet kannattaa, ja että koko ruumiinsa oli kuin rikki runneltu; hänen täytyi istahtaa ulkoportaalle levähtämään.

Siinä istui nyt Kello-Taavetti. Silloin lähestyi äkkiä yksi mies pikaisin askelein. Se oli Lauri Pietarinpoika. Tämä riemahti ilosta, äkätessänsä Juosepin. Poika taas kertoi kielevästi vanhalle ystävällensä, että äidenisä parka oli aivan väsyksissä.

"Lauri! mene pian takaisin metsään, sanomaan että olemme löytäneet lapsen; se olisi väärin, antaa kylänmiesten vaeltaa ympäri turhaan," lausui Taavetti vapisevin ja heikoin äänin.

Lauri kiirehti kohta pois korkealla riemuhuudolla: "Hän on löytty! hän on löytty!" kirkui hän ehtimiseen, juostessansa mutkivaa tietä, jotta oli hengästymäisillensä.

Taavetin tykö tuli nyt Elsa; hän sanoi: "Antakaatte minulle lapsi!"

"Ei, minä en laske poikaa enään pois tyköäni. Mitä sinä lapsesta tahdot?"

"Minä kantaisin lapsen ylös ja panisin hänen maata kammariini. Tulkaatte ynnä!"

"Sinä olet erinomainen impi, niinkuin äiteskin oli kelpo akka. Minä tulen kanssas, mutta minä uskon tuskin jaksavani ylös trapuista..."

"No, tulkaatte sitte talliin! Siellä on myös lämmin," sanoi Elsa nerokkaasti.

Tyhjään pilttuusen pöyhittiin nyt heti sija horroksissa olevalle pojalle hajahtaviin heiniin — ja Taavetti alas istui kuin äite valvomaan rakastettunsa unen ylitse. Vasta kaiken tämän sääilityä, vaelsi Elsa hiljaisin askelein tallista.

KUDESTOISTA LUKU.

Maataan ja valvotaan Heljemyllyllä.

Kummaltaki vanhemmalta — heti kun mäen päältä näkivät kynttilät Heljemyllystä — oli Lauri lähetetty tiedustamaan mitä siellä tapahtui. Uotin ja Martinan piti sen aikaa odottaman.

Lauri palasi pian, vaan ei löytänyt niitä molempia paikalta, johon oli jättänyt heidät. "Minä uskon olevan kuin kaikki tyyni olisi noiduttu tänäpäni," pakasi Lauri, käydessänsä ympäri, etsien kaikilta tahoilta.

Uotilla ja Martinalla oli varsin toista tehtävää: he olivat jahtaamassa niitä kolmea enkeliä. Uoti oli väkevällä äänellä huutanut heitä seisautumaan, kun tulivat tietä edespäin. Pojut, peljästyneet ukkosen äänestä, eivät luonnollisesti pysähtäneet, vaan juoksivat minkä jaksoivat.

Saaden kipeän toivoa, lausui Martina Uotille: "Saatpas nähdä, että Juoseppi on mennyt niiden laulavien poikain kanssa!" Uoti ei tarvinnut kuulla muuta, ennenkuin hän painavin askelein juosta luntusti pakenevien perässä. Juurikun karhujautti oli onnistunut ja Uoti aikoi kuulustella yhtä niistä kolmesta enkelistä, edesastui Lauri, kähiseväisesti lausuva, jotta tuskin tajuttiin: "Hän on siellä! hän on siellä!"

"Kuka on siellä!"

"Juoseppi toki!" vastasi Lauri kähisten.

"Missä? missä? missä sitte?" kysyi Martina, luoksi juokseva. "Missä?" kertoi hän kärsimättömästi, "sano Jumalan tähden, onko hän elävä eli kuollut?"

"Hän istuu siellä ylhäällä Heljemyllyllä ja juo lökäriä!"

"Minun Juoseppini! Juoseppi!" huusi Martina suurimmalla ilolla, ja juoksi hetikohta niin nopeasti alas mäkeä, että Uoti vaivoin taisi seurata. Pian lensi hän ylös portaita pytinkiin, tempasi oven auki väkiväellä, ja huusi: "Juoseppi! Juoseppi! missä siis on Juoseppini?"

"Laita itses hiiteen Juoseppines!" rämäsi yksi tyly vaimoääni.

Martina oli tuskin kuullut ja tuntenut tämän äänen, ennenkuin hän — äsken niin väkevä ja iloinen — hermotonna kaatui permantoon. Uoti, ehkä seisova Martinan takana, hämmästyti tätä niin, ettei hän kokenutkaan estää lankeemista. "Äite! äite!" oli ainoa sana kuin sai pakastuksi. "Mene!" kuiskasi saapuille rientävä Elsa Uotille, "mene sinä, minä autan Martinaa. Anna minulle kuitenkin ensin vähän lökäristä tuolta, minä koetan kastella sillä hänen huuliansa! Tuo minulle sitte vähän lunta, pannakseni

hänen ohimuksillensa!"

"Haha!" nauroi pahanelkisesti äite Pentinpoika. "Koko mailma on hullupäinen, vaan en minä. Menkööt he niin pyörryksiin kaikki — viimeinen sanani on kuitenkin: ei, ei ja taas ei!"

Ukko Pentti, vastaamatta tähän puheeseen, meni sen sijaan Martinan tykö ja sanoi ystävällisesti: "Kuules, Martina! ole nyt hyvä ja ymmärtäväinen ja koeta muuttaa itses! Niin-jaa! nouse ylös ja kuule mitä minä sanon sinulle! Juoseppi on nukkunutta makaava tuolla alhaalla tallissa ja Taavetti on hänen luonansa."

"Jos tahdot, Martina," lausui nyt Elsa, "niin tule kanssani kamarini! Uoti menee noutamaan lapsen, ja me panemme hänen maata minun sänkyyni."

Koska Uoti viivytteli epäileväenä, pitkitti Elsa: "Mene sinä vaan, ei mitään pahaa tapahdu Martinalle. Minä olen hänen tykönänsä!"

"Ja minä myös!" lausui Pentti vakaalla äänellä. Uoti meni alas talliin. Täällä löysi hän ukon Taavetin makaavan niin sikeästi, ettei raskinnut hänen untansa häiritä, mutta horroksissa olevan pojan otti hän käsivarsillensa ja kantoi ylös Elsan kamariin.

Martina oli niin liikutettu, ettei hän taitanut mitään puhua; hän kumartui ainoasti alas nukkuvan lapsen puoleen ja kuunteli himarruksella sen hiljaista hengitystä.

"Panen nyt vähäksi aikaa lepäämään tänne lapses luoksi," sanoi Elsa liikutetulle äidelle. Viimemainittu katsahti ylös ihmetellen. "Iloitse!" lisäsi ensinmainittu, "että kaikki on onnellisesti päätynt! Sinun Uotis ja minä olemme tosin kihlatut; vaan ei se merkitse mitään; se on tapahtunut vaatimuksesta. Uoti on siihen pakoitettu niinkuin minäkin. Sinun Uotis on kelpo mies; hän ei ole puhunut minun kanssani muuta kuin sinusta, jaa — hän ei suonut edes minulle suunantoa," lisäsi Elsa puolella hymyllä.

"No, niin suon minä sen!" sanoi Martina, hellästi halaten ja suudellen Elsaa.

"Ah, joka saisi ynnä tehdä tuota!" virkkasi Lauri, ääneti oleva todistajana tähän kaikkeen. "Ah!" sanoi hän maiskien huuliansa, "te olette erinomaiset immet ynnä molemmat. Elsa, minä luulisin sen nyt olevan soveliasta, että sinä ottaisit minun, koska et saa tuota roistoa. Etkö tahdo? yhden asian täytyy sinun kuitenkin suoda minulle — että saan tehdä sinulle vihkikengät."

"Kernaasti," sanoi Elsa, "koska se tulee kysymykseen. Mutta nyt saan kutatiesi tarjota vähän kihlauslököriä?"

"Jaa, niinpä kyllä!" sanoi Lauri, "sitä paremmin kuin minun sitte pitää rientämän Ritarivaaralle ilmoittamaan vahdille, Juosepin löydetyksi."

Heti kohta senjälkeen poisläksi Lari Pietarinpoika.

"Mutta missä on isäni?" kysyi äkkiä Martina.

"Hän makaa siellä alhaalla heinissä nukuksissa", vastasi Elsa.

"Ah, voi! jos hän herää ja ei löydä poikaa vierestänsä, tulee hän raivoksi," sanoi edellinen.

"Rauhoitu!" lohdutti Elsa, "minä menen alas talliin ja odotan siellä, siksikun herää."

Nyt oltiin hiljaisesti Heljemyllyllä. Sivukammarissa uinueli Juoseppi, ja hänen luonansa valvoivat Uoti ja Martina. Tallissa heinävuoteellansa uneksui levottomasti väsynyt Kello-Taavetti, ja hänen tykönänsä valvoi Elsa. Siellä ylhäällä kammarissa luhdilla makasi Heljenukko. Somalla nojaustuolilla salissa istui äite Pentinpoika yksinänsä ja puoli uneksivana. Hetken perästä nousi kuitenkin viimemainittu; hänen ylöntäytetty sappensa kaipasi tyhjentämistä. Hän astui siis ylös luhdille, herättämään Heljenukkoa. Koska tämä, huolimatta kaikista hänen kokeistansa, ei antanut mitään ääntä, tuli hän varsin hurjaksi, kirkui ja sadatteli: "tämä sika jauhosäkiksi taitaa ihan levollisesti maata, vaikka huoneessa on kaikki ylösalaisin käännetty." Äite Pentinpoika meni sitte taas alas ja löysi miehensä edellä häntä isossa kammarissa. Hän aikoi juuri taas istua entiselle sijallensa, kun äkkiä karkasi ylös. "Mitä se tahtoo sanoa!" huusi hän, "onko mailman loppu käsillä?" Pamaus pamauksen perästä humisi vuorten välillä metsässä ja laaksossa. Pamaukset lähestyivät ja pauhinasta kuului pian sekasäyräinen moure torventyyttäyksistä, kulkusten helinästä ja koirain haukkumisista.

"Varo itseäs! sinä olet niin usein huutanut sitä mustaa sorkkinensa, että hän nyt tulee. Anna myöten koska vielä aika on," sanoi Pentti pistätellen.

"Tuleeko paha, sen parempi," vastasi äite Pentinpoika, "hänen kanssansa taitasin puhua sanan, ja kelvollisen. Mutta sinä ja kaikki, mitkä miehiksi kutsutaan, ette kelpaa. Te ryömitte kohta ristille; kiitän, tiedän yhden vaimon oikeasta luonnosta; hän ei myötenanna koskaan. Minä en myös perään anna koskaan; ennenpä kuolenkin."

Raju jahti tuli yhä likemmä; pian seisahti se myllypykingin edustalla. Juuri tässä silmänräpäyksessä kuului talista yksi vaimoihmisen parku ja valitus yhdeltä miehenääneltä. Päämies seisahti kummastellen, mutta heti kohta juoksahti hän sisälle talliin, sinne seurattu Lauri Pietarinpojalta.

"Auttakaa! auttakaa!" huusi Elsa sisään tuleville, "hän on hurjistunut, uskoo minun varastaneen lapsen, ja tahtoo sentähden minun tappa."

Taavetti, josta tämä sanottiin, ei kuunnellut sitä, hän vaikeroitsi hassumaisesti ja repeli hurjasti hiuksiansa.

"Taavetti!" sanoi herr Edvardi kannattavalla äänellensä, "rauhoitu!" Tartuttu väkeviltä käsivarsilta, nousi Taavetti istuallensa heiniin, ja vilunväreet vapisuttivat ukko parkaa. Vähän hetken perästä oli hän rauhoittunut ja antoi Elsalle käden, pyytäen anteeksi. Herr Edvardi tarttui nyt ukon toiseen käteen ja autti hänen seisoallensa. "Te olette hyvät ihmiset ynnä molemmin," sanoi Taavetti hellästi. Edvardi tukesi Kello-Taavettia vasemmin käsin ja oikean tarjosi hän Elsalle, tietten ei minkätähden — ja neito antoi hänelle kätensä, oikein tietämättä mitä varten, ja niin pitivät he nyt käsin toinen toistansa. Kummanki tuella kävi Taavetti sitte ulos tallista.

Kohtaus Taavetin ja Martinan välillä oli lyhyt ja harvasanainen; tytär korotti vaan isää kohden lasta, jota kyyneleillä syleili; sitte menivät he muiden tykö isoon kammariia. Lauri jahkasi täällä äite Pentinpojan kanssa ja koki leikillensä taivuttaa häntä, antamaan ruunun ja ristin eroittaa, jos Juosepin piti saaman kutsua häntä isänäideksi taikka ei.

Isossa salissa näyttihen nyt myös Heljenäite komeasti puettuna, kiiltävästi hoitaakseen emännyyttä. Koska kaikki läsnäolevaiset olivat saaneet osansa lökäristä ja Heljenäiden teeskellystä kohteliaisuudesta, sanoi herr Edvardi: "Nyt on jo aika käydäksemme kirkkoon." Kaikki riensivät heti liittämään ulkona odottavaisiin kylänmiehiin; mutta juuri kun järjestetty joukko piti pois lähtemän, seisahdettiin taas. Ylhäältä isosta kammarista kuultiin Lauri huutavan: "Hurratkaa äite Pentinpojalle! hän sanoo jaa!" Kaikki siellä ulkona olevaiset nostivat nyt korkean hurrahuudon, seuraton pyssynpamauksilta ja torventyyttäyksiltä. Että äite Pentinpoika silmänräpäyksen osoittihen yhdessä avetussa akkunassa — sitä ei kukaan ihmetellyt. Oliko kuitenkin aikomuksensa jotakin sanoa, niin pettyi hän siinä, sillä hänen huutonsa ei taitanut läpäistä sitä yhteistä meteliä.

Pauhaava matkue ojensi nyt vaelluksensa edespäin kylään. Elsa kävi Martinan keralla. Mutta tulleet ensimmäiseen mäkeen sanoi edellinen: "Minä tulisin mielelläni kansanne kirkkoon; mutta en tiedä mikä on; juuri nyt lankee päälleni suuri ahdistus sentähden, ettei isä herännyt metelistä. Minä olen tehnyt pahasti, että unhotin peräänkatsoa isää. Hyvästi siis te kaikki!" Niin sanoen antoi hän kättä Martinalle, sitte Uotille. "Hyvää yötä, Juoseppi!" sanoi hän, kätellen poikaa. "Hyvää yötä teille kaikille!" Hän kävi viimeksi ohitse joukon päämiehen, herr Edvardin. Neito tunsi nykäyksen kädessänsä; nuori maanviljeliä havaitsi samankaltaisen tunnon; vaan ihmisten edessä eivät he kuitenkaan kätelleet toinen toistansa.

"Hyvää yötä!" sanoi Edvardi hiljaa, ja vielä hiljempää vastasi neito: "Hyvää yötä!" Lauri oli jälleen saanut täyden äänensä; sen osoitti hän parhaiten pakaisemisellansa Elsalle korkean hurrahuudon, johon koko joukko sydämellisesti yhdistyi.

Matkue kävi nyt yhä kauemman edespäin. Pian seisottiin päällä pitkän kylämäen. Lauri huusi nyt Edvardin luvalla koko joukolle korkeasti: "Seisahtakaa levähmään!"

Juuri siinä toisella puolen ojaa, makasi se tapettu susi samalla paikalla, johon oli Uotilta viskattu. Uoti, kaiken matkaa kantanut vähää Juoseppia, laski hänen nyt maahan ja talutti kuolleen suden tykö. "Katsos," sanoi hän kopeasti pojalle, "tuon olen minä tappanut pahkasauvallani." Poika tuli kaikesta tästä liikutetuksi, vaan eivät mitkään Uotin kehoitukset voineet häntä taivuttaa petoa koskemaan. "Se on hyvä, näen minä!" sanoi Uoti harmistuneena, "sinä tarvitsit toki joutua isäs käsiin, sillä jos olisi kestänyt sitä tekoa, niin ei sinusta milloinkaan olisi tullut oikeata Pentinpoikaa."

Joukko läksi jälleen sitte kulkemaan. Uoti kävi ensimmäisinä, Juoseppi oikeassa kädessä ja laahaava susi vasemmassa. Pian seisahti matkue ulkona Taavetin tuvan edustalla.

Suurta pienessä tuvassa.

"Yhden asian olin unohtamaisillani sanoa teille: Heljenukko...", niin puhui Anna, koska hän äkkiä keskeytettiin huudolta ulkoa...

"Hän on löytty; me olemme löytäneet Juosepin. Hurraa!"

Kaikki vaimot sisältä juoksahtivat ulos ja kysyivät: "Kukaan ei ole kaiketi saanut vahinkoa, eli tarvellyt itseänsä?"

"Ei!" kuului vastaus; "kaikki olemme hyvin vahingotta."

Yksi vaimoista pysähti kuitenkin kaiken tämän alla sisään, ja se oli ompelia Anna. Hän istui häirähtämättä paikallansa, sioitti ainoasti jalkansa lujemmin pallille, joka nyt rupesi huiskumaan monista ja raskaista askelista, kuin permannolla nyt käveltiin. Sitä visummin varustaakseen sijaansa, otti Anna salaa yhden näpillisen nuuskaa — ja nyt oli hän sonnustettu sekä näkemään että kuultelemaan ja kyselemään.

"Perästäki löysimme hänen, kuules!" huusi Lauri muiden edellä sisään rynkäävä.

"Ja minun jakkuni, jota olen ommellut, on myös valmis," lausui Anna, vasten kaikkea kainouttansa täysin vakuutettu siitä, että hän väsymättömällä neulomisellansa oli pitänyt pojan hengissä. Koska yksinkertainen Lauri kuitenkin ei näkynyt hoksaavan tätä, kysyi hän: "Mistä te pojan löysitte?"

"Heljemyllyltä."

"No niin, sitä ei olisi minun oikein tarvinnutkaan kysyä," vakuutti Anna, katsoessaan ympärillensä, levollisella luottamuksella. "Minä tiesin missä hän oli; minä olen muka maininnut tienki, jota hän on kulkenut: juuri koska huuto kuului täältä ulkoa, lausuin minä sanan Heljenukko. — Kaikki vaimot täällä sisällä taitavat sen todistaa." Paras asia kaikista oli, Annan mielestä, se ihmeellinen lahja, jolla hän uskoi itsensä varustetuksi — lahja nähdä missä hän ei itse ruumiillisesti ollut saapuilla. Niinmuodoin koska kaikki olivat sisään tulleet, ja Martina ilosta pusersi ja taputti Annaa, sanoi tämä: "Minä tiesin sen ennen, minä sanoin sen ennen, Heljemyllyssä poika on! Samana minuutina, kuin Lauri tänne sisään rynkäsi, mainitsin minä sanan: Heljenukko — ja nyt aavistan minä että sinä saat Uotis!"

"Jaa, niin se on! tuolla tulee hän!" huusi Martina iloisesti.

Anna katsoi kainosti maahan päin; hän ei tahtonut olla taitavanansa aavistaa ja ennustaa, siinä oli kyllä hänen mielestensä, että hän itse oli siitä vakuutettu. Hän ei enempää osoittanut mitään viittausta ihmeellisestä lahjastansa; nyökkäsi ainoasti kaikille ja jokaiselle, jolla oli jotakin juteltavaa. Hänen päänsä kumarrus ja silmäpeittonsa merkitsivät kaikki, hänen itse mielestensä kumminkin, että mitä te taitaisitte jutella minulle, sen olen minä nähnyt ja tietänyt ennen, ja mikään ei tästä kaikesta kummastuta minua.

"Tiedättekös," sanoi Juoseppi, juosten Annan tykö, "minulla on nyt yksi, kaksi, kolme isää; tuossa he ovat kaikin kolmin!"

"Se on hyvä, mutta nyt pitää Juosepin menemän maata," käski äidenisä.

"Martina, mene ja pane poika maata!" Kääntynyt vaimonsa puoleen, huusi hän hänelle korvaan: "Jumalan kiitos, että kaikin taas olemme kotona!" Ämmä nyökkäsi lempeästi. "Mutta kuules, isä, onko siellä satanut heiniä?" kysyi hän heti senjälkeen, nykiessään ukon valkeasta parrasta pois muutamia heinän korsia. Kaikki nauroivat nyt sitä, ja ämmä kuuro seiso i myös itse siinä suu hymyssä sekä käänsihen ympäri katsellaksensa vieraita. Nähtyänsä Pentin ukon, antoi hän hänelle kättä ja sanoi: "Istukaa, istukaa sitte!"

Uoti astui nyt ämmän tykö, antoi hänelle kättä ja huusi korvaansa ukkoisenäänellä: "Jumalan rauha anopille!"

Ämmä nytkähti takaisin, ikään kuin kelpo nyhjäyksen saanut. "Minä kuulen kaikki; en ole niin kuuro sentään." sanova tämän, meni ämmä istumaan tavalliselle sijallensa liedellä, jota hän aina sitte eräällä arkuudella katseli Pentinpoikia kookkaita ja heidän jättisuuria koiriansa. Taavetin matalaan tupaan ei olisi mahtunutkaan monta senkaltaista vierasta.

Vähä Juoseppi oli nyt sitä vastaan käynyt palaksi aikaa istumaan Pentti Pentinpojan polvelle. Hyväellen sanoi hän ukolle: "Lahjoittakaatte minulle iso susikoiranne; minä tahtoisin sen saada." — "No niin, ota se sitte," sanoi ukko lempeästi. "Sinä olet minun; kuules," virkkasi poika, juosten silittelemään koiraa. Tämä ei kuitenkaan ollut taanansa siitä, vaan meni ja laski kuononsa entisen isäntänsä polvelle.

Taavetti, vähän kateillaan siitä hyvätahtoisesta mielyttelemisestä, kuin Juoseppi osoitti Pentille, sanoi nyt eräällä kärsimättömyydellä vaimollensa: "Etkö tahdo sitte ottaa poikaa pois täältä ja viedä häntä maata?" Talutettu siis äidenäideltä täytyi nyt Juosepin jättää huoneen. Tuskin oli ovi suljettu heidän molempain peräänsä, ennenkuin Anna esiin astui ja kaikkien ihmettelemiseksi lausui vakaalla äänellä: "Nyt, Martina, pitää sinun pukeuta morsiameksi! Tule, minä puetan sinun, sen olen minä luvannutkin. Te Pentinpojat, jos olette oikeat miehet, toimittakaatte niin, että vihkimys tapahtuu vielä tänä yönä! Minkätähden tirkistelette minua niin ihmettelevillä silmillä? Menkääte kirkkoherran tykö, ja jos oikein asian ajatte, niin myöntyypi hän kyllä. Tule, Martina, minä tahdon puettaa sinun nyt. Se olisi kovin surkea sinulle, käydä sydänpäivänä ja peitellä kasvoja; olet tosin kyllä jo kauan ilmanki sekä nähnyt harmia että saanut hävetä. Tule!"

Vaiti oleva hämmästys oli vallannut jokaisen, vaan Anna ei ollut millänsäkään; hän veti Martinaa kanssansa kammariin. Vähän hetken perästä tuli Martina takaisin, yksinkertaisesti puettuna. Uoti astui nyt edes ja osoitti hänelle jotakin, kuin kantoi hyvin käärittynä ja erinäisellä nauhalla kiinitettyä rahakukkarossansa. Sitte kääntyi hän huoneessa ja sanoi iloisesti: "Rakas isä ja te rakas appe, nyt on kaikki oikein asia. Tulkaatte kanssani kirkkoherran tykö! Vielä tänä vuorokautena täytyy hänen antaa meidät toinen toisellemme!"

"Ei se käy laatuun," virkkasi Pentti.

"Täytyyhän koettaa," vastasi Uoti.

"Vielä olisi asia," lausui Taavetti vakaisesti, "koska joku ilmoittaaksen kuulutukselle, täytyy hänen taitaa katekismuksensa, etenki kymmenet käskyt. Taidatko sinä lukea ne ulkoa minulle, Uoti? Et taida. Sinä vaikenet? No, katso tässä, ota poikas katekimus, mene kammariin ja lue ylitse ne kymmenet käskyt."

"Minä tahdon auttaa sinua," sanoi Martina, ja nyt meni hän Uotin kanssa kammariin.

Työ oli raskasta. Uoti tavasi ja luki niin, että isot hikipisarot herneilivät otsallansa, mutta sentään ei taitanut hän saada käskyjä yksinkertaisia päähänsä, sekautuva erinomattain niiden keskinäisessä järjestyksessä. Hän tunsu sydämensä myöski syvältä liikutetuksi, koska hän yön hiljaisuudessa luki Jumalan kaikkivaltiaan ijankaikkista lakia, jota hän ei paljon ollut ajatellut aina hamasta lapsuudestaan ja koulunajasta.

"Taitaako meidän Juoseppi ne kymmenet käskyt ulkoa?" kysyi Uoti nöyrällä äänellä Martinalta.

"Taitaa tosiin, sanasta sanaan."

Anna pelasti nyt Uotin murheellisen; hän tuli kammariin ja sanoi: "Älkääte nyt kauemmin viivytelköt sen kanssa! Jos et taida kymmeniä käskyjä, niin käypi laatuun luvata kirkkoherralle, että luet ne perästäki päin."

"Jaa, niinpä se on!" vahvisti Uoti iloisempänä, kuin jos ompelia olisi nostanut pois hänen olkapäiltänsä taakan raskahimman.

Nyt palasivat he taas kaikin kolmin isoon kammariin.

Taavetin vaimo, ukoltansa sillä välillä saanut tiedon hankkeista, kysyi nyt, kun kaikki olivat lähtemisissä: "Pitääkö minun jäämän kotia, katsomaan Juoseppia? Minä tahtoisin kuitenkin olla kernaasti läsnä, kun Martinani vihitään."

"Anna kukatiesi on hyvä ja jää kotia pojan tykö?" lausui Taavetti.

"Ei, minä en ole niin hyvä," vastasi Anna, haavoitetulla arvoisuudella. "Minä olen luvannut olla läsnä Martinan vihkimisessä, ja en taida olla sieltä pois, jos tahtoisinkin."

Onneksi tuli nyt sisään kaikkien auttaja tarpeessa, Lauri Pietarinpoika, koreasti vaatetettu vihkimisessä aivoitussa läsnä ollaksensa. Martina sanoi heti hänelle: "Orpana, joka on aina ollut hyvä minulle ja Juosepille, mielistyy, luulen, jäämään pojan tykö; muuten ei taida äite tulla ynnä kirkkoon; jonkun täytyy jäädä pojan luoksi."

"Jaa, koska niin on, niin pysähdän minä lapsen tykö," sanoi Lauri, ja nyt läksivät muut matkalle pappilaan.

Tulleet sinne astuivat toiset sisään kirkkoherran tykö saliin, mutta Anna meni kyökkiin, jossa hän pian sai neitsyen, kummankin hyvin ymmärretyksi eduksi, aukaisemaan vähäisen akkunaa saliin päin.

KAHDEKSASTOISTA LUKU.

Lapsen tähden.

Kirkkoherralle ja hänen rouvallensa oli viimekuluneen vuorokauden yö, niinkuin edellisenki tullut päiväksi muutetuksi. Ehkä kirkkoherra ei tahtonut sallia soittamista isolla kellolla, oli hänellä kuitenkin sydämellinen tuntoisuus, ja vaikka ei taidettu nähdä sitä hänen päältänsä, odotti hän yhtä levottomasti peräänetsimisen loppua, kuin joku toinenki. Vihdoin, kauvan viivyttyä, oli joukko takaisin palannut; tieltä ulkoa kuului sekaisia ääniä ynnä torventyyttäyksiä, ja kohta sisään astui kirkkoherran suoverikin, herr Edvardi.

Viimemainittu kertoi kuinka Juoseppi oli löytty Heljemyllyltä. Himarruksella ylisti hän sitte rehellisiä kylämiehiä. "Näillä miehillä," sanoi hän, "ei ole enempää kuin heidän henkensä ja terveet jäsenensä, joilla täytyvät ansaita leipänsä, ja kuitenkin ovat he, epävakuudella, kuin jostakusta välttämättömyydestä, vuovanneet ja vaaraan antaneet tämän kaikkensa pelastaakseen yhtä kadonnutta lasta! Sepä, jos mikään, osoittaa sydämen löytyvän näissä ihmisissä — ja minä en ollenkaan ihmettele sitä, rakkain suoveri, että sinun on raskas ja vaikea, jaa, melkein mahdoton luopua heistä."

Kirkkoherra kuunteli tätä kaikkea, sanaakaan lausumatta, oliko suostumisesta eli vastustamisesta; rouva sen sijaan kysyi nopeasti: "Niinmuodoin on Myllärin-Elsa kaiketi luopunut tahtomasta Uotia? Jumalan kiitos olkoon! Tytöllä on hellä ja hyvä sydän, ja minä toivon, hänen käy pian kyllä hyvin mailmassa. Miksi ette ottaneet häntä kanssanne kylään? Ah, jos olisitte tuoneet hänen ynnä, tänne meille, Edvardi! Tyttö parka tarvitsee nyt suojelusta ja pelastusta, isänsä, ilkeän äitepuolensa ja häijyn äite Pentinpojan suhteen."

Edvardi veti hiljaisen huokauksen, vaan ei vastannut mitään sisären puheeseen; sen sijaan virkkasi kirkkoherra: "Olkaatte rauhoitetut Elsan suhteen! Hän on sydäntervettä luontoa; muuten ei taideta välttyttää joltakulta ihmiseltä hänen töidensä seurauksia, olkoot hyviä eli pahoja. Jolla on voimia vaikuttaa, hänellä täytyy olla ja on useinki voimia kantaa töidensä seuraukset."

Edvardi näkyi rauhoittuvan tästä, kuitenkin hehkuivat hänen poskensa, koska sisar silitteli hänen päätänsä. Sivistyneen naisen kunnollisuudella sanoi kirkkoherran rouva: "Hyvä Edvardi, sinä olet väsyksissä, ja minä kehoitan sinua kohta menemään levolle. Itse tulen vähän hetken perästä ja tuon sinulle lämmintä teetä."

Edvardi oli iloinen saada etäännyä ja kiitti sydämässänsä sisärtä, hänen hellätuntoisuudestaan, samassa kun iloitsi, saada niin pian sisärelle jakaa osan sydämensä salaudesta.

Ovi oli tuskin kerjinnyt kiini Edvardin perään, kuin ulkoa porstuasta kuului naputus. Kirkkoherran rouva huusi kohta: "Tule sisään!" kuitenkin viivyteltiin ulkona. — Viimein sisään astuivat Pentti Pentinpoika, Kello-Taavetti ja hänen vaimonsa, ja heidän perässänsä Uoti ja Martina.

"Herr kirkkoherra," lausui Kello-Taavetti, "Jumala on ihmeellisesti auttanut meitä; olkaatte nyt, kunnian herr kirkkoherra, myös niin hyvä että autatte mitä vielä puuttuu, jotta kaikki kävisi järjestykseen ja tulisi oikealle kannalle!"

"Mitä te pyydätte minulta?" kysyi kirkkoherra.

"Puhu sinä!" sanoi Taavetti Pentille, vetäytyvä takapuolelle.

"Minä ajattelen," alkoi Pentti, pyyhkäisevä vielä kerran paljasta päälakeansa, ikään kuin olisi vielä yksi lakki kohteliaisuuden tähden ollut pois otettava — "minä ajattelen, jaa, minä tahtoisin sanoa, ettei minulla ole mitään sitä vastaan, että kunnian herr kirkkoherra antaa minun Uotini ja Martinan toinen toisellensa."

"Ah, sepä nyt jalosti!" lausui kirkkoherran rouva, ja Uoti astui edes Martina kädessä ja sanoi: "kunnian herr kirkkoherra, me rukoilemme sitä nöyrästi."

"Me rukoilemme sitä nöyrästi!" kertoi Martina matalalla äänellä.

"Kärsivällisyyttä, odottakaatte vähän!" sanoi kirkkoherra, "yljän ja morsiamen pitää käydä minun kanssani kammariin." Hän meni nyt edellä, ja ne kaksi muuta seurasivat.

"Istukaatte!" sanoi hän siellä sisällä. Koska olivat istuneet, alkoi hän taas puhumaan: "Kuule'pas, Uoti! uskotkos kukatiesi sentähden, että olet rikkahin paikkakunnassa, taitavas kaikki ostaa rahalla, myöskin syntein anteeksi saamisen? Uoti, Uoti! se ihmeellinen ruumiinvoima, jolla Herra on sinun

varustanut, on tehnyt sinun ylpeäksi, ja tässä sinun röyhkeydessäs olet sinä unohtanut hänen lakinsa, joka sinun on niin ylönpalttisesti varustanut ja lahjoittanut. Tuletko tänne samalla röyhkeydellä, samalla ylpeydellä, samalla unohduksella Herrasta? Käänny sitte takaisin! minä en taida auttaa sinua!..." Kirkkoherra keskeytti tässä puheensa, ja Uoti vastasi: "Kukaan ihminen mailmassa ei tunne minua, ei isäni, ei äiteni, ainoasti tämä Martina tuntee minun. — Te, kunnian herr kirkkoherra, tunnette tosin myös minun, vaan ette oikein. Tosi on, kuin kunnian herr kirkkoherra äsken sanoi, että minä olen ollut röyhkeä ja raivo veitikka, joka kernaasti olisin hakannut kaikki, mitä tielläni on seisonut, pieneksi kuin kryynit. Tosi on myös, Jumala paratkoon! etten ole vielä saanut lopen pohtia tästä rajusta veitikasta sisälläni; mutta hän alkaa jo kuitenkin lannistua ja Herran avulla, teidän avullanne, Martinani kanssa ... minä ... minä..."

Uotin kasvot nytkähtivät kovin ja liikutus ylitsevoitti sen väkevän miehen.

Kirkkoherra lausui nyt: "Laki sanoo: että pitää kuulutus tapahtua kolmena sunnuntaina perätyksin."

"Ah, sanokaatte, mitä tekemäni pitää, että se nyt tapahtuisi yhdellä kertaa. Kunnian herr kirkkoherra ei suinkaan taida eteensä asettaa, miten asia on minua kivistellyt ytimiin asti, lapsen tähden. Ah, olkaatte kanssakärsivällinen meille!"

"Ah, kunnian herr kirkkoherra!" rukoili Martina, "emmekö me jo kauan kyllä ole rangaistut? emmekö kyllä kauan ole kärsineet?"

"Ei niin. Sinä olet tosiaan käyttäinnyt hyvin tällä sinulle raskaalla ajalla, mutta niinpä myös on syntis ollut raskas. Ei se saa tapahtua, että ne, jotka ovat ylitse käyneet Herran lain, nyt lisäksi tallaisivat meidän kirkolliset asetukset jalkainsa alle. Minä en tahdo sitä myöten antaa!"

"No, josko se on varsin mahdotonta, niin saamma me Jumalan nimessä odottaa," sanoi Uoti. Martina taas ei taitanut itkulta virkata sanaakaan.

Kirkkoherra antoi murheellisten istua vähän hetken ja rauhoittua, sitte sanoi hän: "Tulkaatte nyt minun kanssani ulos toisten tykö saliin."

"Onko kaikki suora?" kysyi kirkkoherran rouva hyvätahtoisuudella.

Uoti ja Martina pudistivat päätänsä; ukko Pentti astui nyt edes ja kysyi: "Kunnian herr kirkkoherra, onko se kuulutuksen tähden?"

"On, on!" vastasi Uoti.

"No, jos ei muuta ole," sanoi Pentti rynnästellin, "niin maksan minä kernaasti sakot, ehkä kuinka suuret olisivat."

"Kuule'pas Pentti!" vastasi kirkkoherra vakaisesti, "joka on rikas, hän uskoo taitavansa suorittaa ja silitellä kaikki rahoillansa; mutta ei se niin ole. Minä tahdon sanoa, Pentti, paljon olevan, mitä Pentti ei kymmenellä hevoisellansa taitaisi saada liikahtamaan. — Vielä yksi asia: onko vaimonne antanut luvan kihlaukseen ja naimiseen?"

"Lauri sanoi niin," virkkasi Edvardi, "kutsuttakoon Lauri Pietarinpoika tänne!"

Uoti kiiruhti heti matkaan ja palasi pian takaisin Laurin kanssa.

Koska kirkkoherra kysyi jos äite Pentinpoika oikein on antanut suostumuksensa, rupesi Lauri vapisemaan ja vastasi: "Ei! minä vaan viettelin; ei hän ole!"

"Hyvä, että puhut totuutta," vastasi kirkkoherra, "kuitenkin tahdon minä itse, äite Pentinpojan suostumuksettakin, ottaa sen omantuntoni päälle että vihin teidät. Mutta nyt täydyn minä sanoa teille jotakin: minä myönnyn — en sinun uhallas, väkevä Uoti! en myöskään osoitetun katumukses tähden, ehkä toivon sen olevan pysyväisen; enkä minä myönnö myöskään sinun röyhäilemises tähden sakkojen maksamisesta, isä Pentti; vaan se on yksin ja ainoasti..."

"Vähän Juosepin tähden," taitanut ei kirkkoherran rouva olla väliin sanomatta; "vähän Juosepin tähden sinä myönnyt. Mitä ajattelisi lapsi, viisas ja utelias, siitä, että vanhempansa nyt vasta kuulutettaisiin? Paljon pahentavaista saisi poika kentiesi kuulla siitä muilta lapsilta. Ja kuka tietää, ettei myrkyllinen pisara senkautta lankeisi hänen sieluunsa. Kuka tietää, mitkä onnettomat seuraukset se vaikuttaisi tuleviin aikoihin?"

"Niin se on!" vakuutti kirkkoherra, "lapsi makaa nyt kahtalaisin suhdin, eikä vielä ymmärrä mailman koukkuteitä ja sekaisia kohtia. Lapsi kävi kuitenkin turvallisesti kuolemaa vastaan, kohdataksensa yhtä isää, joka kaikin väkinensä oli heikko raukka, niinkuin isänsäkin on ollut heikko mies, löyhä vaimonsa

ilkeydelle ja kopea rikkaudestansa. Ainoasti Jumalan kunnioituksesta, joka pelasti lapsen kuolemasta ja tämän lapsen tähden, jonka Herra pelasti sen lujan uskon vuoksi — tahdon minä myöntyä ja yhteenvihkiä teidät, vielä tänä yönä!"

Martina juoksi edes, lankesi kirkkoherran eteen ja suuteli hänen käsiänsä ilokyyneleillä. Uoti olisi nähden kernaasti tehnyt samalla muotoa, mutta niin pitkälle kuin polville lankeamiseen ollut hän ei vielä pääsnyt; hän laski kätensä raskaasti Martinan hartioille, ikään kuin kehoittaaksensa tekemään sitä kaksinkertaisessa mitassa, jotta se tapahtuisi hänenkin asemestansa ja sijastansa.

Vaiti-olo hallitsi nyt salissa. Vähän hetken perästä sanoi kirkkoherra: "kirkossa me näemme taas toinen toisemme!" Vieraat läksivät nyt pois, ja yön hiljaisuus tuli taas pappilaan. Mutta siellä alhaalla kylässä oli virkeys; ja ennenkuin Uoti Martinan, isänsä, appensa ja Laurin kanssa oli ennättänyt kylän ison kadun alkupäähän, meni sanoma jo heidän edellensä kuin kulovalkea: "Uoti ja Martina vihitään vielä tänä yönä. Anna on niin kuullut."

YHDEKSÄSTOISTA LUKU.

Yksi ääni sydänyön hetkenä.

Kellot soivat yön synkeydessä, ja avetusta kirkonovesta tunki leveä valosäde haudoille, lumelta peitetyille. Kirkossa oli koko seurakunta kokouneena, jokaisella kynttilä edessä; urut kuuluivat ja koko seurakunta rupesi veisaamaan virttä.

Urut taukosivat, äänet vaikenivat, ja saarnatuolissa seisova kirkkoherra alkoi:

"Mitä te teette vähimmälle, sen olette tehneet minulle! Näin sanoo Herra, ja tämä on juuri nyt myös toteutunut meidän kolkoissa paikkakunnissa..."

Hän kuvaili sitte kuinka ihminen ei taida itsellensä tehdä jotakuta enempää tahi suurempaa hyvää, kuin mitä tekee lähimmäisellensä, ja "koskaan," puhui hän, "koskaan eivät ole ihmisen kasvat enemmän kauniit ja kirkastetut, kuin sinä hetkenä, jona yksi hyvä työ lähimmäistä kohtaan on osoitettu."

Hän saneli sitte tämän sydänöisen jumalanpalveluksen merkityksestä. "Te olette keskeyttäneet ruumiillisen unenne, kokoontuaksenne täällä, Herran huoneessa; keskeyttäkääte nyt myöskin sielunne uni ja valvokaatte ja rukoilkaatte, jotta sielunne silmät avettaisiin! Valvomisen on monta laatua. Tuossa istuu rakkaus murheellisenä hädän ja kärsimisen vuoteella: se on valvomisen surulla, mutta jos on rakkaus oikea, niin löytyy siinä myös toivoa ja lohdutusta. On vielä yksi valvomisen, se on ylöllisyyden jairstaisuuden valvomisen, se on tyhjä, onhe valvomisen; mailma kutsuu senkaltaisen valvomisen huvitukseksi — se on kuitenkin murheellinen huvitus, ajan päälle turmeleva ruumiin voimat ja murhaava sielun. Vielä on yksi valvomisen, murheellisin kaikista: se on pahan omantunnon valvomisen, koska rikoksenalainen, herätetty pahalta teoltansa, sekä saarrettu yön ja rikoksen kauheudelta epäilevä huutaa: eikö jo päivä? Voi sitä meistä, joka niin valvoisi!... Onpa vielä yksi muukin valvomisen, koska sydän lapsellisella turvalla käy läpitse yön pimeyden etsimään isää. Totisesti sanon minä teille! joka niin valvoo, hänelle on päivä tuleva, hän on kerta näkevä taivaan itsellensä avettuna, hän on näkevä ja lähestyvä sitä Ijankaikkista, joka istuu armoistuimella, ja hän on kuuleva äänen, sanovan:

"Käy sisälle sinun Herras iloon,
Käy sisälle hyvä ja uskollinen palvelia!"

"Senkaltaiseen valvomiseen rukoilen minä itselleni ja teille kaikille valoa ja voimaa ijankaikkiselta Jumalalta. Amen."

*****

Varsinaisen jumalanpalveluksen jälkeen toimitti nyt kirkkoherra yksinkertaisilla, mutta liikuttavilla sanoilla vihkimyksen Uotin ja Martinan välillä. Juhlallisesti hartautettu kansa läksi senjälkeen kirkosta, ja itsekin meni ääneti ja hiljaa kotiansa.

Koska kuu sitte yhtä hetkeä jälkeen puoliyön tuli näkyviin kirkkaana taivaalla, pois hajoittava lumipilvet, silloin valaisi se heleällä valollansa levollisesti makaavan kylän, jonka asujanten sydämet olivat ravitut taivaallisella mannalla ja tunsivat itsensä onnellisiksi tehdyiksi...

KAHDESKYMMENES LUKU.

Jo tulee päivä.

Iloinen oli heräjäminen seuraavaisen päivän aamuna. Jokainen silmä loisti kirkkaasti ja jokainen huusi toisellensa iloisella äänellä: "Hyvää päivää!" Ilma oli kaunis ulkona, mutta kauniimpi oli kuitenkin ilma sisällä sielussa. Tosin paistoi aurinko kirkkaasti taivaalla tänäpäivänä, ja lumelta peitetyt vuoret ja puut kimaltelivat aamuisen valon säteistä; paras kuitenkin oli se sentään, että jotain vähemmän muuttellehtavaa löytyi kuin ilma. Yksi lapsi oli pelastettu, ja hänen vanhempansa, sekä myös äiden ja isän vanhemmat olivat onnelliset, ja siinä makasi yksi kestopidon ilo, parempi, kuin mikään muu; se oli kestopito, josta kaikki taisivat nauttia ja kyllä saada. Kuinka hyvin eikö kirkkoherra ollut säälinyt tätä kaikkea! Mikä vahinko, että hän tahtoi jättää seurakuntansa! Senkaltainen arvollinen pappi ja sielunpaimen olisi ollut pidettävä...

Ylikammarissa Taavetin huoneessa seisoivat Uoti ja Martina vähän Juosepin vuoteen ääressä. Juoseppi lepäsi vielä, vaikka yksi valonsäde, niin leveä kuin pienestä akkunasta mahtui, kävi läpitse huoneen ja valaisi pojan pään ja olkapäät.

"Minä tahdon herättää hänen nyt; kyllä jo aika on siksi," sanoi Martina.

"Tee minulle se palvelu," vastasi Uoti, "että annat pojan vielä maata vähän hetken! Niinpä on minun kiitokseksi; koska olen saanut päätetyksi jonkun vaikean ja raskaan työn, lepäjäisin minä yhtä uinuelmista kolme vuorokautta. Kuinka koreaksi poika näkyy unessansa! minä en ole koskaan nähnyt hänen makaavan nukuksissa." Niin puheli Uoti ja Martina katsahti hänen päällensä ihmetellen.

"Minä tahdon istua siksinä hän heräjä," olivat isän loppusanat, ja Martina kertoi uudestaan, kuinka Juoseppi toisna yönä oli monta kertaa huutanut: Eikö jo päivä? Poika käänsi nyt vuoteellansa levottomasti, kun äite lausui nämät sanat, ja heräämättä, ravisti hän itseänsä, ikään kuin torjuaksensa jotakin pahaa ja harmittavaista. Äite ajatteli sentään, ettei pojan nyt kauemmin pitänyt makaaman, hän nojasi sentähden lapsen puoleen ja sanoi leikkillisin ja selvin äänin: "Äite, eikö jo vieläkään päivä? Jo nyt on päivä, Juoseppi! Heräjä! Isäs on täällä nyt."

Herävä Juoseppi katsahti ylös ja ympärillensä sanomattomalla kummastuksella, mutta hetikohta puhkesi hän isoon itkuun ja parkuun, koska isän jättimäinen varsi nousi seisolle ahtaassa ja matalassa kammarissa. Puoleksi ainoasti heränneen lapsen luuloitukselle oli isän muoto ilmestynyt eriskummaisena unihahmona, ehkäisevänä kuin paksu pilvi auringon valon ja levittävänä pimeyden huoneeseen. Martinan täytyi rukoilla Uotia jättämään kammarin, ja vastus oli äiden kyllä saada poikaa rauhoittumaan niin paljon, että taisi hänen vaatettaa. Uoti viipyi ulkona oven edessä, ja kun kuuli äiden kokevan lohduttaa lasta, leimahti muisto rikoksestansa läpi hänen sielunsa niinkuin salahma, mutta katosi yhtä pian jättäen tilan kiukulle sen ylitse, ettei poika rakastanut ja hyväillyt häntä. "Minä tahdon opettaa kovuudella vielä tänäpäivänä, että hänen pitää minussa kunnioittaman isäänsä!" niin puhui ääni Uotin sydämessä.

Koska Juoseppi astui ulos kammarista, juoksi hän kiiruusti ohi Uotin alas trapuista.

"Pojan pitää oppiman toista; niin ei sovi kohdella isää," sanoi Uoti täynnä kiukkoa Martinalle. Äite selitti kuitenkin hänelle, kuinka rakkaana lapsi piti hänen, koska lumessa ja pimeydessä oli mennyt kohtaamaan häntä; nyt oli tämä taas lapsen isälle tavallinen ujous. Uotin piti kärsivällisyydellä ja hyvydellä vetämän lapsen sydämen puoleensa, ja ei uskovan taitavansa vaatia pojan sydäntä.

"Se on oikein, varsin oikein!" sanoi Uoti mennessänsä alas trapuista niin raskahin askelein, että koko mökki järkkäsi. Siellä alhaalla isossa kammarissa seisoivat äidenisän polven nojalla. Koska Uoti nyt astui sisään, sanoi hän kohta, voittaaksensa pojan: "Kuuleppas, Juoseppi! minä tahdon tänäpäivänä antaa sinulle jotakin kaunista ja julkista! Sanos nyt vaan!"

Poika ei vastannut mitään, katseli vaan isää ujoilla silmillä ja rypitetyillä silmänripseillä. Hän jätti sijansa äidenisän tykönä, vaan ei mennyt Uotin luoksi, hän meni muutetulla katsannolla silmäilemään messinkinaulaa, jossa nyt kiikkui yksi kirjoitus lasin ja raamien välissä. Jo kauaa ennen päivää oli nimittäin Taavetti siihen ripustanut tyttärensä ehtoollistodistuksen entiselle paikallensa. Yksi valonsäde lankesi juuri nyt raamatunpaikalle, näin kuuluvalle:

Pidä mitä sinulla on, ettei kukaan ota sinun krunnuas. Ilm. K. 3:11.

"Nyt on meillä vielä yksi asia," virkkasi Taavetti, "minä olen unohtanut jotakin. Kirkkoherra sanoi

oikein: niitä on päätöksiä ja aikomuksia, joista ei saa vilpistyä; ja minä olen aikonut jotakin, kuin pitää täytettämän. Tule tänne, Juoseppi, tule tänne!" Juoseppi havaitsi kohta, ettei äidenisän ääni kuulunut tavalliselta; kuitenkin meni hän edes ja äidenisä lausui nyt: "Vasten minun käskyäni ja luvattomasti menit sinä pois eilen illalla, ja jos ei Herra olisi ollut armollinen, olisit sinä surkeasti hukkunut, ja saattanut meille kaikille sydämellisen murheen; senkaltaisesta tottelemattomuudesta pitää sinun saaman kuria," tätä puhuessansa oli hän ulos ottanut vitsan paikaltansa peilin takaa, ja pieksi auttavaisesti kyllä sillä sitte itkevän Juosepin. Kohta senjälkeen antoi Taavetti vitsan Uotille, sanoen: "Ota se! Tästedes on asia sinun käyttää sitä, vaan käytä varovasti ja ei koskaan vihassa!" Tyttäreille taas, joka näkyi jotenki tyytymättömältä, lausui ukko varsin hiljaa: "Se oli myöskin sinun hyväkses: kaikki kylässä tahtovat pilata pois pojan, ja yksi tahtoo vetää häntä sinne, toinen tänne; mutta nyt pitää hänen muistaman kurituksen, ja ei seuraaman ensimmäistä, ku tahtoo vietellä häntä kanssansa."

Kaiken tämän alla itki Juoseppi kovin; ilopäivän aamu ei ollut erinomaisen lupaava hänelle.

Myöskin eräessä toisessa huoneessa, pitäjään paraassa, vuodatti toinen ihminen kuumia kyyneleitä tänä poutaisena aamuna. Pappilassa istui piika kyökissä ja itki katkerasti, sillä se kelpo hanhi, joka piti laitettaman päivällispaistiksi, oli varastettu naualta kyökin porstuasta, jossa se oli kiikkunut möyreyntymistä varten kylmässä. Sekä kirkkoherran että hänen rouvansa täytyi mennä kyökkiin, lohduttamaan uskollista palkollista — ja vielä heidän siellä viipyessä, tuli sinne postintuoja kirjeillä ja sanomilla.

Kirkkoherra läpikatsoi heti virkamääräykset ja löysi mitä etsei! Siinä seisoi sangen oikein, että yksi nuorempi pappismies oli määrätty kuninkaalliseen seurakuntaan Salomaassa. Kirjetten seassa taas oli yksi pispalta meidän kirkkoherralle, kehoituksella etsimään paikkaa pääkaupungissa.

"Huihai!" virkkasi kirkkoherra, "pääkaupunkiin minä en tahdo suinkaan muuttaa. En huoli siitä paikasta; minä pysähdän tänne."

Kirkkoherran piika, joka sittemmin meni ravintolaan, ostamaan päivällispaistia (varastetun hanhen asemeen), vei sinne kaksi sanomaa, ihmeellisillä tavoin yhdistettyä, ikään kuin olisivat olleet eroittamattomat; nämät uutiset olivat: hanhi, pois varastettu, ja kirkkoherra, seurakuntaan jäljelle jäää aikova.

Kellot kutsuivat herran huoneeseen; pian astui kirkkoherra ulos asunnostansa, ja liikutuksella näki hän kylän asujamet, seisovina kaksinkertaisessa jonossa kirkonovelta pappilaan asti, kunnioittaaksensa ja kiittääksensä häntä siitä, että tahtoi jäää seurakuntaan paikallensa.

Vähä Juoseppi oli vanhempainsa kanssa ja seurasi heitä yhden tuttavan tyköä toisen tykö. Poika näkyi vähän ihmetteleväiseltä; hän tosin ei puhunut mitään, vaan pusersi välimiten isän kättä. Tulleet kirkonovelle, jättivät vanhemmat Juosepin tovereille, itse temppeliin meneväiset. Koska Juoseppi oli hetken leikitellyt tovereittensa kanssa, kysyi heiltä yksi varsin yhtäkkiä: "Tiedätkös mikä sinun nimes nyt on?" — "Juoseppi Pentinpoika, niinkuin tavallisesti!!" — "Ei, Juoseppi lumessa sinä nyt olet, ja senpä nimen suitatki saada kantaa!"

Ehtoolla tänäpäpä juotiin ravintolassa monta maljaa kirkkoherran kunniaksi ja vähälle Juosepille, eikä väsytty kertomasta toinen toisellensa epälukeisia seikkoja yötisestä retkestä. Oli toinenkin aine puhuttavana, mutta se oli jo puolipäivän aikaan melkein lopen pakistu; me tarkoitamme sitä onnettomuutta, kuin oli tapahtunut Heljemyllyllä.

Puolipäivän aikaan oli nimittäin yksi sanoma tullut kylään, ilmoittava että Heljenukko jo ehtoolla oli kuollut äkkiä, vaikka kuolemaansa ei huonekunta havainnut ennenkuin aamupuoleen yötä. Heljenukon hurjuus, tahtoa kilvoitella Pentti Pentinpojan kanssa juomisessa, sanottiin olleen vienynnä häneltä hengen.

Kukaan ei peljästynyt enemmän äsken mainitusta kuoleman tapauksesta kuin Anna ompelia. Siitä näkyi muka, että hän taisi enemmän kuin muut ihmiset: hän taisi toivottaa ihmiset kuoliaaksi! Hän oli muka toivottanut myrkyä Heljenukolle kihlauslökarissä! Väristys ilosta ja ahdistuksesta läpivavahti ompelian koko olennon ajatellessa sitä, että oli varustettu senkaltaisella ihmeellisellä voimalla.

Anna ei tohtinut mennä ulos; jokainen taisi muka selvästi nähdä hänen päältänsä, mitä hän oli tehnyt, ja hän katui sitä nyt vilpittömästi, niin vakaisesti ollut hän ei sitä tarkoittanut. Tästedes kavahdan minä — noin lupasi hän itseksensä — joskuskaan tekemästä mitään senkaltaista; minä tahdon toivottaa koko mailmalle paljasta hyvää, myöskin äite Pentinpojalle. Vihdoin rohkeni hän hiipiä Taavetin tupaan ja Martinalle siellä ylhäällä luhdilla sanoi hän salavitiä: "Minä pyydän sinua, toimita niin taitavasti, ettei kukaan vaimoista kielittele minun eileisiä toivotuksiani Heljenukosta. Ihmiset ovat niin kauheasti taikamaisia ja luulisivat vihdoin, minun voivan enemmän kuin muiden ihmisten, mutta Jumala varjelkoon minua olemasta ja käymästä jonakuna semmoisena!" Anna tunsikin ainoastansa puoleksi

rauhoittuvansa, koska Martina vakuutti, kenenkään ei ajattelevan mitään senkaltaista ja mailman ei olevan juuri niin tyhmän, että semmoista luuloa kantaisi.

Tässä ajatteli Anna itseksensä: "Sinä olet sentään hyvin tyhmä, Martina! mutta, Jumalan kiitos! minä tiedän kuinka on asiain laita mailmassa."

Myöhemmä päivää, kun Annan tykö tuli muutamia naapurivaimoja, vakuutti hän heille: "Minä toivotan hyvää koko mailmalle, ja kukaan ei taida sitä tehdä korkeammassa mitassa kuin minä. Minä toivotan kaikille ja itsekullenki kaikkea mahdollista hyvää, ketään eroittamatta."

Tosin ei ymmärretty, mitä ompelia tällä tarkoitti; mutta kuitenkin todistivat he kaikki, että on aina osottainnut hyväksi ja hyväntahtoiseksi kaikille ihmisille.

"No! tiedätkös mitä minä sanon?" lausui ompelia, loistavin silmin, "minä en sano muuta kuin pappila ja Myllärin Elsa. Ajatelkaatte mitä minä nyt olen sanonut teille; minä en sano sen enempää!"

Kohta kun sanoma Heljenukon kuolemasta tuli julki, meni kirkkoherra rouvinensa myllytaloon. Tämän etsikon tarkoitus oli erinomattain, tarjota Elsalle kotoa pappilassa. Tarjomuksen otti hän ilolla vastaan, sitä paremmin kuin äitepuoli kuoleman tapauksen kautta oli muuttunut oikeaksi hurjaksi. Eikä tämä ollutkaan ihmeellistä, sillä hänen miehensä kuolema oli vetänyt leveään piirun ylitse hänen viekasten laskujensa; hän sai tyytyä vähäiseen osaan irtaimesta tavarasta; mutta jättää enemmän osan ja itse talon Elsalle. Muutettu tila tuli hänelle myös niin sietämättömäksi, että hän vähän ajan perästä miehen maahanpanaisten jälkeen muutti pois paikkakunnasta, koskaan enään sinne palataksensa.

Myllärin Elsa vietti koko suruvuotensa pappilassa, ja kirkkoherran ja hänen rouvansa seurassa vauristui hän sangen säädyllyiseksi ja otolliseksi naisihmiseksi.

Heljentalo seisoi autiomena kaiken talven; suven kuluessa toimitettiin siellä paljon parannuksia ja kaunistuksia, kirkkoherran suoverin, herr Edvardin, peräänkatsomuksella, ja kun syksy tuli, muutti viimemainittu sinne nuoren aviopuolionsa, entisen Myllärin Elsan kanssa.

Annalla oli koko talvi ja kevät ollut paljon tekemistä ja neulomista pappilassa. Ompelia olisi tästä ja kotoelämästä pappilassa taitanut yhtä ja toista kertoa; vaan hän ei tehnyt sitä. Heljenukon kuolemasta saakka oli Anna tullut erinomaisen äänettömäksi ja varovaiseksi puheissansa. Ainoa paikka, missä hän osoittihen entisen Annan kaltaiseksi, oli Siltala. Tätä ihmettelee kukatiesi halullinen lukia, ei unohtanut vanhaa äite Pentinpoikaa ja hänen tyytä sisuansa; mutta viimemainittua ei ollut enään! Jo ennenkuin se lumi ennätti sulamaan, johon Juoseppi ekysi, oli hänen katkera vastustajansa siirtynyt pois ajasta. Vaikka ei ollut sitä hoksaavanansa ja ulkonaisesti helpoittanut viimeisiinkään samasta entisestä kopeasta mahdistansa, tunsi äite Pentinpoika kuitenkin mahtinsa sisällisesti särkyneeksi. Kauhea muisto siitä, että oli sadatellut Heljenukon kuollutta ruumista, noudatti häntä lakkaamatta, ja toisaalta taitanut ei hillimätön sisunsa sulattaa Martinan voittoa.

Anna menestyi niin muodoin Siltalassa; eikä ollutkaan ihmeellistä, sillä niinkuin itse isopykinki oli muuttanut värinsä tulipunasesta vehreäksi, niin oli siellä sisälläki muuttunut kaikki paremmaksi. Ukko Pentti oli niin helppo isänsä, kuin joskus taidettiin toivoa, ja Uoti oli ymmärtäväisen vaimonsa seurassa kadottanut paljon entisestä raakuudestansa, menettämättä sentähden mitään omituisesta väkevyydestänsä. Annalle lausui Uoti useammin kuin kerran: "Katsos, rakas Martina, se on jotakin se, ku kelpaa!"

Juoseppi sai vuosia kuluen, useita siskoja, kuitenkin piti hänen äite "kultapoikanansa", niinkuin ei Uotikaan konsa unohtanut, kuinka lapsi oli kuolemaa pelkäämättä käynyt häntä kohtaamaan.

Talvisaikaan asui Juoseppi äidenisän tykönä, ollaksensa lähempänä koulua, ja etsei silloin vapaina hetkinä vanhaa ystäväänsä Lauri Pietarinpoikaa. Viimemainittu taidettiin sanoa vaihettaneen kohtaa Taavetin kanssa; sillä nyt oli se hän, joka ei väsynyt kaikille ja itsekullenkin ylistämästä Juoseppiä. Hänen tavallinen lauseensa oli: "että lapsesta, joka eläessänsä on nähnyt jotakin niin erinomaista, täytyy myös tulla yksi erinomainen ihminen."

Koska ompelia Anna kuuli Laurin tainkaltaiset sanat, vastasi hän tavallisesti: "Älä millään muotoa ennustele, siten kartuttaa ihminen päällensä suuren edesvastauksen. Minä tiedän melkein, mikä siitä lapsesta tulee, mutta en sano!"

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUOSEPPI LUMESSA: ELI ONNETTOMUUS
VAIHTELEHTAA ONNEKSI ***

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without

paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written

confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.